

# Raamatukogu

- \* Raamatukogu: postmodernistlik lähenemine
- \* Raamatukogutöötaja töösoorituse hindamine
- \* Terministandard tulekul
- \* Uued kataloogimisreeglid valmivad 2007. aastaks

5/2003





# RLK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU  
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

**5/2003**

Toimetuse kolleegium:

MALLE ERMEL  
MALL KAEVATS  
GERDA KOIDLA  
AIRA LEPIK  
REET OLEVSOO  
ILME SEPP  
TIIU VALM  
ANNE VALMAS

Tegevtoimetaja / Editor ENE RIET  
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS  
Toimetaja ELLEN ARNOVER  
Makett KERSTI TORMIS  
Kaanefotod: Kännukuke raamatukogu  
Teet Malsroosi fotod

Address / Address:

15189 Tallinn  
Tõnismägi 2  
Eesti Rahvusraamatukogu  
«Raamatukogu» toimetus  
tel. (372) 630 7128  
faks (372) 631 1410  
elektronpost: ajakiri@nlib.ee  
kodulehekülge eesti ja inglise k.:  
<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html>  
<http://www.nlib.ee/anded/rk/iindexrk.html>

ISSN 0235 - 0351  
Ilmub 6 korda aastas



Tere jõudu!

Tunnistan, minul on kadunud selgus mis on ilus, mis inetu, mis õige, mis väär, mis hea, mis halb – seejuures mõtlen igapäevasele elamisele-olemisele, käitumisele suuremal maastikul kui oma tuba, oma töökoht. Mõtlen inimese eneseväärikusele. Meie, see tähendab kogu rahva suhtlemiskultuur on põrustumas. Ometi pööratakse sellele abitud tekitavalt vähe tähelepanu. Ja kuigi alandav ja solvav suhtlemine kaasinimesega toimub meie keskel iga jumala päev, on see küllalt anonüümne. Keegi ei oska vist öelda, kunas ning kus algas jämeduste jada, mida produtseerime – ja mis süveneb ja süveneb. Mis hävitab meie ajurakke, halvab töid ja tegemisi. Selles ei saa süüdistada meediat, selles ei saa süüdistada ka valitsust või erakondi, selles oleme minu arvates süüdi me kõik. Me lepime üksteise solvamisega, me lausa naudime, kui väärt pintsakutes mehed ülbitsevad sama kallites ülikondades meestega. Kui hinnalist kosmeetikat tarbivad daamid hinnalistes kostüümides kaasõdedele solvanguid revääridele pritsivad. Meile meeldib muiates vaadata, kuidas moorid peavad tänavanurgal sõnasõda. Me itsitame ja parastame. Me ruttame heas tujus ostma ajakirjandust, kus keegi on põrmuks trambitud, ise uskudes oma aususesse ja headusse. Meie ei tee ju kunagi midagi niisugust! Kuid kuulakem kordki sügavamalt üksteise väljendusviisi! Võiks ju väita, et parim enesekaitse on näiteks ajakirjanduse eriti valikuline lugemine ja igat masti internetitekstide ignoreerimine, mida ise teen, ent see pole päästevahend. Replik siit, sõna sealt sunnib sind seisatama. Üks nimetab üht kõõmaks, teine teist seaks, kolmas kolmandat idioodiks. Üks vihkab mõnd ministrit nõnda, et läheb lapiliseks, teine eksministrit pitsituseni rinnus, kolmas kogu riiki, kes on ta ju ka ise. Vihkamise ja põlguse tee on kõigile avatud. Igaüks püüab söimlemises teisest üle olla, olgu siis autopoodi oodates või baariletile toetudes. Igaüks RK lugejatest teab, et eriti tapvad ja kontrollimatud on arvutiportaalide tekstid, ometi ei kirjuta neid joodik külamees või suuresti põlatud asotsiaalid, seda teevad minu arvates jõudeinimesed, kellel on aega jõhkruks toota. Kes ootavad nn. eneseteostuse hetke, et tormata interneti, raadio ja ajalehe kaudu solvanguid pilduma. Jõudeinimesi on igas ühiskonnas, aga meil nähtavasti juba liiga palju. Kus nad küll pesitsevad? Millega tegelevad? Hirm, et me üksteist halvustamise, laussõimu ja agressiivse käitumisega maha tallame, on praegu suurem kui eales varem. Ehk koguni suurem kui mure igapäevase leiva pärast. Asjast kirjutamise mõte ja eesmärk peitub lootuses, et meie, kultuurirahvas, asuksime ühiselt rahva eneseväärikuse riismeid kokku korjama. Selleks jõudu meile kõigile!

*Maire Liivamets*

# SISUKORD

■ AVAVEERG	
Kutseühing – meie ühine hääl?	Ilme Sepp 4
■ ARENDUSTEGEVUS	
Terministandard tulekul	Endla Sandberg 5
■ TEADUSRAAMATUKOGU	
Raamatukogu: postmodernistlik lähenemine	Olga Einasto 7
Töösoorituse hindamine: teoreetilisi lähtepunkte	Tiina Kuusik 12
Rahvusvahelised kataloogimisreeglid 2007. aastaks	Janne Andresoo, Sirje Nilbe 15
■ RAHVARAAMATUKOGU	
Kännukuke raamatukogu – uues kohas ja uue nimega	Shvea Sogenbits 17
Ennäe, raamatukogu!	Piret Kiivit 20
Maaraamatukoguhoidja päev	Marju Roosileht 20
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS	21
■ ARVUSTUS	
Kosmos on korrastatud kaos	Piret Lotman 25
■ KÜSI JULGESTI!	
Erialaajakirja “Raamatukogu” tähendusest mõtisklevad	
Ilvi Rauna ja Krista Kats	27
■ JUTUTUBA	
Raamatule meeldib, kui teda lehitsetakse: vestlus Tiiu Reimoga	Maire Liivamets 28
■ KREUTZWALD 200	
Rahvuseepos võõrkeeltes	Urve Sildre 31
■ EESTI MÖTTELUGU	
Toomas Pauli kultuuriteoloogia	Ringo Ringvee 34
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING	
ERÜ-s algas sügishooaeg	Krista Talvi 35
■ SÕNUMID	
Ka suvel räägitakse tööjuttu	Krista Talvi 37
Kvaliteedijuhtimine: teenused ja teenuste turg	Anu Nuut 39
CENL-i konverents Vilniuses	Tiiu Valm 40
Pidu Saksa raamatuturul	Tiina Tammer 41
Miks on teadusraamatukogude jaoks oluline	
küllastada Frankfurdi raamatumessi?	Mihkel Volt 42
■ SUMMARY	42



# KUTSEÜHING – MEIE ÜHINE HÄÄL?

ILME SEPP

Lääne Maakonna Keskraamatukogu direktor,  
ERÜ liige 1992. aastast



Tänu kultuuritarbimise uuringu aruandele kõlas sügise hakul nii meedias kui kirjasõnas harjumatult tihti sõna *raamatukogu*.

Minule kui raamatukoguhoidjale oli meeldiv kuulda, et jutt iga teise Eesti elaniku raamatukogu-lembusest on leidnud kinnitust ja äramärkimist kultuuriuuringu järelkajades. Tuleb ju tõdeda, et ega raamatukogusse puutuvat ja meile olulist, olgu siis raamatukogupäevad või raamatukoguhoidjate kongress, ei kajastata ajakirjanduses nii ulatuslikult kui meie tahaksime. Maakonnalehedki ei leia raamatukogu tegemistes midagi uudisekännist ületavat. Tundub, et raamatukogu on iseenesestmõistetav kultuuritarbimise koht, millest pole vaja rääkida ega kirjutada, sest ta ei kao ju kuhugi.

Tänane päev sunnib aga raamatukoguhoidjat siplema igapäevasesse raamatukoguellu tungivate uuenduste püünilises. Omavahel olles kurdame töökoormuse ja tegemiste mahu üle, räägime asjadest, mis paarkümmend aastat tagasi ei tulnud mõttessegi. Kõige selle juures tekib tunne, et abi pole kusagilt ega kelleltki loota, kõigega pead ise toime tulema. Nii unustad oma kolleegid teistest raamatukogudest, ei taha kuuluda raamatukoguhoidjate kutseühingusse ega jaksa rõõmu tunda neist vähestest enesetäiendamise võimalustestki, mida võid endale lubada. Kas ma liialdan ja olen pessimistlik?

Lugedes käesoleva aasta "Raamatukogu" avaveergudelt arutlusi meie kutseühingu tuleviku üle, tunnen neis kajavat pessimistlikku alatooni. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing ei saa enam toimida vanaviisi, sest ühingu tegevuseks puudub piisav sissetulek ning ühistegevuski on raugemas.

Mida siis mina, ühe väikelinna raamatukogu juht, ootan tulevikus oma kutseühingult?

Ma tahan, et ta jääks alles. Ühingu tegevuses osalemine on andnud võimaluse kaasa rääkida kogu Eesti raamatukogude elu kujundavas poliitikas. ERÜ on olnud kui raamatukoguhoidjate *ühine hääl*, mis väljendab iga raamatukogu igapäevase elu probleeme ja ka rõõme. ERÜ on olnud erapooletu vahendaja võimu ja vaimu vahel, vahend kõigi raamatukoguhoidjate arvamuse edastamiseks. Samas on ühing oma arvukate toimkondade ja töörühmadega,

kuhu kuulume ju meie, erinevate raamatukogude töötajad, asunud meie ette kerkinud probleeme lahendama. Ühing on kõige laiaulatuslikuma kõlapinnaga institutsioon meie raamatukogunduse arendamisel. Eesti raamatukogunduse arendamisel seisavad kõrvuti kui kolm vaala Kultuuriministerium, Rahvusraamatukogu ja ERÜ, kellest ainult viimane kajastab kõigi raamatukoguhoidjate ühist arvamust.

ERÜ ei võitle ainult oma liikmete eest, vaid oma liikmete kaudu kõigi raamatukoguhoidjate eest. Mulle tundub, et ERÜ liikmete arvu vähene kasv ongi tingitud sellest, et ühingu mitte-liikmed ei tunnetata ühingu panust nende elu parandamisse. Peavad iseenesestmõistetavaks, et keegi kusagil ajab asja. ERÜ toimkondades ja töörühmades osalevad raamatukoguhoidjatest mitte-liikmed ilmselt ei mõtle sellele, et ühing, kes nende kaudu Eesti raamatukogundust arendab, vajab majandamiseks piisavat sissetulekut. Ühingu büroo ülalpidamiseks ja ühistegevuseks vajaliku sissetuleku eest ei peaks hea seisma ainult ühing. Kui meie, raamatukoguhoidjad, tahame, et meil on oma kutseühing, kelle kaudu saame avaldada arvamust ning kaasa lüüa meie raamatukogude tuleviku kujundamisel, siis tuleb meil selle heaks ka midagi teha, s.t. astuda ühingu liikmeks. Kui võim, s.o. Kultuuriministerium, vajab kõigi raamatukoguhoidjate arvamust raamatukogunduse arengu planeerimisel, siis vajab ta ka raamatukoguhoidjate ühingu. Kutseühingu olemasolu ei tohiks sõltuda rahastamisest, vaid meie vabast tahtest teda omada, liikmemaks ja sponsorlus on vaid vahend meie vaba tahte realiseerimiseks.

Miks siis ühingu liikmete arv ei suurene? Elle Tarik arvab "...et hea on kusagile kuuluda". Täna sel päeval on trendikas pigem kusagile mitte kuuluda, sest kuumine oleks nagu oma vaba vaimu kettipanemine. Trendikas on kritiseerida ja nõuda iga liigutuse eest raha. Usun, et raamatukoguhoidjad jäävad ka tulevikus missioonitundega intellektuaalideks. Kui raamatukoguhoidja ei tunne sisemist vajadust anda endast parimat lugejaga suhtlemisel, on sellevõrra ka lugeja "kasu" väiksem. Raamatukoguhoidjana töötades peab meie ümber lehviva halli hiire



# TERMINISTANDARD TULEKUL

ENDLA SANDBERG

RR, raamatukogunduse osakond



mentaliteedi kiuste tundma end elukutse esindajana, kelle töö tulemused on individuaalsed ja seeläbi mõõdetamatud. Me peaksime olema oma elukutse üle uhked, jagame ju iga päev oma teadmisi pea igale teisele meie riigi kodanikule. Millise teise elukutse esindaja võiks veel nii öelda? Kas ma jälle liialdan?

Raamatukoguhoidjate Ühing on sattunud möönaperioodi, kuid langusele järgneb alati tõus. Tänu ERÜ juhatusele ja büroole on leitud võimalusi suurendada ühingu eelarvet. Rasketel aegadel peab kokku hoidma ja leidma ühiselt lahendusi.

Toomas Liivamägi teeb ettepaneku kontsentreeruda väiksemale arvule põhieesmärkidele. Neid ongi ERÜ põhikirja järgi ainult kolm, kuid kui laiaulatuslikku tööd nende eesmärkide täitmiseks tuleb organiseerida! Meie kutseühing on seda tööd teinud väga entusiastlikult ja meie kõikide arvamust kajastavalt. Meie ühine hääl oleks veel tugevam, kui meid oleks ka füüsiliselt, s.t. liikmete arvu poolest rohkem. Mäletate ERÜ kõnekoosolekuid, kust võimu esindajad on selleks ajaks lahkunud, kui me asume tõsistest probleemidest rääkima.

Kas nad lahkuksid ka siis, kui meid oleks kaks-kolm korda rohkem?

Võite ju öelda, et igapäevatöö kannatab ja maaraamatukogu ei saa kinni panna, sest lugejad on kõige tähtsamad. Aga oma elukutse õiguste eest võideldes võitleme ka oma lugejate eest.

Oleme endale seadnud suured ülesanded ja võtnud suure vastutuse, kui nimetame raamatukogu elukestva õppimise kohaks, kultuurikeskuseks, haridusasutuseks jne. Nende eesmärkide täitmiseks peame olema ühiskonnas hinnatud ja omama ühist tugevat häält, meie kõigi häält. Mina arvan, et selle hääle kandjaks on Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.

Kas keegi on veel minuga ühte meelt?

**2002. a. alguses avaldati rahvusvaheline terministandard ISO 5127 Information and documentation – Vocabulary, mis sisaldab kokku 1084 informatsiooni ja dokumentidega seotud terminit ning määratlust.**

Selle standardi ülevõtmise Eesti standardiks algatas Eesti Rahvusraamatukogu, keda toetasid teised RR-i standardimise töörühmas esindatud raamatukogud, samuti Riigikantselei ja Kultuuriministeerium.

Pärast standardimise tehnilise komitee EVS/TK 22 moodustamist 2003. a. veebruaris on Eesti standardi kavandi EVS-ISO 5127 koostamine ette nähtud eelnimetatud tehnilise komitee standardimiskavas.

Standardis on seitse peatükki, mis omakorda on jaotatud detailsemateks jaotisteks. Järgnevalt on toodud standardi põhijaotised ja terminite arv vastavas jaotises.

<b>1. PÕHITERMINID JA TOETAVAD TERMINID – 97 terminit, sh.:</b>	
1.1 Sidusalade põhiterminid	62
<i>Üldterminid, keel ja terminoloogia, kommunikatsioon ja informatsioon, andmetöötlus.</i>	
1.2 Informatsiooni ja dokumentalistika põhiterminid	19
1.3 Juhtimis- ja kutseterminid	16
<b>2. DOKUMENDID, ANDMEKANDJAD JA NENDE OSAD –</b>	
173 terminit, sh.:	
2.1 Üldterminid	21
2.2 Dokumendid ja nende osad	52
2.3 Dokumendid vastavalt valmistusviisile	75
<i>Käsitsi loodud dokumendid, trükitud dokumendid, fotograafilised ja teised optilised dokumendid, elektromagnetilised ja elektroonilised dokumendid ja nende kandjad.</i>	
2.4 Dokumendid vastavalt nende vormile	25
<b>3. DOKUMENDIORGANISATSIOONID JA NENDE KOGUD –</b>	
66 terminit, sh.:	
3.1 Üldterminid	20
3.2 Raamatukogud	22
3.3 Arhiivid	13
3.4 Muuseumid	11
<b>4. TÖÖ DOKUMENTIDEGA – 318 terminit, sh.:</b>	
4.1 Kogude planeerimine, arendamine ja komplekteerimine	61
4.2 Analüüs, esitus ja sisukirjeldus	164



Formaalne esitus, kirjeldamine ja kataloogimine, numereerimissüsteemid, pealdised, pealkirjad, teised kirje elemendid, sisuanalüüsi ja -kirjeldust kajastavad dokumendid ning nende osad, klassifikatsiooni liigid, klassifikatsioonid ja nende elemendid, suhete liigid, tesaurused ja nende elemendid, indekseerimine, indekseerimistulemuste hindamine.

4.3 Hoid ja otsing 93  
 Vahetu hoid, paigutus, kaudsed hoiu- ja otsisüsteemid, spetsiifilised ja kaudsed hoiu- ning otsisüsteemid, infootsing, otsingu meetodid ja elemendid, teenuste ja otsingu hindamine.

5. INFORMATSIOONI JA DOKUMENTIDE KASUTAMINE – 75 terminit, sh.:

5.1 Üldterminid	11
5.2 Haldamine	12
5.3 Infrastruktuur	9
5.4 Kasutuse liigid	12
5.5 Teenindus	15
5.6 Kasutajauuringud	16

6. DOKUMENTIDE SÄILITAMINE – 236 terminit, sh.:

6.1 Üldterminid	30
6.2 Säilitamisel kasutatavate materjalide omadused	35
6.3 Dokumentide valmistamise või konserveerimisega seotud toimingud	6
6.4 Dokumentide kahjustuste põhjustajad	4
6.5 Dokumentide valmistamisel ja konserveerimisel kasutatud materjalid	41
6.6 Dokumentide kahjustuste liigid	36
6.7 Konserveerimismeetodid	37
6.8 Köidetud raamatute osad	22
6.9 Köidete tüübid	11
6.10 Köitmise protsess	14

7. INFORMATSIOONI JA DOKUMENTATSIOONI ÕIGUSLIKUD ASPEKTID – 119 terminit, sh.:

7.1 Üldterminid	14
7.2 Kirjandus-, kunsti- ja tööstusomand	32
Üldterminid, autori õigused, autori isiklikud õigused, autori varalised õigused, tööstusomandiõigus, patenditüübid, tööstusomandiõiguse omandamine, õiguskaitsedokumentide osad.	
7.3 Privaatsus ja juurdepääs informatsioonile	38
Üldterminid, andmete tüübid, andmekaitse ja -turvalisus, andmeturbe meetmed, andmekaitseõigused, juurdepääs informatsioonile.	

Rahvusvahelise standardi ISO 5127 on eesti keelde tõlkinud **Maris Ringvee**, RR (ptk. 1, 2, 3), **Sirje Nilbe**, RR (ptk. 4, 5, 7) ja **Ruth Tiidor**, Rahvusarhiiv (ptk. 6). Enne standardi tõlkimist saadi tõhusat abi ERÜ terminoloogiatoimkonnalt, kes andis soovitusi terminikasutuseks.

ISO 5127 tõlge valmis 2002. aasta lõpus. Need, kes on toimetanud tõlkeid, teavad, et pärast esialgse tõlke valmimist õige töö alles algab. Nii moodustatigi käesoleva aasta veebruarikuus töörühm, kes

hakkas ette valmistama Eesti standardi kavandit. Töörühma kuuluvad **Veiko Berendsen**, **Kaidi Paju** ja **Helge Porila** Riigikantselei dokumendihalduse osakonnast, **Siiri Lauk** ja **Sirje Nilbe** Rahvusraamatukogust ning **Kalju Tammaru** Hoiuraamatukogust. Töörühma tööd määrati korraldama **Endla Sandberg**.

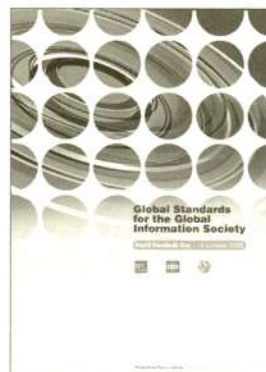
Siiski selgus, et terve rea standardi jaotiste osas ei ole töörühma liikmetel piisavat kompetentsi, mistõttu hangiti abi ka väljaspoolt. Muuseumitüüpe käsitleva osa kohta küsiti arvamust Eesti Rahva Muuseumilt. Peatüki 4 terminite ja määratluste kohta andis soovitusi emeritprofessor **Evi Rannap**.

Dokumentide säilitamise terminite osas paluti ekspertabi **Mari Siinerilt** Rahvusraamatukogust ja **Marge Tiiduselt** Rahvusarhiivist. Kuna kõnealusel rahvusvahelisel standardil on peetud vajalikuks käsitleda ka tööstusomandiõigust ja andmekaitset, pöörduti sellekohaste terminite osas Patendiameti (**Liivi Seestrand**) ja Andmekaitse Inspektsiooni (**Valdo Praust**) poole.

Kavandi koostamisel on tekkinud palju probleeme sobilike eesti terminite leidmisel. Kuna standard ISO 5127 peegeldab rahvusvahelise standardiorganisatsiooni ISO liikmete konsensuslikku arvamust, erineb real juhtudel standardis toodud terminimääratlus meil seni juurdunud arusaamadest. Standard on ette nähtud arhiividele, muuseumidele ja raamatukogudele, kus tihtipeale kasutatakse ühe ja sama asja kohta eri termineid.

Küllaltki komplitseerituks kujuneb kokkuleppimine põhiterminite osas. Kas ingliskeelsele terminile *documentation* vastab eesti keeles dokumentalistika, dokumendikäitlus, dokumentatsioon vm.? Kas *archival unit* on ikka arhivaal ja *piece* – säilik? Mis on *descriptive description*? Kuidas on ingliskeelsete terminite *abridgement*, *brief*, *summary* vasted eesti keeles, arvestades nende ingliskeelseid määratlusi. Kas ingliskeelse termini *information repackaging* Eesti Keele Instituudi pakutud vastet info pakmestamine ollakse valmis omaks võtma? Mis võiks olla *flexible binding* vaste, kuna pehme köide on ilmselt eksitav? Küsimusi on palju.

Käesolevaks ajaks on ette valmistatud Eesti standardi kavand, mille kohta saab avaldada arvamusi kuni 1. detsembrini. Loodan, et seda võimalust kasutatakse aktiivselt. Eesti standardi EVS-ISO 5127 avaldamiseni tahetakse jõuda 2004. aasta esimesel poolel.



14. oktoobril tähistati kogu maailmas rahvusvahelist standardipäeva deviisi all "Globaalsele infoühiskonnale globaalsed standardid".



# RAAMATUKOGU: POSTMODERNISTLIK LÄHENEMINE

OLGA EINASTO

TÜR teenindusosakonna juhataja,  
TÜ filosoofiateaduskonna magistrant



*The time is out of joint...*  
William Shakespeare *Hamlet*

*Ainult universum oma elegantsete riiulite, mõistatuslike köidete  
ja kulumatute treppidega rändureile ning kambritega istuvaile  
raamatukoguhoidjaile võib olla mõne jumala looming...*

Jorge Luis Borges

**Postmodernism** on meie kaasaja üks tähtsaimaid märksõnu. Postmodernismist on saanud trendikas elustiil. Postmodernism on moes. On moes positsioneerida ennast postmodernistiks. On moes kasutada postmodernistlike kategooriaid. On moes ka kritiseerida postmodernismi.

Ei saa pääseda tõdemast, et postmodernism on valutanud järk-järgult nii sotsiaal-poliitilisi valdkondi kui ka kõiki kultuuriinstitutsioone. Ka raamatukogu on juba raske mõista traditsioonilistes raamides. Üritame siis vaadelda nüüdisaegset raamatukogundust läbi postmodernistlike prillide, et avastada postmodernismi nähtusi ja avaldusi meie raamatukogudes. See oleks katse kirjeldada meie töö filosoofiat ja praktikat postmodernse filosoofia kategooriates ning analüüsida, kuivõrd adekvaatsed on need kategooriad raamatukogunduse kontekstis.

Siinjuures lähtume sellest, et postmodernism on maailmavaade, milles väljenduvad peamised ühiskonna arengu tendentsid ja viimase paari aastakümne kultuurimuutused. Selles laiemas tähenduses tarvitabki tänapäeval terminit *postmodernism* valdav osa uurijatest (vt. nt. Foucault 2000, Strinati 2001, Laanemäe 2002, Jemelin 2000).

## Postindustriaalne ühiskond ja postmodernistlik kultuur

Termini *postindustriaalne ühiskond* pakus 20. saj. teisel poolel välja Harvardi sotsioloog Daniel Bell seoses intellektuaalse töö, informatsiooni ja teadmiste hulga järjepideva kasvuga ning info- ja kommunikatsioonitehnika arenguga. Belli arvamusel iseloomustab kaasaegset ühiskonda eelkõige infotehnoloogia kiire areng, mida sümboliseerib arvuti, *computer* (Bell 1990).

Kui me küsime, mis eristab nüüdisaja maailma mineviku maailmast, siis on see eelkõige võime muuta loodust. Esmakordselt oli see postmodernne olukord seostatud tehnoloogiaajastuga prantsuse filosoofi J. Lyotardi klassikalises töös *Postmodern condi-*

*tion*, kus Lyotard nimetab informatiseerumise protsessi spetsiifilise postmodernse filosoofia kujundamise põhjuseks (Lyotard 1997).

Niisiis, meie ajastut määratleb infotehnoloogia. Tim Berners-Lee 1991. a. loodud ülemaailmne infosüsteem *World Wide Web* osutus revolutsiooniliseks paljudes elu ja kultuuri valdkondades ning eelkõige nendes, mis on seotud informatsiooniga. Raamatukogu jaoks võib seda nimetada isegi saatuslikuks. Internet muutus kiiresti hiiglaslikuks raamatukoguks, kust on võimalik saada väga mitmeladset infot ja mis on organiseeritud Borgese Paabeli raamatukogu põhimõtte järgi.

Seoses infotehnoloogia ja interneti arenguga esineb viimastel aastatel laialt levinud termini *postindustrialne* kõrval ka termin *infoühiskond*. Nii postindustrialne kui ka infoühiskond ei tähenda midagi muud kui postmodernistliku reaalsust. Postmodernism kujutab endast seega infoühiskonna maailmavaadet.

Miks ma tahan seostada neid termineid: postindustrialne, info- ja postmodernistlik ühiskond? Sest minu arvates on peamised postmodernismi avaldused ja tendentsid kultuuri valdkonnas tervikuna, ja raamatukogunduses iseäranis, seotud eelkõige infoühiskonna arenguga ning uue tehnoloogiaga. Just infoühiskonna kontekstis tahaks vaadelda muutusi raamatukogunduse valdkonnas, sest postmodernismi mõju ja levi raamatukogunduses võib seostada eelkõige info- ja kommunikatsioonitehnika aktiivse kasutuselevõtmisega meie raamatukogudes.

## Postmodernism vs. modernism

Selleks et saada postindustrialsest ehk infoühiskonnast objektiivset pilti ning otsida postmodernismi nähtusi ja avaldusi raamatukogunduses, peaks eelkõige iseloomustama kaasaegset ühiskonda postmodernistliku filosoofia kategooriates. Siin võib lähtuda sellest, et termin postmodernism on tihedalt seotud modernismi mõistega. Põhimõtteliselt on see



termin moodustatud lihtsalt prefekti *post-* lisamisega sõnale *modernism*. Järelikult peame selleks, et mõista postmodernismi, pöörduma eelkõige modernse filosoofia poole ning vaatama, millised on nende sarnasused ja erinevused.

Modernismi põhiidee seisneb usus, et inimene saab uurida maailma kui süsteemi, mis funktsioneerib objektiivsete seaduste järgi. Nende seaduste mõistmine soodustab progressi ning seega maailma täiustamist. Postmodernismi klassikud kirjeldavad oma filosoofiat eelkõige kui loobumist kõigest, mis nende mõttes inimest ahistab: rangest modernsest korrastatusest ja loogikast, ratsionaalsusest, hierarhilisusest, kooskõlastatusest, lineaarsusest. Mõistes need kategooriad hukka, pakuvad postmodernistid tuua ellu ja filosoofiasse hoopis teised mõisted: kaos, ebastabiilsuse otsingud, mitmekesisus, pluralism, detsentralism, fragmentaarsus, muutlikkus, iroonia tunnustatud väärtuste suhtes, mäng (Laanemäe 2002: 87). Rõhutan: nimetatud ei ole kaugeltki kõiki postmodernismi iseloomustavaid märksõnu. Kuid vaatleme, millised nendest kategooriatest ilmnevad uudses raamatukogunduses.

## Postmodernismi märksõnad uudses raamatukogunduses

### Kaos vs. korrastatus

Modernsus tähendas eelkõige korra loomist kaoses teaduse abiga. Mõistus loob teadust, teadus loob korda. Modernne ühiskonnakord kujutab endast korra ja korratuse pidevat vastandamist teineteisele ning korra eelistamist, pidevat korratuse otsimist ja tagandamist (Postmodernism 2002). See kord tagab iga institutsiooni, ka raamatukogu, parima (ratsionaalse) toimimise.

Postmodernses kultuuris pole ei kord ega stabiilsus enam niivõrd tähtsad, sest postmodernistlik kultuur ei pea enam vajalikuks hoida püsivana oma ideid, traditsioone ja ideaale. Kesksemaks ideeks võib lugeda ideede küsimärgi alla seadmist. Vaadelda raamatukogu sellises kaose ja ebastabiilsuse kontekstis on üsna raske, kui mitte võimatu. Raamatukogu on oma olemuselt läbi sajandite olnud stabiilne, püsivate traditsioonidega kultuuriinstitutsioon. Mõni võib-olla nimetab seda püsivust konservatiivsuseks, kuid, tõepoolest, kõik raamatukogu põhimõtted ja eesmärgid on rabavalt modernsed!

Inimkonna kultuuris kujunes raamatukogu eelkõige kui korrastatud ja klassifitseeritud dokumentide kogum. Raamatukogu iseloomustas alati kindel süsteem ja kord – eelkõige kogude ja kataloogide organiseerimisel. Raamatukogu peamiseks püüdluseks oli alati püüdlus süstematiseerida paljusust ja teha see süsteem nähtavaks oma kataloogides. Meie ameerika kolleegi S. Fordi arvamusel võlgneb raamatukogu selle omaduse valgustusajastule, kuigi süstematiseerimisega tegelesid juba keskaegsed kloostrite raamatukogud. Just renessansi ajal hakati väärtustama subordinatsiooni ja dominantsuse ideed, mis kehastus ka raamatukogu tegevuses (Ford 1994).

Klassifitseerimine oli kõige selgem ja lihtsam tee soovitava korra saavutamiseks. Sellest ajast ongi raamatukogu organisatsiooni keskel range klassifikatsioon. Esimene süstemaatiline kataloog ilmus hiliskeskajal, 13.–14. sajandil. Umbes samal ajal hakati raamatukogudes kasutama raamatute paigutamiseks kohaviitasisid. Ülikooliraamatukogud olid organiseeritud teaduskondade järgi ning jaotatud vastavalt teadustele *triviumina* (grammatika, retoorika, loogika) ja *kvaadriumina* (arifmeetika, geomeetria, muusika, astronoomia). Alfabeetiline kataloog tekkis 16. sajandil. Murdeaastaks sai aga raamatukogunduse jaoks aasta 1791, kui kõik Prantsusmaa raamatukogud said Euroopa ajaloos esimese kataloogimisreeglite eeskirja. Pisut hiljem, 19. sajandil, siis kui olid juba arenenud teaduste klassifikatsioonid, hakati koostama ka aineregistreid.

Seega kasutab tänapäeva kataloogimine ja liigitamine just modernismi ajastu põhimõtteid, kui teadused olid hoolikalt eraldatud valdkonniti. Nii suured kui väikesed raamatukogud kasutavad jätkuvalt modernseid klassifikatsioonisüsteeme, nagu Ameerika Kongressi Raamatukogu klassifikatsioon, UDK või Dewey detsimaalklassifikatsioon.

Raamatukogu eesmärk ja põhimõte kogude ja kataloogide organiseerimisel on sellega jätkuvalt modernistlik. J. Borgese sõnadega "raamatukogu ei sisalda mitte ainsatki absoluutset korrapäratust... Kui üks igavene rändur läbiks teda ükskõik mis suunas, veenduks ta sajandite pärast, et samad kõited korduvad sama korrapärasusega, mis kordudes muutub korraks, öieti **Korraks...**" (Borgese 1972).

Postmodernistlikuks märksõnaks raamatukogu kontekstis oleks seega mitte kaos, vaid pigem paindlikkus, valmidus ja avatus muudatustele. Need postmodernistlikud tendentsid väljenduvad eriti selgelt selles raamatukogu töö valdkonnas nagu lugejateenindus.

### Konsumerism, lugejakesksus

Me elame maailmas, mis on väga sarnane Borgese "Paabeli raamatukoguga". Klassikaline vastasseis objekt-subjekt pole enam aktuaalne. Postmodernismi iseloomustab rõhu asetamine hoopis tegevusele, protsessile. Eriti hästi võib seda jälgida raamatukogunduse paradigma muutmises. Modernistlik raamatukogu oli kogude-, raamatukeskne. Postmodernses raamatukogus on esikohal hoopis lugeja, kasutaja ja teenuste osutamise protsess.

Tegelikult hakati juba keskajal raamatukogu korraldamisel kasutama kahte lähenemist. Esimene põhines filosoofilisel süsteemil, mis kajastus perfektses raamatute liigitamises vastavalt teaduste klassifikatsioonile, teine aga pidas tähtsamaks lihtsustada tööd raamatutega, paigutada need võimalikult mugavalt ja utilitaarselt eesmärgiga teha paremini kättesaadavateks. Sellest teisest lähenemisest ammutab suuresti oma ideed kaasaegne raamatukoguarhitektuur. Just teisest lähenemisest võimalik näha pinda postmodernsete ideede arenemiseks ning just siit võttis aluse uus raamatuko-



gunduse paradigma, mis väljendub lugejakesksuses.

Uus raamatukogu osutab nüüd palju rohkem tähelepanu sellele, kuidas kogud on tehtud kasutajatele nähtavaks ja kättesaadavaks, mitte niivõrd sellele, kuidas nad on korraldatud. Raamatukogu teenused ja lugejateenindus on tänapäeval korraldatud vastavalt kasutajate vajadustele. Uus raamatukogunduse paradigma on seega lugejakeskne raamatukogunduse mudel, kus kaovad kõik tõkked raamatukogu ja kasutaja vahel, postmodernne raamatukogu konditsioon on raamatukogu ja kasutaja kokkusulamise konditsioon – *a fusion of library and user* (Stone 2000).

### Suhtelisus. Virtualiseerimine. Detsentralism

Määravaks mõjuriks postmodernses ühiskonnas on maailma suhtelisus. Reaalsust asendavad simulaakrumid. Raamatukogu jaoks tähendab see eelkõige virtualiseerimist ja piiride kadumist. Kasutades postmodernismi märksõnu, võib virtuaalset raamatukogu nimetada reaalse raamatukogu maatriksiks. See on reaalse raamatukogu virtuaalne koopia: elektrooniline keskkond on füüsilise keskkonna maatriks, veebisait on raamatukogu peahoone maatriks, elektronkataloog on kaartkataloogide maatriks, e-päringutele vastamine on teatmebibliograafilise töö maatriks jne.

Postmodernistlikus kontekstis ei oma tõeline maailm maatriksi ees mingeid eeliseid. Kuidas on lood raamatukoguga? Paistab, et reaalsel raamatukogul tõesti puuduvad suured eelised maatriksi ees, välja arvatud üks – ta on *tõeline*, reaalne koht trüki sõna säilitamiseks ning siin on võimalik inimestevaheline *päris* suhtlemine. Raske uskuda, et kasutajad sellest privileegist kunagi täielikult loobuvad...

Veel üheks tähtsaks postmodernismi märksõnaks on detsentralism. Modernse, ehk industriaalse ühiskonna tunnuseks oli tugev administreerimine, ainujuhtimise printsiip. Kuid postmodernne reaalsus pole enam ülemuste kabinettide aeg, kus loodi globaalseid plaane ning kus nõuti sõnakuulmist ja kooskõlastamist. Postmodernistlik juht peab pigem koordineerima ja arendama kui administreerima. Ka raamatukogu töö korraldamine toimub praegu tihti erinevates toimkondades ja töögruppides, organisatsiooni kultuuris rõhutatakse meeskonnatöö tähtsust. On muutunud ka raamatukogu organisatsiooni paradigma. Modernsel ajastul valitsev mõtteviis väljendus organisatsioonide ranges hierarhilises struktuuris. Uus organisatsioonide paradigma nõuab võrgustikutaolist struktuuri.

Raamatukogude võrgustamise protsess algas 1970-ndatel aastatel ning seda põhjustas eelkõige infotulv ja ressursside piiratus. Erilist hoogu võttis see protsess 1990. aastatel seoses arvutustehnika rakendamisega raamatukogudes ja ka interneti levikuga, mis võimaldas kasutada raamatukogu isegi füüsiliselt kohale tulemata. Tänapäeval saab klient kasutada raamatukogu teenuseid nii raamatukogu hoones, kui ka arvutivõrgus. Suured teaduskirjastajad on hakanud pakkuma oma väljaandeid ennekõike

internetis. Teadlased soovivad saada maksimaalselt informatsiooni kätte otse oma töökohal. Üliõpilased eelistavad enam võrgukeskkonda. Raamatukogu muutub seega arvutivõrgu kaudu pakutavate teenuste tugioorganisatsiooniks. Teenused pole enam määratletud kindla hoonega, neid saab kasutada ka kodus või tööl, ning üldse igal pool, kus on arvuti ja internetiühendus.

Tahaksin rõhutada, et postmodernsel detsentralismil pole midagi ühist anarhiaga, sest detsentralism ei välista integratsiooniprotsessi. Riigi tasandil on see ühinemine Euroopa Liiduga, suurte Eesti raamatukogude tasandil aga Eesti Raamatukoguvõrgu Konsortsiumi loomine.

Raamatukogusüsteemid võimaldavad korraga ühendada võrku suure hulga raamatukogusid. Nende integratsiooni protsesside iseloom on piisavalt postmodernne, sest ei nõua mingi konkreetse keskuse poolset valitsemist, vaid tähendab eelkõige tegevuse koordineerimist. Nii on ELNET Konsortsiumi eesmärgiks organisatsiooniliste, juriidiliste, rahaliste ja tehniliste küsimuste koordineerimine. Konsortsiumi raamatukogud kasutavad ühist integreeritud infosüsteemi INNOPAC ning nende koostöö tulemuseks on näiteks ühine elektronkataloog ESTER, mis kirjeldab kõikide liikmesraamatukogude kogusid.

### Identiteedi hägustumine

Detsentralism on tihedalt seotud sellise puhtalt modernse tunnusega nagu identiteet. Selleks et kasutada raamatukogu, oli alati vajalik registreerida ennast lugejaks ehk määrata oma identiteet, kuulus kindla asutuse, teeninduspiirkonna juurde (lugejakaardi number jm.). Postmodernistidele on identiteet rohkem müüt – modernset identiteeti asendab täna kodulehekülje/elektronkataloogi anonüümne kasutamine ning see viimane arengujärk raamatukogudes kannab ilmselget postmodernset mustrit.

Modernse identiteedi kadumise protsessile viitab ka raamatukogunduslik terminoloogia: *lugeja* – see, kes registreeris ennast ning omandas seega isikliku identiteeti; *kasutaja* – see, kes kasutab raamatukogu peamiselt võrgus, ka ilma registreerimata; *külastaja* – igaüks, kes külastab raamatukogu, registreerides ennast ka ajutiselt. Termin *kasutaja* on seega postmodernistliku reaalsuse näitaja, kuid minu arvates on identiteedi ähmastumine pigem suur illusioon ning täielikku loobumist lugeja personifitseerimisest pole siiski meie raamatukogudes veel oodata: enamik raamatukogu teenustest nõuab siiski kas personaalset lugejakaarti (teavikute tellimiseks, laenutuseks) või isikutunnuseid (nimi, pin-kood, arvuti IP-number e-teenuste kasutamiseks).

### Koopia vs. originaal

Modernistid pööravad erilist tähelepanu originaali otsingule ning selle säilitamisele. See oli sajandite jooksul ka raamatukogu primaarseks funktsiooniks. Postmodernismis aga originaalidel pole tähtsust, sest



on võimalik neid lõpmatuseni tiražeerida või asendada maatriksiga: kui miski on viidud digitaalsele kujule, siis selles maailmas originaali enam nagu ei eksisteerigi. Seda saab hästi jälgida raamatukogudes seoses interneti tekkimise ja digiteerimisprotsessidega, mis võimaldavad globaalse juurdepääsu informatsioonile. Tänapäeva raamatukogus on tähtis mitte niivõrd omada infoallika originaali, kuivõrd teada, kus see asub ja kuidas tagada sellele juurdepääs. Väga aktuaalseks on muutunud raamatukogudevahelise laenutuse teenus *elktrooniline dokumentide edastamine*. Seetõttu ei püüa enam raamatukogu saada iga infoallika omanikuks, teades, et seda võib saada kasutamiseks e-koopiana RVL-i kaudu.

### Mäng ja ironia

Tänapäeval on hakatud raamatukogust rääkima majanduse terminitega. Suurimat tähelepanu osutatakse praegu meie raamatukogudes turundusele. Missiooni formuleerimine, kasutajate sihtgruppide määratlemine, teenuste turustus, positiivse imago kujundamine... Kuid, mis veel tähtsam, meie raamatukogud on mõistnud, et peavad ennast müüma. Eelkõige selleks, et saada vajalikku finantseerimist nii oma missiooni täitmiseks ja arengueesmärkide elluviimiseks, kui ka selleks, et saada kasumit. Mis sest, et kasum sellest müügist pole rahas väljenduv, kuna kasumiks on eelkõige ühiskonna/kliendi rahulolu ning sellest sõltub raamatukogu arengu võimalus.

Oskus ennast müüa sõltub aga suurel määral näitlemisoskusest, oskusest mängida. Need on uued postmodernse ühiskonna mängureglid. Raamatukogu oskus õigesti serveerida oma ideid, plaane, eeliseid meediale, kasutajale, ühiskonnale. Teenindaja oskus saavutada lugeja rahulolu.

Postmodernismi ajastul on suhtumine reaalsusesse muutunud üsna irooniliseks. Ironia annab vabaduse illusiooni. Üheks postmodernismi ironia manifestiks on tuntud Murphy seadus raamatukogude kohta: "Ei ole vastuseid, on ainult viited!" (Bloch 1999).

### Oskused vs. teadmised

Postmodernism reorganiseerib teadmiste mõistet ja kasutust. Modernses ühiskonnas olid teadmised võrdsustatud teadusega: teadmised olid kasulikud, sest nende läbi saadi haridus, mis oli iseenesest väärtus. Postmodernisel ajal aga muutub haridus väga funktsionaalseks, asju ei õpita enam lihtsalt teadmiseks, vaid rohkem õpitu rakendamiseks.

Pole erandiks ka raamatukogunduslik haridus. Tänapäeval püütakse rohkem rõhku asetada oskuste arendamisele ja treeningule kui üldisele haritusele. Seda osaliselt ka seetõttu, et teadmiste ja info hulk, millega tegelevad raamatukogud täna, on kasvanud määratuks. Nii on tänapäeval hinnas eelkõige just need teadmised, mis on rakendatavad, likviidsed.

Toon näite elust. Juhendades Viljandi Kultuuri- kolledži tudengite lugejateeninduse praktikat TÜR-

is, alustan tavaliselt lihtsast teoreetilisest küsimusest tulevastele kolleegidele: millised on neli raamatukogu põhifunktsiooni ning missugune neist on tänapäeval primaarne? Kurb lugu, kuid kahjuks ei ole kolme aasta jooksul mitte ükski tudeng osanud minu küsimusele vastata! Samas pean tunnistama, et tudengite oskused – eriti arvutikasutus- ja keelteoskus on tõesti märkimisväärsed. Kõik see tõestab, et palju likviidsamad on postmodernismi ajastul just teatud praktilised oskused, mitte teoreetilised teadmised. Küsimus on, kas me peame selle reaalsusega leppima? Ja veel küsimus: mis liiki raamatukoguteadust toetada – teoreetilist või rakenduslikku?

### Mitmekesisus

Postmodernismi guru J. Lyotard käsitles mitmekesisust peaaegu kohustusliku printsiibina: see on meie reaalsuse olemuslik osa, mis lubab kõigile eksistentsi- ja arenemisõigust (Lyotard 1997). Selline postmodernistlik kontekst on täiesti vastuvõetav kaasaegse raamatukogu jaoks. Eriti selgelt ilmneb see meie mitmekesisuses kogudes, kus eksisteerivad käsikirjad, trükised, auvised, mikrovormid ja ka elektroonilised teavikud. Loomulikult oli kogu raamatukogude areng seotud eelkõige infokandjate evolutsiooniga (papüürus-paber-mikrofilmid-auvised-CD-ROM-id-...), kuid eriti revolutsiooniliseks muutus see protsess raamatukogude ajaloos kahel korral: 15. sajandil, trükikunsti leiutamise ja 20. sajandil, kui informatsiooni hakati salvestama ja kättesaadavaks tegema elektroonilises vormis. Seega kahte võrdset revolutsiooni raamatukogunduses võib seostada just modernse ja postmodernse reaalsusega.

Mitmekesisus on ka tänapäeva raamatukogu teenus ning seda võib samuti seostada postmodernse infoühiskonna arenemisega, mis võimaldas raamatukoguhoidjatel pakkuda traditsiooniliste teenuste kõrval uuel infotehnoloogial põhinevaid elektroonilisi teenuseid.

### Pluralism

Mitmekesisuse printsiibiga on tihedalt seotud pluralismi kategooria, mille all mõistetakse erinevate positsioonide või nähtuste võrdõiguslikku eksisteerimist. Raamatukogu olemusele on sallivus üldse iseloomulik. Mis võib olla pluraalsem kui alfabeetiline kataloog, kus kõrvuti asuvad J. Lotmani teosed ja "Loto reeglid" ning kus Piibel seisab tagasihoidlikult Piibe maantee reisikaardi taga!

Ka postmodernistlikus raamatukogus on loodud konkreetset tingimused pluralismi realiseerimiseks. Meie kliendid kasutavad nii traditsioonilisi kui ka elektroonilisi teenuseid. Vajaliku raamatu leidmiseks võib kasutada veel nii elektroonilist kui kaartkataloogi. Meie mitmekesisuse kogude teavikud eksisteerivad "rahumeelses koosluses" ning on võrdselt kajastatud kataloogides. Seda enam et uudses raamatukogunduses on laialt levinud uus väga postmodernistlik termin – viimastel aastatel on hakatud



raamatukogusid nimetama *hybrid library*'ks, mis tähendab traditsioonilise raamatukogu funktsioonide ühendamist infotehnoloogial põhineva raamatukogu funktsioonidega, **eelistamata ühte teisele**. Mis muu see võib olla, kui mitte postmodernistlik raamatukogunduslik pluralism? Samuti julgen defineerida kaasaegset hübriidraamatukogu kui omapärast organisatsiooni, kus on miksitud nii modernsed kui ka postmodernsed kategooriad:

modernism	postmodernism
püsivus, korrastatus	muutumine, paindlikkus
fondikesksus	lugejakesksus
tegevuse objekt, subjekt	protsess
hoidlad, tellimused	avakogud, iseteenindus
teenindus raamatukogu hoones	e-teenuste osutamine
homogeensus	hübriidsus, pluralism
tsentraliseeritud kontroll	koordineerimine, detsentralism
hierarhiline struktuur	võrkstruktuur, integratsioon
selged piirid, reaalsus	suhtelisus, virtuaalsus
selge identiteet	identiteedi hägustumine
originaali säilitamine	digiteerimine, globaalne juurdepääs
teadmised	oskused
bibliograaf	konsultant, referent
raamat, lineaarne tekst	multimeedia, hüpertekst

### Kokkuvõtteks

Postmodernistlik raamatukogu on uus raamatukogu, mis kasutab eelkõige uusi tehnoloogiaid ja kommunikatsiooni vahendid selleks et hankida, süstematiseerida ja teha kättesaadavaks informatsiooni eri kandjatel. Meie uudseid raamatukogusid iseloomustab eelkõige tehnoloogialembus. Meie lugejate noor, infoajastul sündinud põlvkond tunneb vaid postmodernset kultuuri – nad ei usu enam originaali tähendusesse ja raamatusse kui usutava sõna kandjasse. Nende jaoks on tähtis vaid juurdepääs informatsioonile, otsekohe ja ilma tõketeta. Nad vajavad raamatukogu, mis ei seisa neid oodates, vaid “ise kiirustab neile vastu, sulades oma kasutajaga kokku” (Ray 2001). Raamatukogu peab saama paindlikuks, koostööle orienteeritud organisatsiooniks, võib-olla ähmaste virtuaalsete piiridega, kuid selge lugejakeskse missiooniga. See on paratamatus, millega raamatukoguhoidjad on kohanenud.

Uudsed raamatukogud kujutavad endast hübriidseid organisatsioone, mis on loodud erinevate infokandjate ja erinevate tehnoloogiate kokkuviiamiseks raamatukogukeskkonnas. Kaasaegses raamatukogunduses on sulandunud nii modernsed (nt. range kord kataloogide ja kogude organiseerimisel) kui ka postmodernsed (nt. kliendikesksus) kategooriad.

**Postmodernistlik raamatukogu pole seega traditsioonilise modernse raamatukogu antitees, vaid paradigmaatiline erisus.**

Ma olen kaugel kiusatusest kirjeldada kogu raamatukogunduse reaalsust postmodernistliku teooria kategooriates. Mulle meeldib Mefistofeelse sõnum tudengile Goethe “Faustist”: “*Grau teurer Freund ist alle Theorie und gruen des Lebens goldner Baum — Hall, söbrake, on kõik teooria, kuid haldjas elu kuldne*

*puu!*” ning ma ei tahaks panna postmodernismi meie reaalsusest kõrgemale. Jah, meie töö reaalsus on muutunud suuresti postmodernseks, kuid reaalsus on siiski alati laiem ja rikkalikum kui teooria. Seetõttu tahaksin lõpetada kõige tuntuma postmodernistliku raamatukoguhoidja – J. Borgese – sõnadega: “Raamatukogu eksisteerib *ab aeterno* (ld *igavesest ajast alates*)... Mulle tundub, et inimsugu – ainus omataoline – sureb välja ja et püsima jääb Raamatukogu: valgustatud, mahajäetud, lõpmatu, täiuslikult liikumatu, täis hinnalisi kõiteid, kasutu, hävimatu, salapärane...”

### Viiteallikad

- Bell, D. (1990). Murrangud kolmes maailma-vaates ja valdkondade segunemine. Akadeemia, 3, 469-502.
- Bloch, A. (1999). Murphy seaduste täielik kogu. Tallinn : ERSEN.
- Borges, J. (1972). Paabeli raamatukogu // Hargnevate teede aed. Tallinn, Loomingu raamatukogu, 5/6.
- Ford, S. (1994). The disorder of things. URL <http://www.nsys.by:8101/kinamen/dunaev/html> (15.09.2003).
- Foucault, M. (2000). The order of things : an archaeology of the human sciences. London, Routledge.
- Jemelin, V. (2000). Postmodernism : v poiskah opredelenija. URL <http://emeline.narod.ru/Postmodernism.htm> (15.09.2003).
- Laanemäe, A. (2002). Kultuurilugu III. Tallinn, 47-118.
- Liotard, J-F. (1997). The postmodern condition : a report of knowledge. Manchester : Manchester University Press.
- Postmodernism. (2002). URL <http://www.ellin.ttu.ee/ranno/postmodernism/index.html> (15.09.2003).
- Ray, K.L. (2001). The Postmodern Library in an Age of Assessment. URL <http://www.emeraldinsight.com/pdfs/rsr291.pdf> (15.09.2003).
- Stone, S. (2000). Postmodern Approach to Organizing Information : IMDb.com Database. URL [http://www.du.edu/lisa/students/student\\_papers/sergio.htm](http://www.du.edu/lisa/students/student_papers/sergio.htm) (15.09.2003).
- Strinati, D. (2001). Sissejuhatus populaarkultuuri teooriatesse. Tallinn : Kunst.



# TÖÖSOORITUSE HINDAMINE

Teoreetilisi lähtepunkte

TIINA KUUSIK

TÜR, üld-ja arendusosakonna juhataja

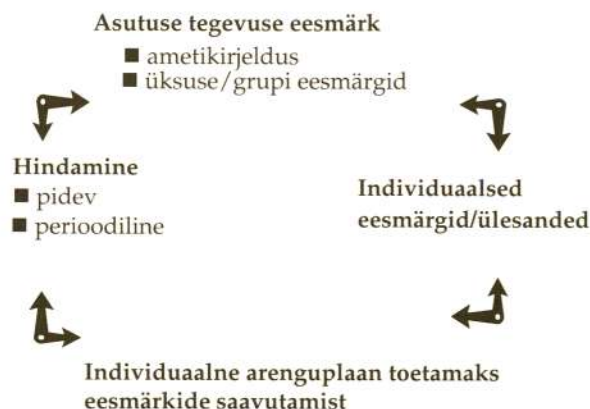


Kuidas teha senisest rohkem sama või isegi väiksema ressursiga – see on küsimus, millele on sunnitud tänapäeval pidevalt vastust otsima kõik raamatukogud.

Tavapärastelt äriettevõtete soorituse tõhustamiseks kasutatavad meetodid, mille hulka kuulub asutuse ja tema töötajate soorituse süstemaatiline hindamine, on jõudmas ka Eesti raamatukogudesse. Seega saab väita, et töösoorituse hindamine on muutumas raamatukogudes üheks oluliseks töö tõhustamise ja kvaliteedijuhtimise vahendiks.

**Töösoorituse hindamine** (*performance appraisal*) on planeeritud protsess, mille käigus antakse hinnang tehtule ning seatakse uued eesmärgid paremate tulemuste saavutamiseks. /14, lk 221/ Seega annab töösoorituse hindamine tagasisidet püstitatud eesmärkide saavutamisest, aitab tuvastada töös tekkinud probleeme ning püstitada uusi sihte järgneva hindamisperioodiks. Igas organisatsioonis toimub pidev mitteametlike hinnangute andmine töötajate töö tulemustele ehk informaalne hindamine suhtlemise kaudu. Juhtide ja ka kolleegide antav tagasiside hoiab inimesi kursis nende tegevuse rahuloluga tööülesannete täitmisel, aitab kinni pidada tähtaegadest ja töö kvaliteedist. Formaalne töösoorituse hindamine toimub korrapäraselt ja süsteemselt ning kindlate kriteeriumide ja meetodika alusel. Kompleksne hindamine arvestab seejuures nii konkreetset töötulemust, töötaja tegevust kui ka töötaja potentsiaali, milleks on töötaja oskused ja võimed. Tüüpiline töösoorituse juhtimise süsteem organisatsioonis hõlmab vähemalt nelja omavahel tihedalt seotud osa inimressursi juhtimisest. /16, lk. 310/ (vt. joonis 1)

Joonis 1. Töösoorituse juhtimise süsteemi neli osa



Hindamisel lähtutakse asutuse eesmärkide toetamisest. Aluseks on ametikirjelduses määratletud ülesanded ning nende eduka täitmise kriteeriumid. Hindamisel saadud informatsiooni põhjal täpsustatakse töötaja individuaalset arenguplaani ja eesmäärke.

Töötajate töösoorituse hindamine on olnud **raamatukogunduses** kasutusel alates möödunud sajandi algusest. Hindamistegevusega alustati USA avalikes raamatukogudes juba 1920-ndatel aastatel. /10, lk. 60/

1990-ndate aastate lõpus kasutas rohkem kui 80% USA eri tüüpi raamatukogudest mitmesuguseid personali töö tulemuslikkuse hindamise süsteeme ja vorme. /9, lk. 87/ Suurbritannias on 57% teadusraamatukogudest kasutusel raamatukoguhoidjate (*librarian*) ja 25% tugipersonali (*non professional staff*) töösoorituse hindamiseks erinevad küsimustikud. /11, lk. 120/ Mõnes raamatukogus välditakse töösoorituse süsteemi sisseviimist teadlikult, väites, et see on pigem vahend äriettevõtete tulemuste tõhustamiseks. /9, lk. 88/ Eriti skeptilised ollakse Suurbritannias, kus nähakse hindamises valitsuse kontrolli suurendamist haridussektori üle. /18, lk. 100/ Kuid toetudes mitmele käsitlusele /18, 9, 6, 7, 5/, on olnud kogemused efektiivselt hindamistegevusest reeglina positiivsed, kasu on näinud mõlemad pooled – nii juhid kui töötajad. Eriti on rõhutatud juhtide oskuste ja töö tulemuslikkuse hindamist, sest raamatukogudes on tihti edutatud juhi ametikohale häid spetsialiste, kuid inimeste juhtimine eeldab teistsuguseid oskusi ja võimeid. (8, lk. 36/

## Hindamise eesmärgid – miks hinnata?

Töösoorituse hindamisprotsessi käivitamise põhiülesandeks on töö tõhustamine, kuid sõltuvalt organisatsiooni soovitatavatest tulemustest eristatakse kahte vastandliku suunitlusega eesmärgi – kontrollimist ja arendamist.

Kontrollifunktsioonist lähtuva hindamise eesmärgiks on kontrollida töötulemusi ning sellest johtuvalt rakendada pärast hindamisprotsessi konkreetseid meetmeid (töötasu, edutamine, vallandamine jms.).

Arengefunktsioonist lähtuv hindamine keskendub pigem töösoorituse parandamisele õppimise ja arengu kaudu, rõhutades hindaja ja hinnatava mõjutamis- ning partnerlussuhet. Teoreetikud ja praktikud /18, 7, 6, 8, 19/ on rõhutanud süsteemi rakendami-



sel raamatukogudes inimeste arendamise ja koostöö planeerimise osatähtsust ehk nn. *soft-spektrit*. Kuna teadusraamatukogudes kasutatakse tänapäeval palju meeskonnatööd, siis Brophy arvates eksisteerib põhimõtteline vastuolu meeskonnatööle innustamisel ja individuaalse boonuse määramisel. /3, lk. 98/ Kuigi ka ametikõrgenduste määramisel on soovitatud lähtuda hindamistulemustest, on selget sidet raske luua, sest personali liikuvus raamatukogudes on reeglina väike. /18, lk. 104/ Raamatukogudes on sagedamini esinevateks eesmärkideks raamatukogu eesmärkide sidumine töötajate omadega, täienduskoolituse vajaduste tuvastamine, kommunikatsiooni ning üldise töökliima parandamine, informatsiooni kogumine kitsaskohtade tuvastamiseks organisatsiooni juhtimises, töötajate kaasamine juhtimistegevusse ja probleemide lahendamisele ning selle kaudu ka töötajate motiveerimine. /3, lk.170; 1, lk. 2-3/

### Hindamiskriteeriumid – mida hinnata?

Hindamiskriteeriumid on peamised töötaja tööd (töösooritust) iseloomustavad näitajad, mis peavad olema täpselt ja üheselt määratletud enne kui hindamisega alustatakse. /17, lk. 114/ On oluline, et hindamiskriteeriumid lähtuksid otseselt hindamisesmärkidest. Hindamise lihtsustamiseks ja mitte liiga kulukaks muutmiseks, on otstarbekas rakendada ühtsed kriteeriumid sarnastes töötajate gruppides. /14, lk. 239/ Juhinduda tuleks aga alati asjakohastest hindamiskriteeriumidest – nad peavad olema kindlalt seotud töösooritusega. Näiteks kui töö tulemuslikkuse juures on oluline käitumine ehk tegevus, siis peaks vähemalt osa kriteeriume põhinema käitumisel.

Hindamiskriteeriumid jagunevad objektiivseteks ja subjektiivseteks. Objektiivsed tegevust iseloomustavad näitajad on tegevusega seotud kvantitatiivsed näitajad. Levinumad nendest on näiteks tootmistevõime seotud andmed (müügikäive, toodetud ühikud, vigade arv) ja inimest iseloomustavad andmed (puudumised, hilinemised).

Objektiivsed näitajad keskenduvad pigem tegevuse tulemusele ja väljundile ning ei väljenda käitumise ja tegevuse vahelist seost. /13, lk. 77/ Kuid paljude tööde puhul ei olegi võimalik tuvastada (nt juhid) objektiivseid tegevust iseloomustavaid näitajaid, seepärast ongi senisest rohkem hakatud rõhutama tööd iseloomustavate subjektiivsete näitajate tähtsust.

Subjektiivsed kriteeriumid põhinevad hindajate subjektiivsel arvamusel, mistõttu nende suurimaks puuduseks on hinnangute suur sõltuvus hindajate ja hinnatavate suhetest ning nende keeruline kontrollitavus ja põhjendatavus. /17, lk. 117/ Tagamaks võimalikult usaldusväärset infot, peavad subjektiivsed näitajad põhinema tegevuse põhjalikul analüüsil, mille käigus tuuakse välja kriteeriumid, mis on eriti olulised efektiivseks tööks. /13, lk. 77/

Töösoorituse hindamiskriteeriume valides on võimalik vaadelda nelja mõõdet /15, lk. 575/:

eesmärkidel ja töö väljundil (*target/output*), oskustel ja teadmistel (*skills/competencies*), tegevusel ja ülesandel (*process/task*) ning huvigruppidel (kaas-töötajad, kliendid jt.) ja ootustel (*stakeholders expectations*) põhinevad kriteeriumid.

Sõltumata kriteeriumide valikust, peavad need olema usaldatavad ja mõõdetavad. Samas ei tohi süsteemi ja kriteeriume ajada nii keeruliseks ja kulukaks, et hindamine hakkaks segama igapäevatööd. Raamatukogudes nähaksegi suurima raskusena selgete hindamiskriteeriumide väljatöötamist ja protsessi ajamahukust, kuna raamatukogude töötajate tööülesanded on muutnud väga mitmekesiseks – ja on seega raskesti mõõdetavad. /5/

**Hindamismeetodeid** liigitatakse vastavalt töösoorituse hindamise eesmärgile minevikul põhinevateks ja tulevikule orienteerivateks meetoditeks. Esimesel neist meetoditest on maailmas enamas kasutatavam hindamiskaala meetod oma erinevate variantidega. Tulevikule orienteeritud meetoditest kasutatakse enim hindamis-arenguestlust (*appraisal interview*) ja juhtimist eesmärkide kaudu (MBO).

Viimasel 20 aastal on maailma keskmiste ja suuremate firmade seas kiiresti levinud **mitmeallikaline** (*multisource*) ehk **360°-ne tagasiside süsteem** (*360° feedback system*). *Fortune* 1000 firmast kasutab 90% pigem 360°-st tagasiside süsteemi kui tavapäraselt "juhid on süsteemi ainuhindajad". /4, lk. 239/ Hindamisse haaratakse neid, kellega hinnatav puutub oma töös kõige rohkem kokku. Selline hindamine on Euroopas muutunud järjest populaarsemaks, kuid ka Eesti ettevõtteid on hakanud töösoorituse hindamisel kasutama mitmeallikalise tagasiside süsteemi.

Mitmeallikaline tagasiside süsteem võimaldab hinnataval võrrelda oma tegevust teiste antud hinnangutega. Hinnangud on tavapäraselt anonüümsed, v.a. vahetu töökorraldaja oma. Töötajale (tihti peale juht) annab süstematiseeritud tagasisidet viis vaatlejat ("*S observers*"). /4, lk. 239; autori interpretatsioon/ (vt. joonis 2)

Joonis 2. Hindajad 360°-se tagasiside süsteemis



360°-se tagasiside süsteemi edukuse põhjused on seotud viimastel aastakümnetel toimunud juhtimise paradigma muutumisega, sest süsteem seostub hästi osalusjuhtimisega (*participative management*), töötajate võimustamisega (*empowerment*) ning eestvedamise arenguga.



Meeskonnakesksed struktuurid on asendamas hierarhilisi, kindlasti teavad meeskonnaliikmed rohkem juhi tugevustest ja nõrkustest, kui tema vahetu töökorraldaja. Samuti saab väita, et mitmeallikaline tagasiside süsteem tõstab informatsiooni usaldusväärsust võrreldes üheallikaliselega.

### Hindamisprotsess – kuidas?

Töösoorituse hindamine on süsteemne protsess, mis peab lähtuma hindamise eesmärkidest. Ta baseerub väljatöötatud standarditel ning sõltumata organisatsioonist ja personalitöö korraldusest peaks praktiline skeem sisaldama järgmisi tegevusi /15, lk. 571-572; 4, lk. 227-226/:

1. Hindamise eesmärkide sõnastamine organisatsioonist.

2. Hindamise ettevalmistamine, hindamiseks vajalike sisuliste ja organisatsiooniliste eelduste tagamine sh. juhtkonna toetuse tagamine, alusdokumentatsiooni (ametikirjeldused, standardid, eesmärkide süsteem) ajakohastamine või väljatöötamine.

3. Hindamise kavandamine sisaldab hindamiskriteeriumide kindlaksmääramist, hindamismetodite valimist või süsteemi (sh. vormide) väljatöötamist, hindamisprotsessi reglementeerimist. Selles staadiumis on oluline asjaosaliste kaasamine.

4. Kõikidele osalistele (hindajad ja hinnatavad) eelnevalt väljatöötatud kavandite, hindamise eesmärkide ja põhjuste selgitamine.

5. Hindamise läbiviimine ja tulemuste vormistamine, vajadusel vahekokkuvõtete tegemine ning protseduuri korrigeerimine.

6. Hindamisjärgseks tegevuseks tulemustest kokkuvõtete tegemine ning nende avalikustamine, tulemustest lähtuvalt administratiivsete otsuste tegemine, hindamismetodite ja -süsteemi hindamine ja korrigeerimine järgmiseks perioodiks.

Eduka töösoorituse hindamise protsessi eelduseks on õigete hindamiskriteeriumide, hindamismetodite ja hindajate valik. Samuti on oluline hindamisprotsessi oskuslik planeerimine ja juhtimine. Süsteemi väljatöötamisel vajab otsustamist, kas töötada kogu alusdokumentatsioon ise välja või kasutada selleks organisatsioonivälist abi. Näiteks väidab Ameerika Ühendriikide ülikoolide raamatukogudes 1988. aastal läbiviidud uuring, et 208 raamatukogust kasutab 52% ülikoolide väljatöötatud kogu ülikooli jaoks ja 29% raamatukogude väljatöötatud süsteeme /12, lk. 7/, ülejäänud kasutavad kombinatsioone.

Hindamissüsteemi väljatöötamisel on seega eelkõige vajalik mõelda eeldatavale kasule nii protsessist kui ka tulemustest, lähtudes eelkõige organisatsiooni spetsiifikast.

Kokkuvõtvalt võib väita, et hindamissüsteemi rakendamise edukuse tagab selge tegevusvisioon, täpselt määratletud eesmärgid, juhtide täielik toetus, hindamisest saadud informatsiooni kasutamine määratletud eesmärgil, inimeste õpetamine ning

lubatud tähtaegadest kinnipidamine. Hindamisprotsessi sisseviimine, nii nagu mis tahes muutuste läbiviimine, võib inimestes tekitada tugevaid emotsioone, seepärast on väga oluline kogu protsessi põhjalik läbimõtlemine ja planeerimine. Muudatuse läbiviimine on sama oluline kui muudatus ise, ja hindamisprotsessi tulemuslikkus sõltub eelkõige selle läbiviijate suhtumisest ja oskustest. Kuna personali töösoorituse hindamine on süstemaatiline ja pidev tegevus, siis on ühe hindamistsükli lõpp ühtlasi uue alguseks.

### Kasutatud kirjandus

1. **Belcastro, P.** Evaluating library staff : A performance appraisal system. Chicago, London, (1998), 253 p.

2. **Beverly, A.** 360 degree feedback and leadership development // International Journal of Selection and Assessment. Vol. 9 (1998), no. 1, p. 35-44.

3. **Brophy, P.** The academic library. London, 2000, 114 p.

4. **Carrell, M. R. ; Elbert, N. F. ; Hatfield, R. D.** Human resource management. Strategies for managing a diverse and global workforce. 6-th ed. Fort Worth (Tex.) [etc.]: Dryden Press, 2000, 488 p.

5. **Durey, P.** Performance appraisal of staff in academic libraries // ISAL (1996). [[http://202.120.13.26/isal/isal\\_16.htm](http://202.120.13.26/isal/isal_16.htm)]. 10/10/2002.

6. **Edwards, R. G., Williams, C. J.** Performance appraisal in academic libraries : Minor changes or renovation ? // Library Review Vol. 47 (1998), no. 1, p. 14-19.

7. **Green, A. A.** Survey of staff appraisal in university libraries // British Journal of Academic Librarianship, Vol. 8 (1993) no. 3, p. 193-209.

8. **Kaehr, R. E.** Personnel appraisal, who need it ? // Journal of Academic Librarianship, Vol. 16 (1990) Iss 1, p. 35-38.

9. **Lubans, J.** "I've closed my eyes to the cold hard truth I'm seeing". Making performance appraisal. work // Library Administration & Management Vol. 13 (1999) no. 2, p. 87-89.

10. **Morgan, S.** Change in university libraries: don't forget the people // Library Management. Vol. 22 (2001) no. 1/2, p 58-61.

11. **Morgan, S.** Performance assesment in academic libraries. London, 1995. 205 p.

12. Performance appraisal in academic libraries. Chicago, 1990. 122 p.

13. **Philips, K. ; Murumägi, R.** Töötajate hindamine on kasulik // Ärielu (1996), nr. 12, lk. 76-77.

14. **Sisson, K.** Personnel management. A compressive guide to theory & practice in Britain. 2<sup>nd</sup> ed. Oxford ; Cambridge : Blackwell, 1994. 747 p.

15. **Sparrow, P. ; Hiltrop, J.-M.** European human resource management in transition. Prentice Hall Europe, 1994. 702 p.

16. **Torrington, D. ; Hall, L., Taylor, S.** Human resource management. 5-th ed. Pearson Education Lmd, 2002. 668 p.

17. **Türk, K.** Personali juhtimine. Tartu : Tartu Ülikooli Kirjastus, 2001. 283 lk.

18. **Verrill, P. E.** Performance appraisal for the 1990s - managerial threat or professional right // British Journal of Academic Librarianship. Vol. 8 (1993) no. 2, p. 98 - 112.

19. **Ward, L.** Trends in library management // Library Review. Vol. 49 (2000) no. 9, p. 436-442.



# RAHVUSVAHELISED KATALOOGIMISREEGLID 2007. AASTAKS

JANNE ANDRESOO, SIRJE NILBE

RR

*First IFLA Meeting  
of Experts on an  
International Cataloguing  
Code,  
28.–30. juuli 2003,  
Frankfurt Maini ääres*

Käesoleva aasta juulikuus IFLA egiidi all läbiviidud rahvusvaheline kataloogimiseksperptide nõupidamine ühtis oma sisult ja taotlustelt paljuski 1961. aastal Pariisis toimunud UNESCO rahvusvahelise kataloogimis põhimõtete konverentsiga (*International Conference on Cataloguing Principles*).

Raamatukogunduse asjatundjad hindavad Pariisi konverentsi 20. sajandi tähtsaimaks verstapostiks, õieti lausa pöördepunktiks kataloogimis põhimõtete arengus ning ühtlustamisel rahvusvahelises ulatuses. Toonase kokkusaamise osalejad 53 riigist ning 12 rahvusvahelisest organisatsioonist kiitsid heaks 12 põhimõtet sisaldava lõppdokumendi – *Paris Principles*, mille alusel mitmed riigid asusid oma kataloogimisreegleid kohandama.

Raamatukogukataloogide siirdumine elektroonilisse keskkonda, avaliku elektronkataloogi võidukäik ning andmevahetuse üha kiiremini arenevad tehnoloogilised võimalused on toonud kaasa vajaduse ajakohastada ka kataloogimis põhimõtteid. 2001. aastal tegid IFLA kataloogimiseksiooni liikmed ettepaneku korraldada kokkusaamine arutamaks Pariisi põhimõtete rakendamist tänapäeval, 40 aastat hiljem. Mõte sai teoks *Die Deutsche Bibliothek*'i võõrustamisel toimunud IFLA aastakoosoleku eelkonverentsil Frankfurdis, millest allakirjutanutel õnnestus osa võtta.

Nõupidamise eel võttis organiseerimiskomitee ette uuringu, et analüüsida Euroopas kasutatavaid kataloogimisreegleid. Kokku oli vaatluse all 18 reeglilikku, millest suurem osa põhineb angloameerika kataloogimisreeglitel (*AACR2 – Anglo-American Cataloging Rules, 2<sup>nd</sup> rev. ed.*), kuid kõik arvestavad Pariisi põhimõtteid. Uuringuga püüti leida reeglites sarnasusi ning teha kindlaks erinevused, pidades silmas ideed lähendada rahvuslikke instruksioone üksteisele ja võimalusel arendada nendest rahvusvaheline kataloogimisreeglistik (*International Cataloguing Code*). Siinkohal tuleb nentida, et Eestil seni puuduvad oma kataloogimisreeglid, kuid veel käesoleval aastal alustavad Rahvusraamatukogu asjatundjad AACR2 tõlkimist ja kohandamist eesti keelele.

Frankfurdi nõupidamise korraldajad olid seadnud eesmärgi töötada üheskoos välja uued kataloogimis-

põhimõtete alused (*Statement of Cataloguing Principles*), mida saab rakendada tänapäevases kataloogimiseskeskkonnas ja mis teeniks tuleviku huve. Nõupidamise töö oli läbiviidud viies töörühmas: isikunimed, kollektiivide nimed, jadaväljaanded, ühtluspealkirjad ja laadi üldmäärangud ning mitmetasandiline kirjeldamine. Töörühmadelt oodati soovitusi rakendatavate kataloogimisreeglite ühtlustamiseks, samuti ettepanekuid võimalike rahvusvaheliste kataloogimisreeglite koostamiseks.

Jadaväljaannete töörühm, kus osales ka Janne Andresoo, võttis arutada kataloogimisreeglite erinevaid lähte kohti uue bibliograafilise nimetuse määramisel. Töörühma juhatasid Gudrun Henze, kes ühtlasi on RAK (*Regeln für die alphabetische Katalogisierung*) eksperptide rühma eesotsas ning Renate Gömpel (*Die Deutsche Bibliothek*). Jadaväljaannete osas püüti leida vastuseid küsimustele kas siseriiklikud kataloogimistavad ja -reeglid on vastavuses rahvusvaheliste kirjereeglitega (ISBD(CR) – *International Standard Bibliographic Description for Serials and Other Continuing Resources*) ning kui need erinevad, siis miks ja kuidas neid üksteisele lähendada. Selgus, et ka ISBD(CR)-i rakendajad teevad seda mitmeti. Näiteks nii Saksa kui ka Eesti raamatukogud ei lähtu jadaväljaande kirjeldamisel esimesest ilmunud numbrist (nagu näevad ette rahvusvahelised kirjereeglid), vaid viimasest väljaandest. Saksamaaga seoses väärib ilmselt tähelepanu, et sakslased kavatsevad loobuda oma rahvuslikest kataloogimisreeglitest (RAK – *Regeln für die alphabetische Katalogisierung*) angloameerika reeglite kasuks. Lisaks kavatsetakse praegu Saksa-maa raamatukogusüsteemides rakendatav andmevahetusvorming MAB (*Maschinelle Austauschformat für Bibliotheken*) vahetada ümber MARC-vormingu vastu. Nii kardinaalsed otsused ei sündinud üleöö, eelnes põhjalik ekspertiis ning peamine poolt-argument on seotud kvaliteetsemast andmevahetusest saadava kasuga.

Ühtluspealkirju ja laadi üldmääranguid käsitlevat töörühma juhatasid Monika Münnich Heidelbergi ülikooli raamatukogust ja Hans Popst (*Bayerische Beamtenfachhochschule*). Töörühma kokkuvõttes on toodud välja põhilised aspektid, millest ühtluspeal-



kirja valikul tuleb lähtuda: 1. üldiselt loetakse ühtluspealkirjaks originaalkeeles ilmunud esimese väljaande pealkirja, 2. anonüümsete klassikaliste teoste puhul juhinduda IFLA vastavast loetelust: *The IFLA list of anonymous classics*, 3. antiik- ja keskaegsete teoste pealkirjad esitada rahvuslikus keeles või kasutades ladinakeelset vormi, 4. pühakirjade pealkirjad esitada kataloogimiskeeles.

Laadi üldmäärangu esitamine on viimasel ajal sagedasti tekitanud küsimusi ka Eesti kataloogijate hulgas. See kirjeelement lisatakse põhipealkirjale näitamaks missugust laadi väljaandega on tegemist – helisalvestisega, elektroonilise teavikuga, videosalvestisega, noodi või kaardiga. Probleem on tekkinud esmajoones elektrooniliste kandjate määratlemisega – kumb on olulisem, kas kandja või andmete tüüp ja esitusviis. Kuna kirjeelement on küllaltki oluline, andes kataloogikasutajale pealkirjaregistrit lehitsedes teada, millise teavikulaadiga on tegemist, ei taha diskussioonid lõppeda. Laadi üldmäärangu esitamisel saab praegu juhinduda kahest autoriteetsest loetelust: FRBR (*Functional Requirements for Bibliographic Records*) raportis esitatust või Tom Delsey väljatöötatud nimekirjast, mis ilmselt võetakse kasutustele angloameerika kataloogimisreeglites.

Gunilla Jonssoni (Rootsi Kuninglik Raamatukogu) juhitud mitmetasandilise kirjeldamise töörühm analüüsis mitmeosaliste monograafiate kirjeldamisega seotud küsimusi ja esitas järgmise soovitus: iga teos iseseisva füüsilise üksusena peab saama eraldi bibliokirje. Tõdeti, et mitmetasandilise kirjeldamise puhul võivad osutuda määravaks rakendatava infosüsteemi võimalused. Samuti käsitleti raamatukogude võimalusi analüütilise tasandi kirjeldamisel ning koostööd kirjastajatega selles valdkonnas.

Isikunimede töögrupp juhatas Ann Huthwaite, kes kuulub AACR2 läbivaatamist juhtivasse komiteesse. Töögrupi eesmärk oli ühtlustada isikunimede kasutamist, silmas pidades ühise autoriteetfaili loomist tulevikus.

Töögrupi aruandes kajastuvad järgmised arutluse all olnud teemad. Termin "ühtluspealdis" (*uniform heading*) asemel soovitatakse kasutada "normpealdis" (*authorized heading*) kui praktikale enam vastavat. Teiseks soovitab töögrupp rööppealdise (*parallel heading*) mõiste läbitöötamist ja nende lubamist virtuaalses rahvusvahelises autoriteetfailis. Rööppealdised on ühe ja sama entiteedi, nt. isiku või kollektiivi tähistamiseks normitud erikujulised pealdised, mis tekivad keelte ja kirjasüsteemide, kataloogimisreeglite ning kasutajarühmade erinevuste tõttu. Rahvusvahelises autoriteetfailis on rööppealdiste lubamine möödapääsmatu, sest püüd saavutada ühe isiku või kollektiivi nime ühesugust kasutamist üle maailma on lootusetu. Aga rööppealdised tunduvad mitme probleemi mõistliku lahendusena ka siseriiklikes kataloogimisreeglites. Eestis kasutame neid küllalt palju. Näiteks ühel isikul võib olla normkuju nii ladina kui ka slaavi kirjas ja kollektiivil mitmes

keeles. Seetõttu oleme huvitatud rööppealdiste "legaliseerimisest" ka plaanitavates rahvusvahelistes kataloogimisreeglites.

Isikunimede töögrupp soovitas veel nimede vormi üle otsustamisel aluseks võtta IFLA käsiraamatu *Names of Persons: National Usages for Entry in Catalogues* (1996), teha normikirjetes kohustuslikuks viite andmeallikale ning lülitada kõigisse kataloogimisreeglitesse normikirjete koostamise reeglid.

Kollektiivnimede töögrupp, milles osales ka Sirje Nilbe, juhatasid Claudia Fabian Baieri Riigiraamatukogust ja Mauro Guerrini Firenze ülikoolist. Eesmärgiks oli saavutada ühesugune arusaam, milliseid entiteete üldse pidada kataloogimisel kollektiivideks, ja koostada vastav nimekiri.

Kollektiivide käsitlus ja nende nimede normimine on kindlasti üks haralisemaid ja enim eriarvamusi tekitav lõik kataloogimisreeglite rahvusvahelises ühtlustamises.

Frankfurdis arutles töögrupp põhiliselt kolme probleemideringi üle: kollektiivi määratlus, kollektiivi nime normkuju valik ja põhikirje kollektiivi järgi. Esiteks räägiti sellistest erijuhtumitest, nagu ühest isikust koosnevad firmad ja kollektiivpseudonüümid, mida eri maades käsitletakse erinevalt. Ühisele arvamusele jõuti vaid selles, et kui kollektiivpseudonüüm on selgelt isikunime vormis, tuleb seda pidada isikunimeks. Muude juhtumite kohta peeti vajalikuks koguda rohkem materjali, et koostada rahvusvahelised soovitusel.

Ka põhiküsimusele – milliseid entiteete pidada kollektiivideks – saaks kõige paremini vastata kollektiivtüüpide kooskõlastatud loendiga. Sellel nõupidamisel niisuguse nimestikuni veel ei jõutud, kuid otsustati aluseks võtta AACR2 loend, mille kallal edaspidi töötada. Tõdeti ka vajadust ühtlustada alluvate kollektiivide käsitlust – kas on tarvis alati minna allüksuse tasemeni või võib otsielemendina piirduda emakollektiivi nimega.

Kollektiivi nime normkuju valikuks on mitmeid kriteeriume: ametlik nimi, kollektiivi publitseeritud teavikutes kõige sagedamini esinev nimevorm, mingi kokkuleppeline nimevorm. Kuna ükski neist pole nii universaalne, et sobiks kõigil juhtudel, lepiti kokku, et miinimumnõue on kasutada kollektiivnime "järjekindlal viisil" või kollektiivi väljaannetes leiduval kujul. See sõnastus on nii üldine, et võimaldab igaljuhul printsipi tõlgendada talle sobival moel, aga vähemalt on selles rõhutatud vajadust kollektiivnimede kasutust normida. Enne Frankfurdi nõupidamist toimunud meilidiskussioonis arvasid paljud Saksamaa kolleegid, et see on üle jõu käiv ja mõttetu töö.

Töögrupi liikmete suhtumine põhikirjesse kollektiivi järgi sõltus suuresti sellest, millised on olnud ühe või teise riigi kataloogimistraditsioonid. (Termin "põhikirje" iseenesest on vananenud, pärinedes kaartkataloogi kontekstist. Elektronkataloogis on kohasem termin "põhipealdis", sest iga bibliograafiaüksuse kohta koostatakse vaid üks kirje, mitte enam põhikirje ja täiendkirjed.) Nt. Saksa kataloogimis-



reeglite järgi ei kasutata kollektiivnime kunagi põhipealdisena, aga Itaalia reeglid mõistavad kollektiivautorsust väga avaralt ning sellest tulenevalt on kollektiivnimi sageli põhipealdiseks. Tegelikult pole ju infootsingu seisukohalt vahet, kas kollektiiv on põhipealdiseks või täiendavaks otsielemendiks. Töögrupp leidis, et otsing kollektiivnime järgi on vaja tagada, aga põhipealdisena ehk esmase otsielemendina (*primary access point*) soovitas kasutada kollektiivnime vaid selgelt määratavatel juhtudel – tüüppealkirjade ja (võib-olla ka) haldus- ja õigusakte sisaldavate teavikute puhul. See käsitlus, mille teine pool jäi küll üheselt otsustamata, sobib enam-vähem meie senise praktikaga. Loode-tavasti ei suurendata kollektiiv- autori osatähtsust ka plaanitava kataloogimisreeglites.

Nõupidamisest osavõtjad tõdesid, et kuigi uued kataloogimise põhimõtted on mõeldud ennekõike raamatukogudele, võivad need kasutamist leida ka teistes infot korrastavates asutustes (arhiivid, muuseumid, arvutitarkvara ning internetiteenuseid pakuvad firmad).

Frankfurdis toimunud nõupidamine oli esimene regionaalne kataloogimiskspertide kokkusaamine. Järgnevalt on kavas kohutada teistes maailmajagudes:

- 2004 – Buenos Aireses,
  - 2005 – Lähis-Idas (koht on täpsustamisel),
  - 2006 – Soulis (Korea),
  - 2007 – Durbanis (LAV),
- selleks et 2007. aasta paiku jõuda loodetava tulemuseni – rahvusvaheliste kataloogimisreegliteni.

Frankfurdi nõupidamise väljundiks on rahvusvahelist ühtlustamist taotlev kataloogimis põhimõtteid sisaldav dokument – *Statement of Principles*, mille peagi valmiv lõplik versioon on kavas kohe tõlkida ka eesti keelde.

Kõik nõupidamisega seotud materjalid on aga kättesaadavad veebis aadressil [http://www.ddb.de/news/ifla\\_conf\\_papers.htm](http://www.ddb.de/news/ifla_conf_papers.htm)

# KÄNNUKUKE RAAMATUKOGU – UUES KOHAS JA UUE NIMEGA

## SHVEA SOGENBITS

Kännukuke raamatukogu juhataja

*Tallinna Keskraamatukogu alla kuulub lisaks eestikeelse kirjanduse ja võõrkeelse kirjanduse osakonnale ka 19 harukogu. Harukogude ülesanne on teenindada oma linnaosa elanikke.*

Mustamäe on Tallinna kaheksa linnaosa seas Lasnamäe järel suuruselt teine, 1. oktoobri 2003. a. seisuga peab seda oma kodupaigaks 64 473 elanikku.

Eelmisel aastal pakkusid mustamäelastele raamatukoguteenust neli Tallinna Keskraamatukogu harukogu. Neist kahe – Mustamäe lasteraamatukogu ja Mustamäe II raamatukogu – töötingimustega ei saanud rahul olla. Selleks et pakkuda kvaliteetset raamatukoguteenust oli nii suurde linnaosas vaja kahe kehvas seisus raamatukogu asemele üht suurt ja korralikku.

Laste arv on Tallinnas kogu aeg vähenenud ja lasteaiaid tühjaks jäänud. Nii leiti raamatukogule ruumid Vilde tee 72 endises lasteaiahoones. Eelmise aasta lõpus suleti ajutiselt endised Mustamäe II ja Mustamäe lasteraamatukogu raamatute INNOPAC-i sisestamiseks. Ja avati uuesti selle aasta augusti esimesel nädalal uues kohas ja uue nimega – Kännukuke raamatukogu.

### Suurim harukogu Tallinnas

Kännukuke raamatukogu on praegu kõige suurem Tallinna Keskraamatukogu harukogu: tema pindala on 1150 m<sup>2</sup>, teavikuid 40 000 eksemplari.

Rekonstrueerimisprojekti on koostanud "Inrestaator" OÜ arhitekt **Katrin Tomberg**, sisekujunduse tegi **Piret Mudist**.

Lugejad olid tõesti üllatunud,



*Ratastoolis ja lapsevankriga külastajatele ehitati kaldtee.  
Fotod: Teet Malsroos*

nähes nii moodsaid ja lugejasõbralikke ruume. Juba kahe kuuga on raamatukogu registreerinud 2100 lugejat, mis näitab, et vajadus raamatukogu järele oli Mustamäel väga suur. Nüüd on suletud Mustamäe Männi raamatukogu: tehakse eeltöid selle raamatukogu üleviimiseks arvutiteenidusele.

Kännukuke raamatukogu paikneb kahel korrusel – esimesel korrusel on eestikeelse kirjanduse, teisel venekeelse kirjanduse osakond. Mõlemal korrusel teenindatakse nii täiskasvanuid kui lapsi. Kõik teavikud asuvad avariilistel, mis on lugejatele väga mugav lahendus. Nad kiidavad võimalust ise rahulikult raamaturiulite vahel kõndida ja endale meelepärast kirjandust valida.

Pakutakse kojulaenutamise ja kohallugemise teenust, lisaks on lastele kohad muusika kuulamiseks ning videote vaatamiseks. Pakutakse ka printimis- ja paljundusteenust ning raamatukogu-





*Lugejad on kohal kohe, kui raamatukogu kell 11 avatakse. Pensionäridele ja koolilastele on lahtiolekuaeg sobiv, aga tööinimene ei pruugi oma linnaosa raamatukokku enne kella kuut-seitset õhtul jõuda. Raamatukogu lahti ka laupäeval kl. 10–17.*

töötajad abistavad infootsingul internetist ja andmebaasides.

Teavikute arvutisse sisestamine oli küll töömahukas ja aeganõudev, aga väga vajalik töö. Nüüd on kogu kirjandus sisestatud meil raamatukogusüsteemi INNOPAC ja kergesti leitav elektronkataloogis ESTER. Mõlemal korrusel leidub selleks otstarbeks eraldi otsinguarvuti.

Teeninduses kasutatakse plastikust lugejakaarti, mis kehtib ka Tallinna Keskraamatukogu peahoone osakondades ja teistes arvutiteenindusega harukogudes. Lugejapilet maksab täiskasvanule 15 krooni, lastele ja pensionäridele 5 krooni.

Väga paljud lugejad on tänaseks arvutiteenindusega harjunud, neile on tutvustatud ka elektronkataloogi ESTER kasutamise võimalusi. Aga eriti on arvutiteenindusega rahul raamatukogutöötajad ise, sest see on palju mugavam ja kiirem.

Raamatukogu on kindlustatud turvavaravatega. Väärtuslikumat ja nõutavamat kirjandust turvatakse ning turvasüsteem on ehitatud nii, et kui turvatud raamatuga läbi värava minna, lähevad raamatukogu ukсед kohe lukku. Loodame, et see hoiab ära väärt-raamatute kadumise.

Oleme püüdnud luua võimalikult head tingimused kõigile lugejaile. Liikumispuudega ini-

mestele on rajatud invatee, leidub neile sobiv otsinguarvuti jne.

Raamatukogu toetab igati elukestvat õppimist ja enesetäiendamist. Projekti "Avatud maailm" kaudu sisustasime kuue arvutiga internetitua.

Lisaks arvutikasutamisele pakume lugejatele koolitusi ja konsultatsioone. Näiteks "Täiskasvanud õppija nädalal" 6.–12. oktoobrini korraldasime internetituaas koolitusi ning jagasime nõuandeid infootsinguks ja elektronkataloogi kasutamiseks.

Enesetäiendamiseks nii lastele kui täiskasvanutele on meil olemas heal tasemel teatmekogu, kohad iseseisvaks tööks, tänapäeva õpimeetodeid toetavad tehnilised lahendused (arvuti, internet, helikandjate kuulamisvõimalus, video).

Eraldi ruumina on raamatukogus saal, mis võimaldab meil korraldada teabepäevi, konverentse, lasteüritusi, koosviibimisi jms. Saali üüritakse kõigile soovijatele.

Lastele on oma lugemiskohad ja väikesed armsad lasteriiulid, lastenurk koos ümmarguse laua ja mugavate toolidega. Lastenurka panime raamatutegelastest nukud Sipsiku, Muumitrolli, Pipi Pikksuka, Sööbiku ja Pisiku, meie raamatukogu sümboli – kuke jm. Nukkude juurde saab asetada nende tegelastega lasteraamatud

ja need köidavad kohe laste tähelepanu, nii et nad võtavad raamatuid laenamiseks nukkude kõrvalt, mitte riulist.

## Avamisinädalal üritused ja pikad järjekorrad

Raamatukogu avati augusti alguses ja avamisinädalal olid väga pikad järjekorrad. Raamatukogu töötajatele oli see aeg äärmiselt pingeline. Laenutamine arvutite abil oli uus, paljudel lugejatel ei olnud veel keskraamatukogu plastikust lugejakaarti ja seetõttu tuli nad uuesti registreerida.

Toimus üritusi nii lastele kui täiskasvanutele. Huvi siseekskursionide vastu oli suur: meil oli ette valmistatud ka esitlus, kus tutvustasime raamatukogu kasutamiseeskirju, võimalusi, teenu-seid.

Kännukuke raamatukogu ümbritseb aed. Enne avamist tegime kolleegide ja sõpradega talgud aia korrastamiseks. Nüüd on mänguväljaku ja lasteatraktsioonidega aed avatud kõigile.

Avamisinädalaks oli igaks päevaks lastele välja mõeldud kaasakiskuvaid üritusi. Kohe esimesel päeval toimus noorte kunsti-hommik, kus meisterdati, joonistati ja tutvuti kunstiraamatutega. Peeti spordihommik koos võistlusmängude ja spordiraamatute tutvustusega, teadmistehommik koos viktoriini ning aimekirjandusega. Lastele pakkus põnevust seiklustehommik, kus kõigepealt tutvustati seiklusjutte ning seiklusjuttude autoreid ja siis läks lahti aareteotsimismäng. Lapsed jagati kolme võistkonda. Aarded, milleks seekord oli sõnad tuntud lasteluuletusest, olid aeda ära peidetud. Võistkondadele anti kätte aaretekaart. Iga võistkond pidi kõik sõnad üles leidma ja õiges järjekorras tahvlile asetama.

Nagu mäletate, korraldas Tallinna Keskraamatukogu lastele suvise lugemisprogrammi "Lugemine on mõnus". Selle eesmärk oli äratada lastes huvi lugemise vastu ka suvel.

Tallinna Keskraamatukogu eestikeelse lastekirjanduse osakonna juhataja Ülle Kuuse oli koostanud uutest ja huvitavatest raama-



tutest soovitusnimestiku. Küsimusi raamatute sisu kohta mõtlesid välja ka kõik harukogud koos eestikeelse lastekirjanduse osakonnaga.

Noor lugeja pidi läbi lugema nimekirjas oleva raamatu, vastama küsimustele sisu kohta ning joonistama raamatu kohta pildi. Vastu sai ta suvise lugemisprogrammi logoga kleebise. Kui laps oli augusti alguseks kogunud kokku vähemalt seitse kleebist, oli ta oodatud lõpupiknikule.

Laupäeval, 9. augustil peetigi Kännukuke raamatukogu aias piknikut suvisest lugemisprogrammist osavõtnutega. Piknikul osales üle 60 lapse. Iga laps sai loosiga auhinna, nad tutvusid uue raamatukoguga, mängisid, laulsid ja tantsisid koos pingviinipoeg Pinksiga, sõid kringlit ja jõid limonaadi.

Suvisel lugemisprogrammi kohta saime positiivset tagasisidet nii lastelt kui lastevanematelt. Huvi tundis korduvalt ka meedia.

Lühikese ajaga on Kännukuke raamatukogu lasteüritused populaarsust kogunud. Lisaks teemakohasele üritusele tutvustatakse alati uusi raamatuid ja lapsed saavad neid kohe laenata.

Plaanis on moodustada lasteklubi ning hakata üheskoos tähistama meie rahvakalendri täht-



Kännukuke harukogus töötavad (vasakult): Irina Murašina, Svetlana Kaupuz, Shvea Sogenbits (juhataja, seisab), Reet Ojasoo ja Eve Kaasik.

päevi. Olen avastanud, et töö lastega on väga vajalik ning tänuväärne. Avamisinädalal abistas mind lasteürituste korraldamisel keskraamatukogu avalike suhete spetsialist **Ivika Türkson**.

Kännukuke kollektiiv tänab kogu südamest kõiki neid, tänu kellele on nüüd Mustamäel võimalik pakkuda nii kaunites tingimustes kvaliteetset raamatukoguteenust.

Ootame kõiki huvilisi endale külla!



Koht, kus raamatuga kahekesi olla.



Avariiuulilt leitud kirjavara kojulaenutus registreeritakse laenutusletis. Leti taga paiknevad hiiglaslikud ventilatsioonitorud: moodsa ventilatsioonisüsteemita tänapäeval enam hakkama ei saa.

## RK tegevtoimetaja Ene Rieti esmamulje raamatukogust:

“Kännukuke raamatukogu on moderniseeritud raamatukogu ere näide. Sisekujundaja on vana lasteaiaaiga imet teinud.

Modernsuse ja funktsionaalsuse kooskõla tekitab mugava ja asjaliku töökeskkonna nii lugejaile kui raamatukoguhoidjaile. Eriti huvitav on mööda lage jooksvate hallide ventilatsioonitorude muutumine kaheks ilmasambaks esimese korruse laenuetusleti taga ning puu, klaasi ja metalli üheaegse kasutamise tõttu kergena tunduv, kuid samas ometi massiivne trepp kahe korruse vahel.

Hubane, rikkaliku kogu ning tehnilisi võimalusi kasutav arvutiteenindusega raamatukogu on Mustamäe ning kogu Tallinna uhkuseks.”



## ENNÄE, RAAMATUKOGU!

...Palav suvepäev Euroopa suurlinnas. Ekskursioonibuss tiirutab tänavail, püüdes mööduda võimalikult paljudest tuntud objektidest. Taas sunnib valgusfoor meid peatuma, siis äratarki tähelepanu vääriskas hoone. Suurejooneline fassaad tekitab mõtteid interjööri: kindlasti kõrged laed, sambad, poleeritud käsipuud mäletamas õpetlasi-professoreid, kes neil treppidel kõndinud... Rahu ja vaikus. Ajaloo hõng.

...Suvi Eestis. Jälle buss, jälle palavus. Marsruut on piasiasjadeni tuttav, sadu kordi läbitud. Maastikud püsivad justkui muutumatuks, vaid talud tühjenevad või põlevad maha. Tee ääres on üks madal ja pikk maja, mille teises otsas on võib-olla koguni laut. Puust lävepakk on päikesest soe, ukse ees ilupõõsas, aknal lillepott, pitskardina tagant paistab kataloogikapi nurk. Väike teivasjaam teel suurte teadmiste poole.

Nii erinevad on need kaks raamatukogu. Kuid olgu samastega või ilma, osa inimeste meelest on raamatukogu igav ja hall koht, Vaikuse ja Tolmu Ühendatud Kuningriik. Ikka veel?

Aastaid on raamatukogude mainet kujundada "aidanud" kitsukesed ja hämarad ruumid, katkised ahjud ning üldine häda ja viletsus ehk rahapuudus. Hädised olud pole ka raamatukoguhoidja eneseteadvusele turgutavalt mõjunud. Tõesti, meie sisemine ilu on suur, kuid sel on sageli omadus mitte otsekohe välja paista. Täna on oluline just esmamulje.

*Kuna esseevõistlusele laekus  
ainult kaks tööd, siis avaldame nad  
mõlemad ka ajakirjas.*

Tundub, et infoajastu ja internet on Okasroosikese unest äratanud ja osutunud mõneti ka raamatukogude päästjaks, toonud need avalikkuse ette ja muutnud teabekeskusteks. Info tekitab enda ümber kaasaegse keskkonna, mille esmatunnusteks on euroremont ja arvutid. Eesti raamatukogud kolivad riburada uutesse kodudesse – mis võiks olla toredam.

Teeninduslettide ette satub järjest enam uusi lugejaid-külastajaid. Raamat on kallis, info maksab. Raamatukogud katsuvad ajaga sammu pidada, samas sisaldab raamatukogu oma olemuselt tubli tüki konservatiivsust, reegleid ja eeskirju. Vahel on piiramatutegevusvabadusega harjunud inimestel raske mõista, et lugejapileti olemasolu on laenu-tamisel siiski vajalik. Et "kas tõesti peab piletil pilt olema...". Ja kui selgub, et ilma ei saa, siis ongi raamatukoguhoidja taas üks mõistmatu kuivik nagu ennemuistegi. Selgub, et vahel kannavad vanu mõttemalle kaasas ka end moodsalt liberaalseks pidavad isikud.

Eelarvamusteta suhtumise omandavad ehk tänased lapsed, kes harjuvad maast-madalast käima raamatukogus, kus on valgust, õhku, ruumi, elurõõmsad raamatukogutöötajad. Seni kantakse edasi mugavat "tolmuse raamatukogu" hoiakut, mis ei lase näha, et paljud on vahepeal muutunud. Ei lase hüüatada: ennäe, kus raamatukogu! Eelarvamused võtavad võime üllatuda.

*Piret Kiivit, Lutsu-nim. Tartu KRK*

## MAARAAMATUKOGUHOIDJA PÄEV

Ärkan ja mõtlen: "Milline imetore päev!"

Vist on midagi ikka kooliajast külge jäänud. Õpetaja Kalju Lillepuu tundidest vähemasti.

Tööle minna on imelihtne. Kui maantee ohutult ületada, kulub selleks kaks minutit. Kui kellelgi on raamatukogu käe-jala juures, siis minul.

Oh, järjekorda polegi ukse taga! Aga kümmekonna minuti pärast on juba kellelgi tekkinud tungiv vajadus kirjasõna järele.

Kas ahju täna kütta või mitte? Ei küta, küll päike soojendab. Rulood akende eest ära ja valgus sisse. Lastekirjanduse riiulis pesitseb üks raamatukaante vahelt põgenenud Pätu. Natuke raamatuid otsemaks soputanud, tuleb mõnele vanahärrale eakohast kirjandust otsida. Arvuti taga klõbistab juba tudengipreili. Keegi loeb uusi, keegi vanu ajalehti.

Uued raamatud ootavad inventariseerimist. Oleks hea, kui jõuaks igaühesse neist natukesekski süüvida. Aga tavaliselt kaovad need enne lauanurgalt, kui selleks aega leian.

Postiljon pistab ukse vahelt sisse paksu pataka ajalehti. Tore, et valimised on läbi, siis oli veel paksem. Uute uudiste läbitöötamine on kohustuslik, sest kui keegi tahab päevakajalistel teemadel vestlust arendada, ei tohi päris köki-möki olla. Esimest ajalehte loen huviga, teist üle ridade, kolmandat diagonaalis.

Pisemad lapsed hakkavad koolist tulema. Kes ootab soojas toas bussi ja loeb ahju taga koomiksit, kes topib koolikotti

õpikutele lisaks mitu raamatut. Kohustuslikule kirjandusele on mitmes klassis järjekord. Tüdrukud viivad lugemist ka emadele-isadele ja väikestele õdedele-vendadele. Lauanurgale on kerkinud aukartustäratav virm raamatuid. Neid tagasi riiulisse pannes märkan, et Pätu on tegutsenud jälle.

Koolilaste referaatideks materjali otsides seisn koos lastega mitme probleemi ees. Maaraamatukogus pole nii suurt valikut teatmekirjandust, et referaat saaks õpetajate poolt nõutud mahus kirjutatud. Paljudel juhtudel pole lubatud ka internetti kasutada. Kui ikka saksofonist mitte kuidagi kahte lehte juttu kokku ei saa, soovitan lapsel kirjutada suure käekirjaga ja joonistada juurde pilt.

Õhtupoolikul tungleb arvutite taga teismelisi poisse ja tüdrukuid. Mõned tulevad järjekorda varem ja loevad ahju taga ajakirju. Vahepeal on ahju kõrval tugitoolis käinud ka kohalik "spordi- ja kultuuriminister" oma raske elu üle kurtmas. Kust küll saada raamatukogutöötajale nii vajalikku psühholoogilise nõustamise oskust?

Pooletunniste vahedega kamandan arvutite taga vahetusi, mõni on natuke kurt, aga kolmandal korral ikka kuuleb.

Kellast saabki kojumine. Arvutid kinni, põrand puhtaks. Ups! Väliskirjanduse väljapanek jäi ikka tegemata. Eks homme... Mõtlen selle peale kodus. See-eest tegin täna haledalt armsa kevade alguse seinalehe.

*Marju Roosileht, Kõo raamatukogu*



# RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

5/2003

Koostanud ENE SAHKAI

## RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

467. **Valm, T.** Eesti raamatukogunduse arengutendentsid 1990ndatel aastatel : magistritöö. Tallinn, 2003. 91 l. Kokkuvõtte inglise keeles. Tekst lehe ühel küljel. Sisaldab bibliogr. RR.

468. **Models of cooperation in U.S., Latin American and Caribbean libraries : the first IFLA/SEFLIN International Summit on Library Cooperation in the Americas.** München, 2003. 86 p. (IFLA publications ; 105). RR.

469. **Seefeld, J. ; Syré, L.** Portals to the past and to the future : libraries in Germany. Hildsheim [etc.], 2003. 112 p. Sisaldab reg. RR.

470. **United States National Commission on Libraries and Information Science (NCLIS).** Annual report 1998-1999. Washington, [2000]. 50 [12] p. <http://www.nclis.gov/about/annualreports/annualreports.html>. RR.

471. **Библиотечное краеведение : от поисков утраченного к обретению национальной идеи : Всероссийская научно-практическая конференция 19-22 ноября 2002 года.** Сыктывкар, 2003. 142 с. RR.

472. **Шрайберг, Я. Л.** Крымские доклады. Москва, 2003. 255 с. Kokkuvõtted inglise k. RR.

\*

473. **Lux, C.** The German library system : structure and new developments // IFLA Journal. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 113-128. ERÜ, RR, TÜ.

474. **Rikowski, R.** TRIPS into the unknown : libraries and the WTO agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights // IFLA Journal. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 141-151. ERÜ, RR, TÜ.

475. **Wilhite, J. M.** DANIDA : wherefore art thou // IFLA Journal. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 152-156. ERÜ, RR, TÜ.

## TEATMEKIRJANDUS

476. **Encyclopedia of library and information science.** 2nd ed. New York ; Basel, 2003. 4 vol. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

## RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

477. **Raamat on ... III : Eesti bibliofiilia ja raamatuloo almanahh.** Tallinn, 2003. 275 lk. Sisaldab bibliogr. Artiklakte kokkuvõtted ingl. keeles. EAR, RR, TTÜ.

478. **IX rahvusvaheline bibliofiiliakonverents :** ettekannete kokkuvõtted. Tallinn, 2003. 55 lk. Tekst eesti, inglise, saksa keeles. RR, TTÜ.

479. **Greenfield, J.** ABC of bookbinding : a unique glossary with over 700 illustrations for collectors and librarians. New Castle, 2002. 183 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

480. **Kirjoituksen lumo.** The metamorphoses of writing. Con text. Helsinki, 2003. 79 s. (Kansalliskirjaston Gallerian julkaisu ; 3). Tekst ka inglise k. RR.

481. **Levarie, N.** The art & history of books. Reprinted. New Castle (Del.) ; London, 1995. XX, 315 p. Sisaldab bibliogr., reg. EAR.

482. **Moss, A.** Printed commonplace-books and structuring of renaissance thought. Reprinted. Oxford, 2002. IX, 345 p. Sisaldab bibliogr., reg. EAR.

483. **Библиотека и книга в контексте истории : материалы научно-практической конференции Ижевск, 29 октября 2001 г.** Ижевск, 2002. 115 с. RR.

484. **Володин, Б. Ф.** Научная библиотека в контексте научной, образовательной и культурной политики : исторический опыт Германии. Санкт-Петербург, 2002. 200 с. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

485. **История библиотечного дела и книги Удмуртии.** Ижевск, 2002. 118 с. (Сборник научных трудов вып. 2 / Национальная библиотека Удмуртской республики). RR.

\*

486. **Mäkinen, I.** Viron kirja- ja kirjahistorian kevät-hyökkyä // Informaatiotutkimus. Vol. Vsk. 22 (2003) nro 2, s. 56-59. RR, TTÜ.

## RAAMATUKOGUTÜÜBID

487. **Eesti rahvaraamatukogud 2002 :** [statistikatabelid]. Tallinn, 2003. 79 lk. RR, TPÜ, TTÜ.

488. **Biblioteka Narodowa.** Warszawa, 2003. 40 p. RR.

489. **Koninklijke Bibliotheek 1798-1998 :** collectors and collections. Zwolle, 1998. 232 p. Sisaldab bibliogr., reg. RR.

490. **Lietuvos Nacionaline Martyno Mažvydo Biblioteka = Martynas Mažvydas National Library of Lithuania.** Vilnius, 2003. 24 p. Tekst ka inglise keeles. RR.

491. **Statut Biblioteki Narodowej.** Warszawa, 2000. 16 p. RR.

492. **Z biblioteką do Unii Europejskiej = Together with the library to the European Union.** Warszawa, 2003. 96 p. RR.

493. **Белов, С. В.** Публичная библиотека и Ф. М. Достоевский. Санкт-Петербург, 2002. 100 с. Sisaldab reg. RR.

494. **Государственная публичная библиотека имени М. Е. Салтыкова-Щедрина - Российская национальная библиотека : 1986-1995.** Санкт-Петербург, 2002. 168 с. RR.

495. **Коллекция "Росника" в Российской национальной библиотеке : вопросы раскрытия.** Научные чтения, посвященные 150-летию создания отделения "Росника" 20 сентября 2000 г. Санкт-Петербург, 2002. 64 с. RR.

496. **Национальные библиотеки Европы : по материалам совещаний 1995-2000 гг. конференции директоров европейских национальных библиотек (CENL).** Санкт-Петербург, 2002. 206 с. RR.

\*

497. **Berndtson, M.** Yleiset kirjastot ja kansalliskirjasto : yhteistyötä ja työnjakoa käyttäjien parhaaksi // Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 45 (2003) nro 3, s. 11-13. EAR, RR, TÜ.

498. **Luoto-Halvari, A.** Kirjastoverkkoa kehittämissä



// Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 45 (2003) nro 3, s. 3-5. EAR,RR,TTÜ.

499. **Palonen, V.** Yliopistokirjastojen odotukset muuttuvassa kirjastoverkossa // Kansalliskirjasto : Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 45 (2003) nro 3, s. 6-10. EAR, RR, TTÜ.

## RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

500. **Chemelir, L.** Got a secret? Pass it on... recruiting new librarians // College & Research Libraries News. Vol. 64 (2003) no. 6, p. 395-397. TTÜ.

501. **Curran, W. M.** Succession : the next ones at bat // College & Research Libraries. Vol. 64 (2003) no. 2, p. 134-140. TTÜ.

502. **Ferguson, J. a. o.** Building the digital library in support of distance learning // Journal of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 3/4, 317-331. RR.

503. **Hricko, M.** Using the invisible Web to teach information literacy // Journal of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 3/4, p. 379-386. RR.

504. **Lloyd, A.** Information literacy : the meta-competency of the knowledge economy? An exploratory paper // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 35 (2003) no. 2, p. 87-92. RR, TTÜ.

505. **Raseroka, K.** Libraries for lifelong literacy : IFLA Presidential Theme 2003-2005 // IFLA Journal. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 109-112. ERÜ, RR, TTÜ.

506. **Singleton, B.** Entering academic librarianship : tips for library school students // College & Research Libraries News. Vol. 64 (2003) no. 2, p. 84-86. TTÜ.

507. **Stratford, S. K.** Surviving a distance learning accreditation visit // Journal of Library Administration. Vol. 37 (2002) no. 3/4, p. 489-501. RR.

508. **Wilson, R.** Learner support staff in higher education : victims of change? // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 35 (2003) no. 2, p. 79-86. RR, TTÜ.

## RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

509. **Ambrožič, M.** A few countries measure impact and outcomes - most would like to measure at least something // Performance Measurement and Metrics. Vol. 4 (2003) no. 2, p. 64-78. RR.

510. **Bruxvoort, B.** What are the fiscal impacts and/or challenges for libraries belonging to consortia? : a bibliographic guide // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 16 (2003) no. 2, p. 53-54. TTÜ.

511. **Caballero, C.** Strategic planning as a prerequisite to strategic marketing action in libraries and information agencies // The Acquisitions Librarian (2002) no. 28, p. 33-59. RR.

512. **Dillon, D.** Strategic marketing of electronic resources // The Acquisitions Librarian (2002) no. 28, p. 117-134. RR.

513. **Flowers, J. L.** Operational efficiencies in acquisitions to minimize the impact of budget cuts upon library materials budget // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 16 (2003) no. 2, p. 69-75. TTÜ.

514. **Guidelines** regarding thefts in libraries : approved by ACRL and ALA, January 2003 // College & Research Libraries News. Vol. 64 (2003) no. 6, p. 402-407, 409. TTÜ.

515. **Harmon, G.** The importance of marketing in the library and information science curriculum // The Acquisitions Librarian (2002) no. 28, p.61-79. RR.

516. **Howes, R.** After the disaster : drawing up the insurance claim // ASLIB Proceedings. Vol. 55 (2003) no. 3, p. 181-187. TTÜ.

517. **Owens, I.** Marketing in library and information science : a selected review of related literature // The Acquisitions Librarian (2002) no. 28, p. 5-31. RR.

518. **Pollock, R. D.** A marketing approach to recruiting librarians // The Acquisitions Librarian (2002) no. 28, p. 93-115. RR.

519. **Self, J.** From values to metrics : implementation of the balanced scorecard at a university library // Performance Measurement and Metrics. Vol. 4 (2003) no. 2, p. 57-63. RR.

520. **Shaffer, R. I.** Using branding to make your mark(et) : what lessons leaders can learn for library and information science // The Acquisitions Librarian (2002) no. 28, p.81-91. RR.

521. **Thebridge, S. ; Dalton, P.** Working towards outcomes assessment in UK academic libraries // J. of Librarianship and Inform. Sci. Vol. 35 (2003) no. 2, p. 93-104. RR, TTÜ.

## STANDARDIMINE

522. Standards for libraries in higher education : a draft // College & Research Libraries News. Vol. 64 (2003) no. 5, p. 329-336. TTÜ.

## KOMPLEKTEERIMINE

523. **Nacionālā** Bibliotēku krājuma veidošana - sabiedrības izglītībai un kultūrai : straptautiska konference, Rīga, 2003. gada 10.-11. aprīlis = Natioanl policy of the library collection development to promote education and culture in society : international conference, Rīga, april 10-11, 2003. Riga, 2003. 125 p. EAR, RR.

524. **New** automation technology for acquisitions and collections development. New York ; London, 1995. 207 p. (The Acquisitions Librarian ; 13/14). Bibliogr. art. lõpus. RR.

## LIIGITAMINE

525. **McIlwaine, I. C.** The Universal Decimal Classification : a guide to its use. Hague, 2000. V, 280 p. Sisaldab bibliogr., reg. EAR, RR.

## KOGUD

526. **Agee, J.** Selecting materials : a review of print and online resources // Collection Building. Vol. 22 (2003) no. 3, p. 137-140. TTÜ.

527. **McGuigan, G.** Invisible business information : the selection of invisible Web sites in constructing subject pages for business // Collection Building. Vol. 22 (2003) no. 2, p. 68-74. TTÜ.

528. **Salinas, R.** Adressing the digital divide through collection development // Collection Building. Vol. 22 (2003) no. 3, p. 131-136. TTÜ.

## KOGUDE HOID

529. **Rahvusteaviku** säilivuse tagamine aastatel 2001-2004 : projekti THULE andmebaasi "Kultuuriväärtuste seisund Eesti suuremates raamatukogudes" analüüs ja rahvusteaviku kui terviku säilitamise strateegia väljatöötamine : arendusprojekt. Tallinn ; Tartu, 2002. 72, [23] lk. Tekst lehe ühel küljel. Bibliogr. joonealustes märkustes. RR.

530. **THULE** - kultuuriväärtuste seisund Eesti suuremates raamatukogudes : aruanne projektidele 98ENA301; E98-5.03-01-06. Tallinn ; Tartu, 2000. 102 l. eraldi paginatsioon. Tekst lehe ühel küljel. RR.



531. **Brown, D. R.** Collection disaster : mold in the stacks // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 5, p. 304-306. TTÜ.

532. **Minico, D.** Sharing preservation and conservation in French-speaking Switzerland // *International Preservation News* (2002) no. 28, p. 20-26. RR.

533. **Políženský, J.** Floods in the Czech Republic and their impact on libraries // *International Preservation News* (2002) no. 28, p. 4-8. RR.

534. **Roze, J.-P.** Disaster response operations // *International Preservation News* (2002) no. 28, p. 9-16. RR.

535. **Teper, T. T. ; Atkins, S. S.** Building preservation : the University of Illinois at Urbana-Champaign's stacs assessment // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 3, p. 211-227. TTÜ.

## LUGEJATEENINDUS

536. **Proceedings** of the 4th Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services : meaningful measures for emerging realities : an IFLA satellite preconference sponsored by the IFLA Section on Statistics held at Sheraton Station Square Conference Center, Pittsburgh, Pennsylvania, USA, 12 to 16 August 2001. Washington DC, 2002. X, 364 p. Sisaldab bibliograafiat. RR.

537. **Cahill, K. ; Cornish, S.** Assistive technology for users in the Royal Borough of Kensington and Chelsea public libraries in the UK // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 3, p. 190-193. RR.

538. **Colaric, S. M.** Instruction for Web searching : an empirical study // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 2, p. 111-122. TTÜ.

539. **Green, D. D. ; Peach, J. K.** Assessment of reference instruction as a teaching and learning activity : an experiment at the University of Illinois-Springfield // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 4, p. 256-258. TTÜ.

540. **Gregory, D. J. ; Pedersen, W. A.** Book availability revisited : turnaround time for recalls versus interlibrary loans // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 4, p. 283-299. TTÜ.

541. **Guidelines** for distance learning library services : a draft revision // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 4, p. 265-271. TTÜ.

542. **Jones, A. ; Tedd, L. A.** Provision of electronic information services for the visually impaired : an overview with case studies from three situations within the University of Wales // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 35 (2003) no. 2, p. 105-113. RR, TTÜ.

543. **Kelley, K. B. ; Orr, G. J.** Trends in distant student use of electronic resources : a survey // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 3, p. 176-191. TTÜ.

544. **Kratz, C.** Transforming the delivery of service : the joint-use library and information commons // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 2, p. 100-101. TTÜ.

545. **Kuh, G. D. ; Gonyea, R. M.** The role of the academic library in promoting student engagement in learning // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 4, p. 256-273. TTÜ.

546. **Lampert, L. D.** Who's afraid of partnerships for information literacy initiatives? : working together to empower learners // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 4, p. 246-248, 253. TTÜ.

547. **Mikesell, B. L.** Fee or free? New commercial services are changing the equation // *Journal of Library Administration*. Vol. 37 (2002) no. 3/4, p. 465-475. RR.

548. **Moore, M.** If you build it, will they come? : reaching out to faculty through information literacy instruction // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 7, p. 455-457. TTÜ.

549. **Research** agenda for library instruction and information literacy : the updated version // *College & Research Libraries News*. Vol. 64 (2003) no. 2, p. 108-113. TTÜ.

550. **Shoaf, E. C.** Using a professional moderator in library focus group research // *College & Research Libraries*. Vol. 64 (2003) no. 2, p. 124-132. TTÜ.

## BIBLIOGRAAFIA JA INFOTÖÖ

551. **Banwell, L. ; Ray, K. ; Coulson, G. ; Proud, D.** Evaluation, impact and outcomes - the JUBILEE project // *Performance Measurement and Metrics*. Vol. 4 (2003) no. 2, p. 79-86. RR.

552. **Guédon, J.-C.** Open access archives : from scientific plutocracy to the republic of science // *IFLA Journal*. Vol. 29 (2003) no. 2, p. 129-140. ERÜ, RR, TÛ.

553. **Rozic-Hristovski, A. ; Humar, I. ; Hristovski, D.** Developing multilingual, personalised medical library portal : use of MyLibrary in Slovenia // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 ( 2003) no. 3, p. 146-157. RR.

554. **Uptake** and use of electronic information services : trends in UK higher education from the JUSTEIS project // *Program : electronic library and information systems*. Vol. 37 (2003) no. 3, p. 168-180. RR.

555. **Väyrynen, P. ; Seppänen, T.** WordNet:n hyödyntäminen tiedonhaussa // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 22 (2003) nro 2, s. 52-55. RR, TTÜ.

## INFOTEADUS

556. **Attfield, S. ; Blandford, A. ; Dowell, J.** Information seeking in context of writing : a design psychology interpretation of the "problematic situations" // *Journal of Documentation*. Vol. 59 (2003) no. 4, p. 430-453. TTÜ.

557. **Furner, J.** Little book, big book : before and after *Little science, big science* : a review article, part 1 // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 35 (2003) no. 2, p. 115-125. RR, TTÜ.

558. **Nicholas, D. a. o.** Digital information consumers, players and purchases : information seeking behaviour in the new digital interactive environment // *ASLIB Proceedings*. Vol. 55 (2003) no. 1-2, p. 23-31. TTÜ.

559. **Nicholas, D. a. o.** Digital journals, Big Deals and online searching behaviour : a pilot study // *ASLIB Proceedings*. Vol. 55 (2003) no. 1-2, p. 84-109. TTÜ.

560. **Rowlands, I.** Knowledge production, consumption and impact : policy indicators for changing world // *ASLIB Proceedings*. Vol. 55 (2003) no. 1-2, p. 5-12. TTÜ.

561. **Sormunen, E.** Informaatiolukutaito tiedonhaun tutkimuksen haasteena // *Informaatiotutkimus*. Vsk. 22 (2003) nro 2, s. 60-62. RR, TTÜ.

562. **Tenopir, C.** Information metrics and user studies // *ASLIB Proceedings*. Vol. 55 (2003) no. 1-2, p. 13-17. TTÜ.

563. **Warner, J.** Modelling the diffusion of specialised knowledge // *ASLIB Proceedings*. Vol. 55 ( 2003) no. 1-2, p. 75-83. TTÜ.

564. **Withey, R.** (Mis)understanding the digital media revolution // *ASLIB Proceedings*. Vol. 55 ( 2003) no. 1-2, p. 18-22. TTÜ.



AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

565. **Tietotekniikkasuhteet** : kultuurinen näkökulma. Helsinki, 2003. 226 s. (Tietolipas ; 196). Bibliogr. art. lõpus. Sisaldab reg. EAR, RR.

\*

566. **Goh, D. H. ; Ang, R. P. ; Sikand, P.** Building a portal for reusable software components with Microsoft SharePoint Server : design, implementation and experiences in Singapore // Program : electronic library and information systems. Vol. 37 (2003) no. 3, p. 158-167. RR.

567. **Graham, K.** When the library becomes the largest computer lab on campus : supporting productivity software in an academic environment // College & Research Libraries News. Vol. 64 (2003) no. 7, p. 462-464. TTÜ.

568. **Matoria, R. K. ; Upadhyay, P. K. ; Mishra, A.** NewsNIC : a Web-based, full-text news clipping service from the National Informatics Centre Library in India // Program : electronic library and information systems. Vol. 37 (2003) no. 3, p. 181-189. RR.

HOONED JA SISUSTUS

569. **New library buildings of the world.** 2nd ed. Shanghai, 2003. 217 p. Rööppealkiri hiina keeles. RR.

RAAMATUKOGUORGANISATSIOONID

570. **Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu aastaraamat** 2002. 14. Tallinn, 2003. 216 lk. Artiklite kokkuvõtted inglise keeles. RR, TTÜ.

571. **Latvijas Akademisko biblioteku asociacija = Association of Latvian Academic Libraries.** Riga, 2003. 71, [1] p. EAR.

\*

572. **Matthewman, A. C.** Managing library association finances, two scenarios : American Association of Law Libraries and the Metropolitan Toronto Lawyers Association // The Bottom Line : Managing Library Finances. Vol. 16 (2003) no. 2, p. 65-68. TTÜ.

PERSONAALIA

573. **Muddiman, D.** Red information scientist : the information career of J. D. Bernal // Journal of Documentation . Vol. 59 (2003) no. 4, p. 387-409. TTÜ.

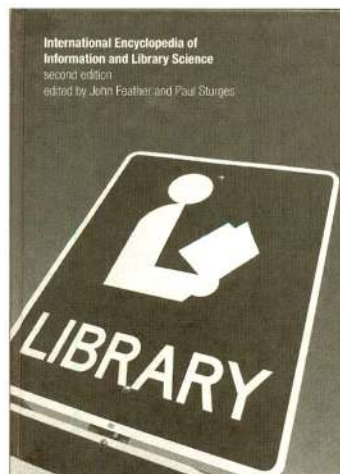
UUSI RAAMATUID



*Rahvusteaviku säilivuse tagamine aastatel 2001-2004 : projekti THULE andmebaasi "Kultuuriväärtuste seisund Eesti suuremates raamatukogudes" analüüs ja rahvusteaviku kui terviku säilitamise strateegia väljatöötamine : arendusprojekt. Tallinn ; Tartu, 2002. 72, [23] lk.*



*Eesti Rahvusraamatukogu 2004. aasta kalender "Rüütlite aeg". Pildid on pärit preisi ajaloolase Christoph Hartknoch'i rikkalikult illustreeritud teosest "Alt und Neues Preussen oder Preussischer Historien..." (Vanad ja uued preislased ehk Preisimaa ajalugu...; Frankfurt-Leipzig, 1684), mille tüht eksemplari säilitatakse RR-i harulduste kogus. Kalendri koostas Sirje Lusmägi, kujundas Jaana Kool, toimetas ja tõlkis Tiina Vilberg.*



*International Encyclopedia of Information and Library Science. Second edition published 2003 by Routledge. Edited by John Feather and Paul Sturges.*



*Pärnu-Jaagupi kihelkonna raamatukogude ajaloost. 2003. aastal Pärnus trükitud raamatu autoriks ja kirjastajaks on Sergei Seeland. 92-leheküljeline illustreeritud väljaanne annab ülevaate Pärnu-Jaagupi kihelkonna Are, Halinga ja Kaisma valla raamatukogude ajaloost. Bibliograafia lk. 86-89.*



# KOSMOS ON KORRASTATUD KAOS

PIRET LOTMAN

Boriss Volodini  
"Maailma raamatukogude  
ajalugu"  
üllatas mind väga.  
Vastu igasuguseid ootusi  
on see kerge ja rõõmus raamat  
ning väga ilus.

Володин, Борис Федорович. Всемирная история библиотек. Санкт-Петербург, 2002. 351 с.

Nii arvasid vanad kreeklased. Igatahes on iseorganiiseerumine ja evolutsioon Maa-nimelise planeedi immanentsed omadused.

Raamatukogu on institutsioon, mis korrastab lineaarse kirjakuultuuri tekste – ja seda juba ligi viis tuhat aastat. Mitte ainult tekste, vaid raamatukogusid ja raamatukoguajaloo käsitlusigi on selle aja jooksul loodud kaootilisel hulgal. Sellest kõigest süstematiseeritud ülevaate kirjutamine on raske, esimese kujutluspildina heiestub ränkaskre faktiräga. Seetõttu üllatas Boriss Volodini "Maailma raamatukogude ajalugu" mind väga. Vastu igasuguseid ootusi on see kerge ja rõõmus raamat ning väga ilus. Ilus mitte ainult kujunduse poolest – kuigi seda on ta ka, vaid laused ise on ilusad. Sõnade, mõtete ja faktide vahel jääb ruumi kujutlusvõimele, tekst ise muutub ruumiliseks ja seeläbi iselaadi elavaks.

Raamatu struktuuri korrastava printsiibi määrab autor sissejuhatuses. Raamatukogude ajaloo mõtestab ta teekonnana, mille raamatukogu on läbinud oma tekkest infoajastuni. Raamatukogu on ühiskondlik institutsioon, mille kahe algse funktsiooni – fondi moodustava ja teenindava vastastikuse toime muutused on raamatukogu ajaloo põhiained. Need muutused pole abstraktsed, universaalsed ega üleüldised, vaid on alati seotud konkreetse aja ja kohaga. Nad on tingitud muutustest inimühiskonna elus ja seotud kindla sotsiokultuurilise situatsiooniga. Hiljem võivad need muutused levida kaugemale, kuid kuna sotsiokultuuriline situatsioon on alati erinev, tingib see ka oma spetsiifika. Võib öelda, et maailma raamatukogude ajalugu on raamatukogu nõudluse ajalugu ühiskonna poolt. Raamatukogude ajaloo annab mõtte ainult tema vaatlemine maailma kultuuri osana. Raamatukogude ajalugu ei ole lakkamatu "progressiivsete muudatuste" protsess, vaid koosneb tervest reast arenguetappidest. Autor keskendab oma põhitähelepanu tähendusrikastele, murrangulistele muutustele raamatukogude ajaloo.

Vanimad raamatukogud inimkonna kultuuri hällis – Ees-Aasias – olid ühtaegu nii arhiivid kui raamatukogud ning nad asutati sumeri kultuuri enesetunnetuse tekke staadiumis. Raamatukogu on lahutamatu seotud teadmise ümbritsevast maailmast, teadusliku tunnetuse tekkega. See

vaatepunkt kannab kogu Boriss Volodini raamatukogude ajaloo käsitlust. Müüdid, mis eriti varasema perioodi käsitlustes kipuvad fakte varjutama, on rangelt kõrvale jäetud. Sealhulgas ka raamatukoguajaloo meelismüüt – Aleksandria raamatukogu põlemine 47. aastal e. Kr., mis kaasaegseid uurimusi eirates on Eesti raamatukogude ajalookirjutusest rännanud ka "Eesti entsüklopeedia" veergudele eksitava artiklina.

Ajaloolise aja tunnetuse toovad teadusesse ja Boriss Volodini raamatusse muistsed kreeklased. Aeg on Volodini jaoks oluline kategooria. Tema enda ajalootunnetus on teravalt kaasaegne. See on tajutav mitte seetõttu, et kasutatud autorid (vrd. Christian Jacob *Une archéology de la bibliothèque*, Uwe Jochum *Die Griechen auf der Suche nach Namen* jt.) seovad ta kaasaegse filosoofiaga, pigem on kaasaegse filosoofia küsimused need, millele Volodini otsib vastust. Ajalugu ei ole olemas mujal kui meie teadvuses. See, kuidas tunnetame ajalugu, kõneleb rohkem meist, kui ajaloost. Kummastav on eesti infoteadlaste (loe raamatukogundusteadlaste) ettekujutus raamatukogu ajaloost kui millestki vanast ja jäigast ning moodsa teadusega ühitamatust. Raamatukogu ajalugu oleks nende meelest otsekui möödunud sajandi algusest pärit vanavanaema kummut – viimse detailini valmis ja ilus, aga võtab ruumi ja tegelikult tarbetu. See on täiendav põhjus, miks Volodini käsitlus pole üksnes huvitav, vaid ka väga erutav, täites olulise lünga meiegi teadustunnetuses, sest tema aines katab meiegi kultuuriruumi.

Teine Volodini jaoks oluline kategooria on ruum, suurel määral meilegi omane s.t. läänekristlik kultuuriruum. Kuid mitte ainult. Vaatepunkt sõltub vaataja asukohast. Kui meile tuttavad käsitlused on olnud kas või alateadlikult europotsentristlikud ja kõik väljapoole jääv on vaid eksootiline lisa, siis Boriss Volodini maailmas kohtuvad ida ja lääne kultuuri mõjud ning moodustavad loomuliku sümbioosi. Volodini vaatepunktist kuulub ka Oriendi raamatukogude areng orgaaniliselt maailma raamatukogude ajalukku. Taas üks teadusliku tunnetuse tahk, mis meil puudub. Antiikraamatukogust rääkides kipume piirduma Kreeka, hellenismi ja Roomaga, garneeringuks pisut Bütsantsi ja raamatuid Araabia kaamelite turjal. (vrd. näiteks Fr. Puksoo, Raamat ja tema sõbrad, lk. 85.) Boriss



Volodin kõneleb antiikmaailma raamatukogust kui maailmaajaloo unikaalsest nähtusest. Bütsantsi "kuldne sild" seob Euroopa ja Aasia kultuuri, ning toob välja antiikraamatukogu olulise funktsiooni: "kõigi eri ajal ja antiikmaailma eri osades tegutsenud raamatukogude ühisjooneks on nende oluline roll ühiskonnas, mis teeb neist ühe olulisema ühiskondliku institutsiooni". Antiikraamatukogu ülesanded ja korralduslikud aspektid jäid sajandeiks muutumatuks. Antiigi traditsioonid päris Araabia kalifaat, millele tüüpilistel raamatukogudel – eesti keeles "tarkuse maja" ja "teaduse maja" oli ühisjooni Kreeka museioniga.

Kagu-Aasia raamatukogud arenesid väljaspool hellenistliku kultuuri piire. Hiinal oli seal samasugune roll kui Kreekal lääne tsivilisatsioonis. Boriss Volodini sõnul tuleb Hiinat, nagu Kreekatki vaadelda kaasaegse raamatukogu kodumaana. Suurimaks erinevuseks Vahemere maades väljakujunenud raamatukogutüüpide ja nende Hiina analoogide vahel oli nende kitsas kasutajate ring paljude sajandite vältel. Aeg voolab neis raamatukogudes teisiti ja muutused toimuvad peaaegu märkamatu, plahvatuslike protsessideta. Volodini raamatu lugemise üks võlu on selles, et otsesõnu viitamata haakub tema tekst teiste autorite mõttemaastikega, jättes nii ruumi lugeja kujutlusvõimele ja luues veel ühe retseptiooni-tasandi.

Raamatukogu seos riigivõimuga tuleb teravalt esile just Hiina keisririigis, kus keiser oli kosmilise kõiksuse kese ja taevased jõud olid talle andnud piiramatu võimu. Raamatukogu oli selle võimu teostamise hädavajalik instrument. Suure Hiina müüri ehitamist alustanud keiser Quin Shi Huangdi keelas raamatukogu omamise kellelgi teisel ning tema korraldusel põletati 213 e. Kr. riigis kogu humanitaarkirjandus. Erineval kujul on informatsiooni ja võimu taoline suhe avaldunud kõigis totalitaarriikides läbi inimühiskonna ajaloo, pärssides samal ajal raamatukogu ühe väga olulise funktsiooni.

Raamatukogu roll kultuuris ei ole passiivne teadmiskogumine ja vahendamine, raamatukogu ka paljundab ja loob uusi teadmisi, kannab neid ühest keelest teise. Keel on kultuuri võti. Keelte valdamine teeb vabaks. Boriss Volodini teadmised ei ole kinni emakeeles ja paaris kohustuslikus võõrkeeles. Autor liigub vabalt nii germaani kui romaani keelses erialakirjanduses.

Euroopas kannavad antiigi traditsiooni edasi teatavasti kloostriraamatukogud. Kloostiraamatukogude kujunemist (alates Magnus Aurelius Cassiodoruse asutatud Vivariumist) on jälgitud kogu ühiskonna arengu kontekstis, esile on toodud kristliku kultuuri intellektuaalsed alused. Kuna Volodin on keskendunud kloostriraamatukogude kõrgajale, on peatükk eesti lugejale sobivaks sissejuhatuseks ja raamiks Marek Tamme ammen-davale käsitlusele Eesti alal hiliskeskajal tegutsenud kloostriraamatukogudest.

Nagu kloostriraamatukogu, nii jõudis hiliskeskaja

teadmisteruumis väljakujunenud ülikooliraamatu-kogu Eestisse samuti alles mitu sajandit hiljem. Trükikultuuri ja ratsionalistlikku maailmakäsitlust peegeldava *Academia Gustaviana* raamatukoguga algav ülikooliraamatukogude ajalugu ei ava selle institutsiooni mõju ühiskonnale ja vastupidi. Volodin toob esile olulise momendi ülikooliraamatukogu arengus – just seal kerkib esile raamatu autentsuse küsimus – raamatukogu eraldub arhiivist ja hakkab täitma üksnes talle omaseid funktsioone. Ülikooli areng on lahutamatu seotud keskajal kiiresti areneva linnakultuuriga. Veel enam on raamatu-kogu arengut mõjutanud reformatsiooniaegne linnakeskkond. Reformatsioon muutis mitte ainult raamatukogu koostist ja kasutajaskonda, vaid tema rolli ühiskonnas üldse. Volodin arendab koguni mõttekäiku Martin Lutheri "raamatukogunduslikust maailmavaatest". Samas on raamatukogu ka ühiskonnas toimuvate protsesside tundlik indikaator. Boriss Volodin toob raamatukogu näite varal esile ka reformatsiooni kaubandusliku mõõdme – just hansalinnades asutatakse Martin Lutheri üleskutset järgides 16. sajandi esimesel poolel linnaraamatu-kogud (näit. Riias 1524, Tallinnas teadaolevalt 1552).

Boriss Volodini eriline huvi ja sümpaatiat kuulub teadusraamatukogule. Euroopa teadusraamatukogu arengut käsitlevas monograafias nimetab ta "teadusraamatukogu teadmiskosmose füüsiliseks kehastuseks". (Б. Ф. Володин, Научная библиотека в контексте научной, образовательной и культурной политики, Санкт-Петербург, 2002.) Euroopa teadusraamatukogu kuldaeg oli valgustusajaks – aeg, mil näis olevat võimalik, et kogu teadmisteuniversum laotub raamatariiuuleile. Samas nõudis selle universumi korrastamine ja selles orienteerumine rangelt läbimõeldud süsteemi ja tehnoloogilisi abivahendeid. Valgustusajal ja veel hiljemgi olid suurte raamatukogude juhatajad ja raamatukogunduse teoreetikud oma aja säravad vaimsused. Valgustusaja raamatukogule kõige enam mõju avaldanud filosoof Gottfried Wilhelm Leibniz oli Braunschweigi hertsogi raamatukogu kauaaegne juhataja Wolfenbüttelis, sama raamatukogu juhataja oli hiljem ka näiteks Gotthold Lessing. On üldteada, et Johann Wolfgang Goethe oli 30 aastat Weimari hertsogiriigi minister, kelle pädevuses olid ka raamatukogud. Vähem on kõneldud tema raamatukogude arengukontseptsioonist, kus ta kasutab näiteks mõistet "virtuaalne ühtsus" – *virtuale Vereinigung*.

19. sajandil tiheneb see teadmisteruum, kuni hakkab oma raskuse mõjul lagunema. Teaduse areng toob teadmiste ja koos sellega ka raamatukogude spetsialiseerumise, mis omakorda tingib raamatukoguhoidja kutse professionaliseerumise ja raamatukogunduse kui omaette distsipliini tekke. Nauditava kerguse ja selgusega kaardistab Boriss Volodin kujunevat raamatukogundusmaastikku, toob esile mõjujooned ühiskonnas ja ühiskondade vahel, asetab esmapilgul ootamatuid aktsente.

Volodini esmane adressaat on vene lugeja ja tema



eesmärk avada vene raamatukogu arengu kogu ajalooline kontekst, tuua välja ka need traditsioonilise raamatukogu arenguteed, mis vene raamatukogudel on "ühel või teisel põhjusel osaliselt või täiesti läbimata või omandamata jäänud". Raamatukogude ajaloo kontseptsioonis võib peituda ka võimalik vaateviis ajaloole, näiteks Venemaa ajaloole. Kloostri raamatukogu Venemaal, enne mongolite vallutust ja riigi tsentraliseerimist Moskva võimu alla, peidab endas teostamata jäänud arenguperspektiivi. Venemaad käsitleb Volodin Euroopa riigina, mille raamatukogude arengus tekib aga Euroopaga võrreldes ajaline nihe – kloostri raamatukogude periood kestab siin tunduvalt kauem, alles 17. sajandil hakatakse moodustama raamatukogusid erinevate riiklike institutsioonide juures.

Venemaa raamatukogude kõrgaeg on 19. sajand, mil tunnustatud ülikoolide raamatuvaramud seovad nad nii oma koostise kui ideoloogia poolest Euroopa, eelkõige saksa kultuuriruumi uusaegse ülikooli raamatukoguga. Meenutagem, et üks neist oli ka toonase Tartu ülikooli raamatukogu, mille hiilgeaeg jäi samuti sellesse sajandisse. Euroopa kultuuriruumi fenomen on ka Venemaa rahvusraamatukogu – Peterburi Keiserliku Avaliku raamatukogu avamine 1814. aasta jaanuaris. Bolševike võimuhaaramise eel 2 miljonit köidet sisaldanud raamatukogu täitis kaht 19. sajandi raamatukogu olulist funktsiooni ühiskonnas, olles ühtaegu nii rahvusraamatukogu kui avalik raamatukogu.

Ekskurs läbi Ameerika ja maailmasõdadest räsitud Euroopa raamatukogude ajaloo on otsekui ajaloo lühikursus, meenutades taas, et raamatukogus ei juhtu midagi, mis ei juhtu ühiskonnas. Intrigeeriv on autori väide, et rahvusraamatukogu suhteliselt tagasihoidlik roll 20. sajandi alguse Eesti ühiskonnas soodustas koduraamatukogu väärtustamist, mis pole senini lakanud. Raamatukogu tundlikkust ühiskondlike protsesside suhtes iseloomustab Volodini sõnul seegi, et Eesti NSV Riiklik Raamatukogu nimetati ümber Eesti Rahvusraamatukoguks veel enne Berliini müüri lammutamist.

Infoajastu kaotab piire ja muudab mõisteid, raamatukogu on üks enim muutusi läbi teinud institutsioon tänapäeval. Kuid Boriss Volodin leiab, et vara on veel rääkida traditsioonilise raamatukogu kadumisest. Raamatukogu võib läbi teha olulisi muutusi, kuid ta ei kao – seni, kuni kestab kirjakuultuur.

*EuroNews*'i ilmakaardilt Tallinna ei leia. Silm otsib seda paika kuskilt Peterburi ja Helsingi vahelt. Nende kahe linna mõjuväljas sündis veidi enam kui sajand tagasi eesti raamatukogunduslik mõte. Peterburi on – Jumal tänatud – meie jaoks pealinnastaatuse kaotanud, Helsingi poole vaatab meie õpihimuline pilk ikka veel. Kuid ehk oleks midagi õppida ka Peterburist, vähemalt sealsetelt raamatukogundusteoreetikutelt, kelle säravamaid esindajaid on kõnealuse monograafia autor.



## Mida tähendab teile eriala-ajakiri "Raamatukogu"?

**ILVI RAUNA, Eesti Muusikaakadeemia Raamatukogu juhataja:**

Loen ajakirja "Raamatukogu" hea meelega. Muusikaraamatukogus töötades ja selle spetsiifiliste probleemidega tegeldes ei pruugi raamatukogunduse üldisi uusi arengutendentse alati kohe märgata. See pärast loen huviga konverentside ja seminaride ülevaateid, kuhu ise ei ole sattunud, samuti ülevaateid muu maailma raamatukogudest. On meeldiv, et regulaarselt ilmub sõnumite ja juubilaride veerg. Ka portreelood on vajalikud ja sümpaatsed. Mõistetavalt on muusikaraamatukogundust puudutavate artiklite hulk ajakirjas väike. Eks sellealase uusima teabe hankimiseks jääb ka edaspidi IAML-i igasuvine aastakonverents.

Mul on hea meel, et raamatukoguhoidjate ajakiri on juba 80-aastane (muusikud said päris oma ajakirja "Muusika" alles eelmisel aastal). See ühendab tuhandeid raamatukogundusega tegelevaid inimesi ja on väga vajalik erialainfo vahetamiseks.

Jõudu tublidele tegijatele!



**KRISTA KATS, RR-i hoiuosakonna juhataja:**

Kõigepealt – tegemist on ikkagi meie oma ajakirjaga. On ühtviisi hariv ja huvitav lugeda, mida on meie elus uut, millega tegelevad ja mida mõtlevad kolleegid. "Raamatukogust" lugesin ma eelkõige RR-i kolleegide artikleid, mis lisaks erialasele teabele puudutavad tihti meie igapäevatööd.

Kuid täiesti teise tähenduse sai RK minu jaoks ajast, kui ma asusin jätkama õpinguid Viljandi Kultuurikolledžis. Meie koolis polegi vist õppeainet, kus ei oleks ajakirjast kasu ning süüvides artiklitesse olen avastanud enda jaoks ajakirjas ja raamatukogunduses palju uut.

Ajakiri peab pidevalt arenema, äratama – ärgitama esitama küsimusi ja vastuväiteid. Näiteks tundub, et meie halli hiire maine on muutumas. Samal ajal kumab artiklitest ikka ja jälle läbi mõte, et meie tööd ei hinnata. Aga kas ja kuidas oleme püüdnud seda mainet parandada? Meie ajakirja loevad põhiliselt erialainimesed. Meie saavutused aga väärivad (enese)kiitust, ja ennekõike seda, et info sellest jõuaks ka siseriingist väljapoole.

Minu tulevikusoo on, et ajakiri jõuaks kõikide raamatukoguhoidjate lugemislauale ning et meie inimesed kirjutaksid oma tööst ja meist endist ka teistes väljaannetes.





# RAAMATULE MEELDIB, KUI TEDA LEHITSETAKSE

Juttu ajas MAIRE LIIVAMETS

Vestlus filosoofiadoktori, Tallinna Pedagoogikaülikooli raamatuteaduse õppetooli vastse juhataja, kauaaegse TPÜAR-i baltikaosakonna juhataja TIJU REIMOGA kinnitas, et trükitud raamatul on ees kindel tulevik. Aastaid vanaraamatu käekäiku jälginud raamatuteadlase kaalukaim kirjatöö on "Raamatukultuur Tallinnas 18. sajandi teisel poolel" (Tln., 2001). Meie jutt osutus toonilt aga palju sotsiaalsemaks kui vanaraamat ehk eeldab.

Foto: Teet Malsroos

Kuidas on sobivam öelda, kas vahetasite praktiku kohta teoreetiku omaga või koguni veel õilsamalt – asusite õpetaja auväär- sse ametisse. Ülepea, milline peaks Teie meelest olema õppejõudude-teoreetikute ja praktikute suhe?

Ütleme, et üritan teooriat praktikaga ühendada. Tegelikult on vaja nii teoreetikuid kui praktikuid, sest üldisele teooriale peaks järgnema praktiline osa, mida tõesti õpetavad inimesed, kes iga päev vastava töö- lõiguga tegelevad. Olgu teemaks raamatu uurimine, mõne erikogu, näiteks rah- vustrükise kogu või maa- konnas kohalike trükiste kogu arendamine või siis säi- litamine. Selline sümbioos annaks üliõpilasele ehk kõige parema ettekujutuse kuhu poole liigub raamatuteadus maailmas ja mida tehakse kohapeal.

## Mida siis tehakse maailmas raamatuajaloo alal?

Raamatuajaloo uurimisel on mitu koolkonda ja ka keskusi on päris palju. Kui varem uuriti raamatut enamasti kui füüsilist objekti, siis nüüd on esikohal raamatu roll ühiskonnas, tema mõju sotsiaalsele ja kultuurilisele arengule. Keskused on kujunenud suurte raamatukogude juurde, kus on ka väärtuslikud ajaloolised kogud või siis ülikoolide juurde,



kus raamatu ajalugu õpetatakse. Uurimisteemad ja -aspektid on ääretult mitmekesised alates inku- naabli ajastust kuni 20. sajandi trükikunstini välja. Loomulikult kasutatakse ka tänapäeva info- tehnoloogilisi võimalusi – koosta- takse rahvusvahelisi vanatrükiste andmebaase, tegeldakse digitee- rimise probleemidega. Oluliste uurimiskeskustena võiks nime- tada Briti Raamatukogu, Califor- nia ülikooli Bibliograafiauurin- gute Keskust, Pariisi Rahvus- raamatukogu, Gutenbergi Insti- tuuti Mainzis, Hertsog Augusti Raamatukogu Wolfenbüttelis, Baieri Riigiraamatukogu Münche- nis. Seda loetelu võiks pikalt jätkata.

Raamatu ajalugu on interdistsi-

plinaarne teadus, sellega tegelevad peale raamatu- teadlaste ajaloolased, kir- jandusteadlased, kultuuri- ja kunstiajaloolased, tehni- kateadlased, sotsioloogid.

## Missugusel positsioonil on eesti raamatu uuri- mine ja kuidas on valgete laikudega selles vald- konnas?

Midagi pole parata, eesti kultuuripärand on mitme- kihiline, varasemate sajan- dite oma võõrkeelne, suu- resti saksa-, aga ka ladina- keelne. Eestis olemas ole- vad teistes maades trü- kitud raamatud on siinsete inimeste (õpetajad, pas- torid) käest läbi käinud ja

oma mõju või jälje jätnud tervesse kultuuri. Ka meil on raamatu- ajaloo ja ajalooliste kogude uuri- mine koondunud suurematesse raamatukogudesse. Pea kõik meie tuntud raamatuloolased on olnud raamatukoguinimesed, nimeta- gem siinjuures vaid Kaja Noodlat, Voldemar Millerit, Kyra Robertit, Endel Annust.

Ka Eestis levib tendents, et raa- matuga seonduvat uurivad teis- tegi teaduslased esindajad. Näi- teks võib tuua Tallinna Linna- arhiivi teaduri, ajaloolase Tiina Kala, kes kaitses doktorikraadi keskaegsest kirjastusest või siis Tartu Ülikooli ajalooosakonna doktorandi Kaido Orula, kes tegeleb 16. sajandi raamatupä- randiga. Tegelikult on meil päris



palju haruldasi asju, aga me avastame neid tasapisi ja väga juhuslikult. Meie vanaraamatu kogud on Euroopa suurte raamatukogudega võrreldes väiksed, aga meie jaoks päris suured. Oleks hea, kui saaksime kasutada käsipressil trükitud raamatute andmebaasi *Handpress Book Database*, mida koostab ja haldab Euroopa Teadusraamatukogude Konsortium. Siis jääks ära topelt töö raamatu kirjeldamiseks andmete otsimisel, vaid saaksime andmebaasis juba olemasolevad kirjed maha laadida. Ka näeksime leidumusandmete järgi, kas ja kuivõrd haruldased on meie omad vanaraamatu kogud. Selleks on aga raha vaja, sest andmebaasi saavad kasutada vaid konsortsiumi täisliikmed.

Lähemalt tuleks minu arvates uurida 19. sajandi eesti raamatu lugu. Seal on päris huvitavaid perioode, võib-olla mitte esimesel silmapilgul, aga eesti keele tulek kultuuriellu, eesti päritolu autorite tegutsemine, väga ulatuslik saksa autorite teoste mugandamine eesti keelde – kõik väärib veelkordset uurimist. Üllatava ülevaate võiks saada võrdlustest sama perioodi saksa raamatu looga. Varasemat raamatut tulekski uurida Euroopa kontekstis. Ehk tuleks heita pilk ka rahvusliku liikumise aega, seda vaadata natuke teistsuguse nurga alt, näiteks trükise tähendust eestlasele sel perioodil, trükisõna mõju rahvuslikule liikumisele. Täiesti on uurimata vaimulik raamat. Ei maksa arvata, et tal polnud mingit tähendust. Kui me vaatame Eesti retrospektiivset rahvusbibliograafiat, siis näeme kui palju vaimulikku kirjandust trükiti, ja kui laialt see levis – järelikult tal pidi olema oma koht eestlase lugemislaual. See valdkond on olnud aastakümneid tabuteema, viimased kümme aastat on aga olnud nii palju uurida lähiajaloo, et võib-olla selleni pole lihtsalt jõutud. Kindlasti vajab tähelepanu ka raamatu-kaubandus, kuidas minnakse võõrkeelselt raamatukaubandusele eestikeelsele, mis moodi eestlasest kaupmees tuleb raamatu-

turule ja mida ta 19. sajandil rahvale pakub. Põnev ajajärk on 20. sajandi alguses ateistliku kirjanduse avaldamine, s.o. materialismi tulek eesti raamatusse. Te võite väita, et see on ideede uurimine, aga raamatut ei saa nii uurida, et vaatame ainult raamatu vormi, aga sisu jätame kõrvale. Raamatu mõjust saab rääkida ikkagi siis, kui analüüsitakse selles sisalduvat – kas ja kuidas need ideed on lugejat mõjutanud.

### **Kui palju õieti 20. sajandi II poole raamat on väärt?**

Mina arvan, et pole teemasid, mis uurimist ei vääriks. Muidu me teeme üldistusi asjade kohta, mida pole läbi töötatud, millel puudub kindel põhi. Me võime ju väita, et poliitilisi brošüürikesi anti küll välja, aga nad ei mõjutanud inimesi mitte üks tepts... Sellise kirjanduse osa tuleks hoopis kokku võtta ja analüüsida, kui palju neid siis ikkagi trükiti. Siit jõuame jälle tagasi ideede juurde – kuidas trükisõna kasutati kommunistliku riigikorra huvides. Näiteks kavatsen tudengitele pakkuda teema nõukogude lastekirjanduse arengust alates 1941. aastast kuni Stalini surmani. Kuidas muutus lasteraamatu sisu ja vorm võrreldes varasemaga, mis üldse jäi alles vanast lastekirjandusest.

**Laias laastus võib ju öelda, et okupatsiooniaja kirjandusest pole muud jälgida kui pealesunnitud võõr- või väärdeid, aja jooksul ka peidetud salaridu. Teame ju, et esteetiliselt pakkusid vähesed ja välja valitud väljaanded rõõmu, vähemalt esimestel aastakümnetel, ometi elas Eestis suurepäraseid (raamatu)kunstnikke. Teisalt, idee või mõte ongi iga raamatu selguroog. Ka täna ja igavesti.**

Me ei saa oma ajaloolõike välja lõigata üldisest kontekstist. Raamatuillustatsioone ja kujundust saab kõigele vaatamata uurida. Ei piisa ainult mälestustest, kuidas raamatuid hävitati või kuidas levitati, on vaja autentset materjali, et kindlalt väita – jah, see oli nii. Praegu on selle ajajärgu uuri-

mine küll keeruline, kuid eriti aktuaalne. See on Nõukogude okupatsiooni läbi elanud põlvkonna ülesanne – näidata tolleaegse tegelikkuse ja ametlikes dokumentides jäädvustatu vastuloolisust, anda võti okupatsiooniperioodi arhiivimaterjalidele ning ajalehtedes-ajakirjades trükitule kriitiliseks lähenemiseks. Vastasel juhul usuvad tulevaste põlvkondade raamatu-uurijad tõesti, et rahvas luges agaralt ja suure huviga Leonid Brežnevi "Uudismaad" või NLKP kongresside materjale.

**Aga teema on praegusel ajahetkel veel ülimalt tundlik, miks ometi? Meie kolleeg, raamatukogude uurija Piret Lotman pörkus oma monograafias "Parlamentiraamatukogust rahvusraamatukoguks" kokku n.-ö. tõe interpreteerimisprobleemidega. Paljud meist ei tajunud ju algul okupatsiooni mõju sügavust inimesele, raamatukogudele, nüüd aga jagan rohkem tema nägemust ja arvan, et 20. sajandi kataklüsmid ja ideed mõjutasid nii raamatute kui konkreetse ajaloosituatsiooni käsitlemist sügavamalt kui oletati. Raamat on minu meelest märk, mis on ehk kõige paremini meie elu ja identiteeti edasi kandnud. Eesti raamatu sünni oli meie sünni, tema hävitamine meie hävitamine. On ju intrigeeriv väita, et meiega juhtunu kandub raamatu geenides edasi... Raamat ja aeg on põnev ja lõputu teema.**

See on tundlik teema, see on mitme põlvkonna elu. Kõik on püüdnud elada oma parema äranägemise järgi, selge see, et kui keegi tuleb eemalt ja hindab sinu poolt ühel või teisel eluperioodil tehtu vales, siis puudutab see inimest valusalt. Raamat on kahtlemata märk, mis nõuab igasse uuritava perioodi sisseelamist, ka uuesti 20. sajandisse. Kõik see, mis on okupatsiooniajal kirja pandud, tahab kahekihilist lugemist. Kui sa ei tea, mis on kirjamärkide taga, ei avane õiget pilti.

**Ent väitlemise hasardis võiks ju küsida, kas me siis Rootsi**



aega tunneme, oleme samuti valged lehed, kui astume esimese uurimisallika juurde. Ükskõik kui huvitavaid käsitlusi ka varasemast ei leiduks, peab iga tõsine teadlane ise asjad selgeks tegema.

Kahtlemata. Ükskõik millise ajalooperioodi juurde uurija asub, on see esialgu valge laik. Ka vanade arhiivimaterjalidega töötades ei tohi unustada allikakriitilist lähenemist. Need on tekstid, mis on kirjutatud omal ajal – kui adekvaatsed need on, ilmneb tunduvalt hiljem, erinevaid dokumente kõrvutades, ajastu üldist kultuuritausta tundma õppides ja ajastusse iga nurga alt süvenedes. Ühegi dokumendi kohta ei saa kindlalt öelda, et selles kirjapandu on absoluutne tõde, keskajast kuni tänase päevani välja. Raamatuajaloo uurimine on palju ulatuslikum ja keerulisem töö kui arvatakse, see pole ainult raamatu trükkimise, raamatukaubanduse ja levitamise jälgimine, vaid kogu raamatukultuuri süüvimine. Näiteks uurides põhjalikumalt raamatupärandeid, märkame, et 18. ja 19. sajandi Tallinna pastoritel on olnud arvestatavad teoloogia ja filosoofia alase kirjanduse kogud, aga samas puuduvad loeteludes ja nimestikes ilukirjandusteosed, kalendrid, ajalehed. On mõeldamatu, et neil poleks tarberaamatuid leidunud. Järelikult peame endale selgeks tegema, mida pandi raamatupärandina kirja, mida mitte. Mis põhjusel jäid mõned raamatud välja. Me peame jõudma isegi vastava perioodi seadusandluse tundmiseni. Raamat on iseenesest sotsiaalne nähtus, teda on aegade algusest kirjutatud lugemise jaoks. Üle kahe aastakümne vanade raamatutega töötades on mul tekkinud veendumus, et raamat nagu inimene, vajab õhku. Raamatule meeldib, kui teda lehitsetakse. Kui me vana raamatut ainult säilitame ja kellelgi puutuda ei luba, siis lugeja võõrdub *päris* raamatust ja kelle jaoks me teda siis säilitame?

**Mida kavatsete teha Pedagoogikaülikoolis, kas uued ideed juba idanevad?**

Esialgu olen valmistunud oma loengukursusteks, hakkan õpetama raamatuteadust ja püüan selle juures rohkem tähelepanu pöörata Eesti trükitud kultuuripärandile laiemalt. Eestikeelsest raamatust ja selle tähtsusest on päris palju räägitud – meil on olemas retrospektiivne rahvusbibliograafia, on uuritud eestikeelse raamatu seisundit ja säilimisriske, koostamisel on Eesti raamatu punane raamat. Raamat Eestis on aga palju laiem teemavaldkond.

**Mida Te suvel Inglismaal tegite või uurisite?**

Kasutasin Briti Nõukogu ja Oxfordi ülikooli stipendiumi *Oxford Colleges Hospitality Scheme* pakutud võimalusi individuaalseks uurimistöökaks kuulsas Bodley raamatukogus. Viimasel aastal olen üritanud jätkata oma kauaaegse kolleegi Kyra Roberti alustatud Tallinna Oleviste kogu raamatuarhive uurimist. Seekord püüdsin kindlaks teha baltikakogus leiduvaid defektseid 16. sajandi raamatuid, kasutades selleks nii Bodley raamatukogu rikkalikke ajaloolisi kogusid kui ka vana raamatu andmebaase, mis Eestis pole kättesaadavad. Selle töö kõrvalt lugesin rohkesti erialast uuemat kirjandust, et ette valmistada kursusi, mida hakkan õpetama.

Ma olen siiralt tänulik oma raamatukogule igakülgse abi ja toetuse eest, tänu millele on minu senised uurimused teoks saanud. See, et olen saanud töötada mitmetes arhiivides ning Euroopa raamatukogudes, on uurijale väga suur kingitus. Stipendiumist üksi pole kasu, kui puudub võimalus seda kasutada.

**Kas jätate *Baltica* kogu usaldusväärsetesse kättesse?**

Loomulikult, see ei saagi olla teisiti. Endise nimega Eesti Akadeemilise Raamatukogu baltikaosakonna põhitöötajate kaader on olnud pikka aega muutumatu. Viimased nn. noored spetsialistid tulid 10 aastat tagasi. Ühele neist annangi töö üle. Jõudumööda püüan ka ise alguses abiks olla. Üks mu mõte õppejõutööle min-

nes on tuua tudengid raamatule lähemale. Aeg läheb kiiresti. Ka 20. sajandi alguse raamat on tänapäevasele tudengile vana raamat. Teame, et ka selle perioodi raamatut pole sugugi nii lihtne näha, sest normaalne suhe raamatuga okupatsiooniperioodil katkes.

**Kas Tallinna ülikooli loomine tugevdab meie erialaõpetust?**

Tugevdab küll.

**Kas Eestis peab õpetama kahe kõrgkoolis meie eriala?**

Minu meelest on see täitsa hea.

**Missugune on Teie meelest teadusraamatukogude n.-ö. hinalgeline seisund?**

Viimased kuus aastat on olnud erakordselt suurte muutuste aeg. Võeti kasutusele integreeritud raamatukogusüsteem. See pole ehk ideaalne süsteem, aga kasutaja jaoks hea. Päevakorras on elektrooniliste ressursside ühishanked, tihedam koostöö. Kõik raamatukogud arendavad elektroonilisi teenuseid ning loovad digitaalraamatukogusid. Raha ei ole kunagi nii palju kui võimalusi. Innovaatilise tegevuse kõrval on minu arvates aga rohkem tähelepanu ja vahendeid vaja ka olemasolevate trükitud kogude, sealhulgas Eesti raamatu säilitamiseks, sest trükitud raamat ei kao kuhugi.

**Kas eesti raamatukoguhoidja on Euroopa raamatukoguhoidja jaga samal tasemel?**

On küll.



# RAHVUSEEPOS VÕÕRKEELTES

URVE SILDRE

RR-i vanaraamatu spetsialist

*“Kalevipojast” tehtud mitut laadi tõlgete – nii rohkem või vähem originaaltruude värsstõlgete kui ka eri autorite koostatud ümberjutustuste arvu poolest võib meie rahvuseepost pidada maailmas üheks enim huvi äratanud eesti kirjandusteoseks. Tänapäevaks on eepos täielikult või enam-vähem täielikult värsstõlgetes tõlgitud üheteistkümnes keeles.*

## 1861 saksa keeles

Saksa keeles on eepos teatavasti kättesaadav juba aastast 1861, mil lõppes “Kalevipoja” eesti-saksa paralleeltekstiga esitriiki avaldamine Õpetatud Eesti Seltsi toimetistes. Samal aastal ilmus saksa-keelne tõlge ka eraldi raamatuna. Tõlkijateks olid baltisakslastest estofiilid **Carl Reinthal** (1797–1872) ja **Georg Julius Schultz-Bertram** (1808–1875) ning **Kreutzwald** ise. Teoloogi haridusega Carl Reinthal oli üks ÕES-i asutajaliikmetest ja paar aastat ka seltsi president. Reinthali tõlkega ei olnud Kreutzwald aga rahul ning töö lõpetas rahvaluulehuviline luuletaja ja publitsist G. J. Schultz-Bertram autori aktiivsel osalusel.

Saksa keel on ka üks neist kolmest keelest, millesse “Kalevipoeg” on tõlgitud enam kui kord. Uueks saksa keelde vahendajaks paluti Peterburis Teaduste Akadeemia raamatukogus töötanud saksa literaat Ferdinand Löwe (1809–1889), kelle harrastuseks oli vene kirjanduse tõlkimine ning kes on oma emakeelde ümber pannud ka “Eesti rahva ennemuistsed jutud”. Kreutzwaldiga tihedat kirjavahetust pidanud Peterburi akadeemik Franz Anton Schiefner tutvustab Löwet järgmiste sõnadega: “Dr. Ferdinand Löwe on sünni poolest hamburglane. Ta oli 1848. aastani meie raamatukogu konservaator, siis

tähtis isik Hamburgi asutavas kogus, seejärel poliitiline pagulane Londonis, siis studiosus juris Tübingenis, siis jällegi Peterburis “St. Petersburger Zeitung” toimetuses, lõpuks ametnik akadeemia sekretariaadis ja meie trükoja korrektor. Suurte teadmiste ja heade annetega mees, nüüdne Tallinna Kassisaba pensioneeritud elanik, pärast seda kui ta pole suutnud püsida ei Tübingenis ja Cannstadtis ega Tsarskoje Seloos. Eesti keele õppis ta ära alles Tallinnas, kus ta elas esmakordselt 1865–1866 ja nüüd jällegi 1867. a. maikuust alates”. /1/ Kirjastada õnnestus tõlget alles 1900. aastal Tallinnas, seega tükk aega peale Löwe elavate kirjast lahkumist, kelle heatasemeline töö oli aluseks Kreutzwaldi teoste levikule muudessegi keeltesse. 1996. aastal avaldati raamatust faksiimiletrükk.

## 1886–1889 vene keeles

Vene keelde tõlkimise võttis ette Riias ja Peterburis õigeusu õppeasutustes studeerinud ning hiljem Tallinnas tsensorina tegutsenud **Jüri Truusmann** (1856–1930).

Sõnasõnaline tõlge proosas ilmus Tallinnas kahes osas nime all “Kalevitš”. 1886. aastal välja antud esimene osa sisaldab ainult kaks esimest laulu, lisaks kommentaare ja seletusi, eepose põhiosa ilmus kolm aastat hiljem 1889.



Lajos Kondori tehtud illustratsioon soome sepa poja surmanud Kalevipojast 1960. aastal Budapestis ilmunud ungarikeelse tõlke korduustrükkis.

## 1929 ungari ja läti keeles

Kui varasemad tõlked anti välja Eestis n.-ö. kohalikes keeltes, siis 1929. aastal ilmus eepos esmakordselt välismaal ja koguni kahes kohas – Ungaris ja Lätis.

“Kalevipoja” ungari keelde tõlkija **Aladár Bán** (1871–1960) oli ametilt Budapesti ülikoolis ungari ja ladina keele õppejõud, kutsumuselt aga luuletaja ning kultuurivahendaja, aktiivne hõimuliikumise tegelane. “Kalevipoja” 50. juubeli puhul esmakordselt Eestit külastades esitas ta juubeliaktusel juba katke oma tõlkest. Töö võttis lõpliku valmimiseni aega umbes kümme aastat, kirjastamine aga venis rahapuudusel, nii et raamat ilmus alles 1929. aastal Budapestis soomeugri kultuurikongressi puhul. Teose andis välja La Fontaine’i nimeline kirjandusselts mõnede isikute rahalisel toetusel, üheks suuremaks annetajaks oli Jaan Tõnisson. 1960. aastal, mõni päev enne Báni surma, ilmus Budapestis toimunud soomeugri kongressiks tõlkest teine ümbertõetatud trükk graafik Lajos Kondori illustratsioonidega.

Eepose läti keelde tõlkija, luuletaja ja näitekirjanik **Elīna Zālīte**



(1898–1955), kes on õppinud nii Valgas kui Tartus, tutvus eesti keelega juba lapsepõlves, mille ta veetis Hopa (Ape) alevis võru murret rääkivate eestlaste keskel. “Kalevipoega” hakkas Zälite tõlkima 1923. aastal kopsuhaigena haigevoosis lamades. Tööga jõudis ta lõpule üllatavalt ruttu – juba aasta pärast, raamat ise ilmus Riias 1929.

Nii ungari kui läti keelde vahendajale on abiks olnud Löwe tõlge, ka on nendes väljaannetes tehtud mõningad lühendused analoogsed saksa omaga.

### 1957 soome keeles

Meie lähimal hõimurahval avanes võimalus oma emakeeles “Kalevipojaga” tutvuda alles eepose 100. juubeliaastal.

Helsingis Soome Kirjanduse Seltsi kirjastamisel 1957. aastal ilmunud soomekeelne tõlge oli täielikult soome ja rootsi keele õpetaja ning pikka aega ka Turu ülikooli eesti keele lektori ametit pidanud **Helmer Winteri** (1895–1963) isikliku harrastuse tulemus, kes alustas tõlkimist juba 1947. aastal oma “õhtu-rõõmuks”.

Soomendus on tehtud 1930. aastal ilmunud Madis Küla-Nurmiku koolidele mõeldud lühendatud väljaande põhjal, mis sisaldab u. 10 000 rida, originaal koosneb aga teatavasti 19 023 värsist. Raamatu korduustrükk ilmus 1996. aastal.

### 1959 tšehhi keeles

Veel lühem on 1959. a. Prahast keeltes üliandeka gümnaasiumiõpetaja **Miloš Lukáš** (1897–1976) sulest ilmunud eepose tõlge tšehhi keelde.

Pealkirja all *Syn Kalevův* välja antud väikesemõõduline raamatuke sisaldab u. 2000 värssi koos lugude lühikese sisukokkuvõttega. Trükist kaunistavad Lucie Weisbergrová õrnad sullejoonised on äratuntavalt naiselikud. Weisbergrová on ka ainus naiskunstnik, kes “Kalevipoega” on illustreerinud. Eepose täielikku tõlget, mille Lukáš olevat lõpetanud 1970. aastal, ei ole trükkis avaldatud.



1981. aastal Kiievis ilmunud ukrainakeelset väljaannet illustreerinud Sergi Jakutovõtši piltidelt vaatab vastu näivse pilguga ülimalt jõuline vägilane.

### 1963 leedu keeles

Järgmisel kümnendil, 1963. aastal, valmis leedukeelne tõlge *Kalevo sūnus*, mille oli teinud noor luuletaja ning proosakirjanik, Leedu Kirjanike Liidu aseesimees **Justinas Marcinkevicius** (sünd. 1930). “Kalevipojaga” tutvus ta algul vene keele kaudu, siis tegi otsuse eesti keel ära õppida ja tõlkida teos leedu keelde otse eesti keelest. Siiski on ta kasutanud ka ridarealise proosatõlke abi. Vilniuses trükitud väljaanne on illustreeritud Kristjan Raua sõejoonistega. Marcinkeviciuse sulest on ilmunud muide ka soomlaste “Kalevala” tõlge, tema enda värsdraamasid on välja antud eesti keeles.

### 1978 rumeenia keeles

Kreutzwaldi 175. sünniaastapäevaks 1978. aastal ilmus Bukarestis **Alexandru Calaisi** (1928–2000) vahendusel “Kalevipoeg” rumeenia keeles. Kui kõigi tõlgete kohta on perioodikas ilmunud arvustusi, siis rumeenia tõlge jäi täiesti tähelepanuta.

Tõenäoliselt Lõuna-Rumeeniast Dobrudža paljurahvuselisest piirkonnast pärit literaat Alexandru

Calais on viljelenud esseistikat, luuletanud, tema sulest on ilmunud realistlikus laadis kreeka kaluriküla elu käsitlev romaan *Corabia nevazuta* (“Nähtamatu laev”).

Tõlkijana on ta vahendanud vene kirjandusest Vassili Šukšini, ka “Kalevipoeg” on tõlgitud vene keele kaudu. /2/

### 1981 ukraina keeles

Ukraina folklorist **Anfissa Räppo** (1911–1973) omandas eesti keele oma filoloogist ja luuletajast abikaasalt, juba nooruses Venemaale siirdunud ning Nõukogude Ukrainas kõrge positsiooni saavutanud Jaan Räppolt. “Kalevipoja” ukraina keelde panemise mõtet hakkas A. Räppo ellu viima juba enne sõda, tõlke valmimine ja seejärel trükki jõudmine võttis aga aega üle viiekümne aasta.

Anfissa Räppo lõpetas tõlkimise 1965. aastal, kuid oma suure töö tulemust ta ei näinud, trükist ilmus teos alles 1981. aastal. Kiievis välja antud suureformaadilist üllitist ilmestavad Sergi Jakutovõtši mahlakad pildid.

### 1982 inglise keeles

1982. aastal jõudis lõpuks “Kalevipoeg” ka inglise keelde, see sai teoks kahe noorema põlvkonna väliseesti teadlase ettevõtlikuse viljana.

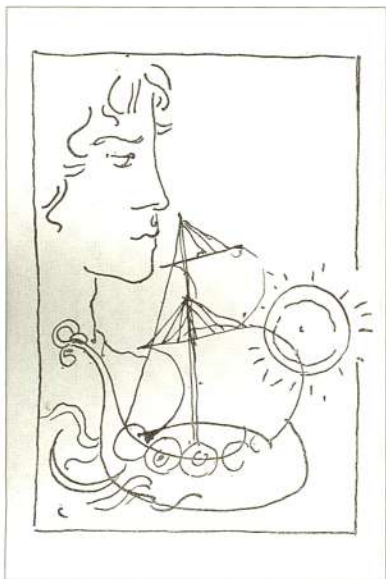
Ameerikas elanud ja tegutsenud kirjandusprofessor **Jüri Kurmani** (1942–1994) UNESCO stipendiumi abiga valminud vabavärsis tõlke avaldamisega tekkis raskusi, see nägi lõpuks ilmavalgust New Jersey osariigis Moorestownis väikese Symphosia Pressi väljaandel. Ühemehekirjastuse omanikuks oli professor Arno Liivak, kes raamatu ka soliidset ja maitsekalt kujundas. Nägusad kalingurköites raamat kuulub UNESCO nn. esindusteoste kogusse, selle Euroopa sarja.

Raamatust ilmus korduustrükk 1999. a. Tallinnas.

### 1999 rootsi keeles

1999. aastal ilmus rootsikeelne tõlge, olles praeguseks viimane “Kalevipoja” ümberpanek võor-

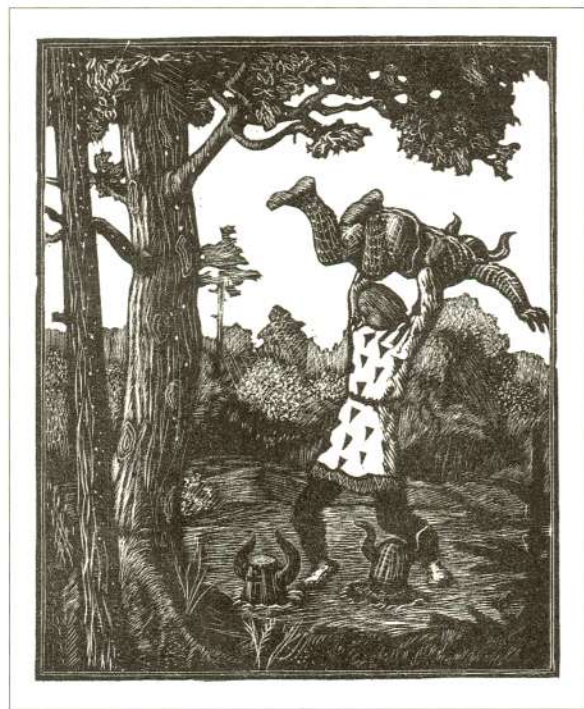




Lucie Weisbergrová sulejoonised 1959. aastal Prahas ilmunud tõlkele kujutavad eepose kangelast romantilise ja õrna noorukina. Ainus naiskunstniku illustreeritud "Kalevipoja" väljaanne.

keelde. Selle mahuka töö võttis ette sõjapõgenikuna Rootsi emigreerinud Alex Milits (s. 1932).

Ajakirjanikuna tegutsenud ning autobiograafilisi romaane kirjutanud Milits tõlkis eepost koos oma rootslannast abikaasa Bir-



Andrei Gontšarovi puugravüür slaavipärasest riietuses Kalevipojast võitlemas raudmeestega. 1949. aastal Moskvas ilmunud uus tõlge oli esimene illustreeritud võõrkeelne "Kalevipoeg".

gittaga 15 aastat. Raamatus on kasutatud Rootsisis elanud kunstniku Eerik Haameri illustratsioone, millega on varem kaunistatud 1954. aastal Kanadas ilmunud pagulaste väljaannet.

### Teistkordsed tõlked

on "Kalevipojast" tehtud vaid saksa, vene ja ungari keelde.

Eespool oli juba juttu Löwe tehtud saksa tõlkest. Uuesti panid eepose vene keelde ümber poeedid ja tõlkijad Vladimir Deržavin ning Aleksandr Kotšetkov.

Et nad kumbki ei osanud eesti keelt, oli neil tõlkimise aluseks eepose venekeelne ridarealine ümberjutustus. Valmis tööd redigeeris keeleteadlane Paul Ariste, kelle sulest on pärit ka paraku poole sajandi taha jääv kõige põhjalikum artikkel "Kalevipoja" tõlgetest. /3/

1949. aastal Moskvas ilmunud raamatu illustreeris puugravüüridega Andrei Gontšarov. Seda tõlget on väikeste muudatustega korduvalt välja antud – 1956. aastal Moskvas ning 1950, 1961, 1979 ja 1986 Tallinnas, seega on vene

keeles saadaval enim "Kalevipoja" väljaandeid.

Siinmaised kordustrükid on kujunduslikult sarnased umbes samal ajal ilmunud eepose eesti-keelsete väljaannetega.

1985. aastal ilmunud, varasemast täielikuma ungari-keelse versiooni loomisel kasutas tunnustatud poetess Zsuzsa Rab (1926–1998) Budapesti ülikooli soome-ugri keelte kateedri juhataja ning teenekas eesti kirjanduse vahendaja prof. Gábor Bereczki (sünd. 1928) tehtud

sõnasõnalise tõlke abi. Väljaannet ilmestavad Jüri Karmi värvifotod eesti etnograafilistest esemetest.

Ajakirjanduses on aeg-ajalt räägitud kohe-kohe valmivast uuest

tõlkest inglise keelde, mille taga on Tasmaania saarel elanud Triinu Kartus, kes paraku lahkus meie hulgast käesoleva aasta maikuu. Loodame, et nüüd ei jää üritus pooleli. Eepost kavatseti illustreerida väliseesti kunstniku Gunnar Neeme piltidega.

Niisiis saab eepost täielike või enam-vähem täielike tõlgete vahendusel lugeda saksa, vene, ungari, läti, soome, tšehhi, leedu, rumeenia, ukraina, inglise ja rootsi keeles. Eraldi kaante vahel on ilmunud värss tõlkes katkendid juudi ja esperanto keeles.

Tänavu, Kreutzwaldi aastal, peaks välja tulema tuntud prantsuse-eesti kultuurisuhete edendaja Antoine Chavlini prantsuskeelne tõlge – seni on selles keeles olemas vaid ümberjutustus mõningate värssidega. Ainult ümberjutustuste vahendusel saab eeposega tutvuda veel itaalia, taani keeles.

Inglise, saksa, rootsi ning mõnes muuski keeles on ilmunud lisaks värss tõlgetele ka mitmesuguseid "Kalevipoja"-ainelisi proosateoseid. Üks mahukamaid on 1895. aastal Londonis kirjandushuvilise loodusteadlase William Forsell Kirby sulest ilmunud kaheköiteline *The Hero of Esthonia And other Studies In the Romantic Literature of that Country*. Seda raamatut kasutas kaugete maade legendide ja rahvaluule uurimisele pühendunud ameeriklane Lou Goble oma 1982. aastal *Bantam Books*'i ulmekirjanduse sarjas ilmunud *The Kalevide* kirjutamisel. Pehmekaaneline massiväljaanne indiaanlast meenutava ratsanikuga kaanel sisaldab peale "Kalevipoja" motiivide ka teiste rahvaste mütoloogilist materjali ning veel enam autori fantaasia vilju.

### Viited

1. Fr. R. Kreutzwaldi kirjavahetus. 3, Fr. R. Kreutzwaldi ja A. Schiefneri kirjavahetus 1853-1879. Tallinn, 1953, lk. 406-407.
2. Kirjutises toodud andmed on saadud kolleeg Boris Buracinschi vahendusel rumeenia keeleteadlaselt Vlad Pohilalt.
3. Ariste, Paul. "Kalevipoja" tõlgetest // Kalevipoja küsimusi. Tartu, 1957, lk. 7-59.

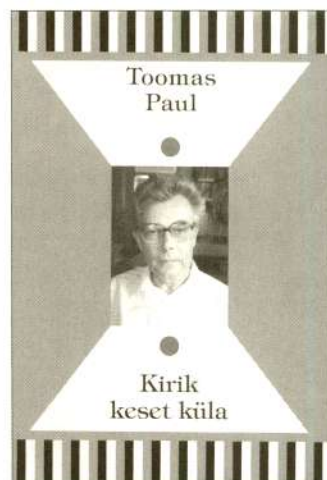


# TOOMAS PAULI KULTUURITEOLOOGIA

RINGO RINGVEE

teoloogiamagister

*Toomas Paul. Kirik keset küla. Tartu : Ilmamaa, 2003. 462. lk.  
(Eesti mõttelugu 50.)*



Toomas Paul on tõenäoliselt eesti kultuuriavalikkusele tuntum teoloog, kellelt on aastate jooksul ilmunud rohkem ja vähem olulisi artikleid väga erinevates väljaannetes.

Lisaks lühematele kirjutistele, mis on nüüd jõudnud ühiste kaante vahele "Eesti mõtteloo" sarjas, on ta kinnistanud end eesti kultuurilukku ka vaimulike raamatutega ning massiivse uurimusega "Eesti piiblitõlke ajalugu".

Seejuures ei saa unustada tema enda panust 20. sajandi lõpu eestikeelse Uue Testamendi tõlke valmimisel ning kahtlemata mitte tema igapäevatööd kirikuõpetajana. Viimast nähakse sekulaarsest vaatenurgast sageli kui midagi ebaolulist võrreldes (kõrg)-kultuuri loomises kaasalöömisele, ning millele nii Jakob Hurda, Villem Reimanni kui Johan Kõpu jt. laiemas ühiskondlikus- ja kultuuriruumis aktiivsete vaimulikega seoses viitab ka Toomas Paul ise, ning mille põhjus peitub eesti kultuuri lühikese ajaloo pikas antiklerikaalses traditsioonis.

Kui Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku peapiiskop Jaan Kiivit märgib oma eessõnas Toomas Pauli artiklitekogumikule "Kirik keset küla", et Toomas Pauli vanuseid kirikuõpetajaid võib üles lugeda ühe käe sõrmedel, siis veelgi vähem tundub olevat neid kirikuõpetajaid, kelle sõnad ja mõtted on ulatunud väljapoole kirikuseinu selliselt, et neid ikkagi eelkõige teoloogideks-kirikuõpetajateks peetaks. Lugeses "Eesti mõtteloo" sarjas ilmunud Toomas

Pauli artiklite kogumikku "Kirik keset küla" tekkis minul millegipärast mõtteseos ühe teise teoloogiga – Paul Tillichiga, sest mõlema mõtted ei ole mõeldud vaid kitsalt kristliku kiriku jaoks, vaid inimkultuuri jaoks laiema, inimeseks olemiseks üldiselt. Huvi kultuuri vastu kõige laiemas mõttes on see, miks Toomas Pauli võib määratleda kui kultuuri-teoloogi. Kogumikus on esindatud käsitlused nii eesti kiriku- kui kultuuriloost, kuid tähelepanuväärselt olulised on tänase Eesti kontekstis ka eetikaküsimused – mida teha siis, kui välised normid muutuvad või kaovad? Kuidas muutub kultuur, kuidas muutub inimkond ning inimkoosluste enesemõistmine? Inimkultuur on teemadering, milles Toomas Paul liigub.

Teemaderingi, mida Toomas Paul hõlmab, kuulub mitmeid eesti kultuurile olulisi seiku nii minevikust kui tänapäevast, millele annavad oma isikupärase värvingu vägagi isiklik ja sageli ebatraditsionaalne lähenemine. See on omaloomne dekonstruktsioon, milles ta jätkab oma õpetaja Uku Masingu lähenemisviisi – kõik mis on kirjutatud *ajaloo-kroonikais* ei pruugi olla sugugi *ajalooline*. Ajaloolane/Kroonik ei ole kiretu kirjeldaja, vaid lähtub *ajavaimus* valitsevatest ideoloogiatest ja/või "tellimusest". Ma julgen arvata, et teoloogil võib olla nende tendentside nägemisel teatud eelisseisund. Toomas Paul on muu hulgas piiblitõlkija ning Piibliga seonduvad küsimused ja

probleemid ei ole piibliteadlasele sugugi nii ühesed kui võiks arvata. Piibel ei ole ajalooramat selle sõna tavamõistes, vaid on usuajaloo raamat. Kui juba Piiblis leidub materjali, mida ei saa võtta ajaloolise tõena, siis sama kehtib ka teiste "pühade ajalugude" kohta, ning ametlik ajalugu ei pruugi peegeldada seda, mis ajaloos realselt toimus. Sellekohased näited nõukogude perioodist analoogiatena vanema ajaloo mõistmisel ei ole sugugi kohatud.

Toomas Paul esitab eesti kultuurilugu puudutavates artiklites küsimusi ja väiteid, mis erinevad üldtunnustatud mõttemallidest. Ta järgib Uku Masingu radikaalset tõlgendust 1343. aasta Jüriöö ülestõusule eelnenud ja järgnenud sündmustest – kas need olid ikka sellised, nagu me oleme harjunud lugema n.-ö. ametlikest käsitlustest? Kas tõesti on kujutlus eestlaste metsalebusest hoopiski laenkujund 19. sajandi Saksa maalt? Kas baltisaksa mõjud on eesti kultuurile olnud märgatavalt sügavamad kui me seda tunnustada tahaksime või tunnistanud oleme? Toomas Paul tegeleb kultuurimüütidega, sellega, mis on eestlasele *püha* ning selle dekonstrueerimisega.

Kultuurilooliselt on Toomas Pauli artiklitekogumiku juures oluliseks seik, et mitmed nähtused, mis puudutavad nii eestikeelset kirjavara kui muusikat, leiavad kajastuse teoloogi vaatenurgast nähtuna. Mitmete eesti kultuurinähtuste tekkimisel on



vaimulikel olnud tähelepanuväärne roll, kelle osa aga ajalooliste-ideoloogiliste protsesside tulemina on sageli jäetud tähelepanuta või on seda mõtestatud lähtuvalt sekulaarsest vaatenurgast.

Samuti on oluline Toomas Pauli panus Eesti religiooni lähiajaloo kaardistamisel. See on seotud isikliku kogemusega, kuid samas – vähemalt mulle tundub nõnda – on tegemist üpris idealiseerimata lähenemisega. Jah, kirik asus Nõukogude perioodil getos, millest pääsemine täiesti teistsugusesse olukorda oli valuline. Ootused ja lootused – nii ühiskonnakuiki kirikupoolsed – osutusid mõlemapoolselt ebarealistlikeks.

Toomas Paul on kolmas teoloog pärast Uku Masingut ja Eduard Tennmanni, kelle mõtted on leidnud kohta “Eesti mõtteloo” sarjas. Siinkohal on alust ehk küsida, kas kolmele nimetatule lisaks leidub veel kedagi sellest valdkonnast, kelle roll eesti mõtteloos osutub sedavõrd oluliseks, et teda sinna kaasata. Üheks imetlusväärseks pisiseigaks Toomas Pauli artiklitekogumiku juures on tema tohtu lugemus – jääb mulje (mis ei pruugi olla sugugi väär), et ta on lugenud pea kogu eestikeelse kirjavara, ning seda ajal, mil me räägime sellest, kuidas elu/maailm muutub üha kiiremaks ning lugemine piirdub sageli vaid e-posti sõnumite, veebi uudisteportaalide ning äärmisel juhul ehk ajalehtedega, ja kus Platoni eestindatud teoste lugemisest kirjutatakse meedias kui viimastest trenditeadlikkusest.

Jõudes sedakaudu tänapäevasesse post-postmodernsesse maailma – märgib Toomas Paul algself 1994 ajakirjas “Akadeemia” ilmunud kirjutises “Raba ja rada” et “praegu peetakse arenenud maa-des progressiivseks tabude ja konventsioonide lammutamist”. Ning mulle tundub, et ta isegi kuulub sellesse progressiivsesse kultuuri- ja ühiskonnakriitikute rühma, kes näeb nii inimkonda kui eestlasi veidi laiemas ja pikemas perspektiivis kui me ehk oleme tavapärastel harjunud.



## ERÜ-s ALGAS SÜGIS-HOOAEG

■ 21. augustil arutas ERÜ juhatus koos Kutsekoja koordinaatori Kersti Rodesega kutset omistava organi (KOO) nimetamist ja raamatukoguhoidjate kutseõukogu võimalikku ühinemist äsja loodud kultuuri kutseõukoguga. Juhatus arvas, et KOO võiks olla kutseühing, ja leidis, et ühinemine kultuuri kutseõukoguga võiks põhimõtteliselt toimuda, kuid oli ka vastuhääli.

■ 17. septembril kogunesid teadus- ja ülikooliraamatukogude direktorid ERÜ direktorite ümarlaua koosolekule Eesti Kunstiakadeemia Raamatukogus.

Ümarlaua juhi Elvira Muti eesistumisel arutati raamatukoguhoidja kutsestandardi projekti, mille kohta tehti asjalikke märkusi, ning muidki teadusraamatukogudega seonduvaid küsimusi.

Tähtsamana peeti vajalikuks raamatukogudevahelised koostööprojektid kirjalikult vormistada, arutada Eesti teadusraamatukogude komplekteerimisvaldkondi ning kavandada ühisarutelusid ELNET Konsortsiümiga.

■ 18.–19. septembrini sai teoks ERÜ koolituse toimkonna ja Sillamäe Keskraamatukogu koostööseminar Sillamäel. Sillamäe linnavalitsuses toimunud seminaril osalesid ka Ida-Virumaa raamatukoguhoidjad ja kolleegid Võrumaalt.

Prof. Aira Lepik käsitles keskonna mõju raamatukoguhoidja tegevusele, Ilmar Vaaro kutsus üles koguma ja jäädvustama kohalikku kultuurilugu, sest paikonna uurimine on kohapealsete inimeste endi asi, Ere Raag kõneles Võrumaa ja Sillamäe keskraamatukogu koostööst.

Mööda ei pääsenud ka kutsestandardi projektist (Kai Kalvik). Külastati Sillamäe, Jõhvi ja Ahtme raamatukogu ja looduskauneid paiku.

Koolitustoimkonnaga kohtusid Sillamäe linnavalitsuse ja voli-



ERÜ koolituse toimkonna ja Sillamäe Keskraamatukogu ühisseminaril Sillamäe linnavalitsuses.



kogu esindajad. ERÜ juhatuse esinaine ja koolituse toimkonna juht osundasid oma tänukirjas linna juhtkonnale ka Sillamäe Keskraamatukogu ruumide kehvale seisundile ja töötajate madalale palgale.

■ 22. septembril toimus **erialaraamatukogude sektsiooni** seminar "Trükiste arvelevõtmine ja inventeerimine asutuste raamatukogudes ja infokeskustes".

Oma kogemusi jagasid Signe Pärt Rahandusministeeriumist, Katrin Gottlob Riigikontrollist, Eda Pihu EBS-i raamatukogust. Kirjaliku kommentaari uuele riigi raamatupidamise üldeeskirja projekti raamatukogu kogude puudutavale osale oli esitanud riigi pearaamatupidaja Juta Maar.

Arutati raamatukoguhoidja kutsestandardi projekti. Seminaril lõpetas rakendusmaterjalide tutvustus OÜ-lt "Teek".

■ **Terminoloogiatoimkonna** 22. septembri koosolekul valiti toimkonna uueks esimeheks Kalju Tammaru Hoiuraamatukogust ja sekretäriks Siiri Lauk Rahvusraamatukogust.

■ 23. septembril pidas **maaraamatukogude sektsioon** Sirje Bärge juhtimisel koosoleku. Arutluse all oli raamatukoguhoidja kutsestandardi projekt, III maaraamatukoguhoidja päev ja sektsiooni edaspidine töökorraldus.

■ 25. septembril arutati ERÜ **juhatuse** laiendatud koosolekul raamatukoguhoidja kutsestandardi projekti.

Kutsekoja koordinaator Kersti Rodes andis ülevaate kutsekvalifikatsiooni süsteemist Eestis. Arutelu juhtinud raamatukoguhoidjate kutsenõukogu esinaine ja kutsestandardi töörühma liige Janne Andresoo esitas osavõtjatele kokkuvõtte kirjalikult laekunud muudatusettepanekutest. Kuulati osavõtjate arvamusi.

Lõppseisukohad kujundab kutsestandardi töörühm. Kuna arutelu ei ole lõppenud, palume tekkinud arvamused saata ERÜ büroosse, kes edastab need töörühmale.

■ ERÜ ja RR-i seminaril 30. septembril keskraamatukogude komplekteerimisosakondade juhatajatele Rahvusraamatukogus arutles Kultuuriministeeriumi nõunik Meeli Veskus teavikute soetamise raha kasutamise üle.

Rahvaraamatukogude komplekteerimise töörühma liikmed Ere Raag, Külli Ots, Aive Alamaa, Reet Kukk ja Elle Tarik esitasid kokkuvõtte eelmisel aastal läbi viidud küsitlusest teabekirjanduse leidumuse kohta maaraamatukogudes. Kuulati TPÜ professori Irina Belobrovtseva loengut viimase aastakümne vene kirjandusest.

1. oktoobril jätkus seminar Eesti Hoiuraamatukogus, kus peavara-

hoidja Kalju Tammaru andis süsteemse ülevaate Rahvusraamatukogu depoo kujunemisest hoiuraamatukoguks. Lepiti kokku, et hoiuraamatukogu hakkab regulaarselt keskraamatukogude komplekteerijatele saatma pakumismismestikke.

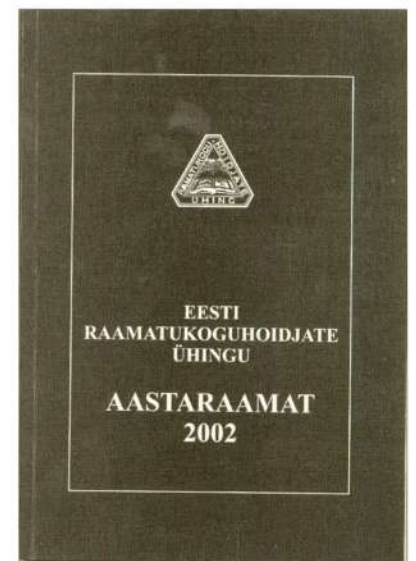
Vestlusringis rääkis iga osavõtja oma praktikast teabe ja trükiste hankimisel ning edastamisel haru- ja maaraamatukogudele.

Pärast seminaril lõppu pidas omavahel aru trükiste valiknimestike koostajate töörühm.

Üle mitme aasta taas koos olnud komplekteerijad arvasid, et edaspidi võiks siiski kord aastas seminaril kokku saada.

*Krista Talvi*

## ILMUNUD ON ERÜ AASTARAAMAT 2002



*Aastaraamatust saab lugeda, kuidas Tartus vanasti katalooge tehti, kuidas elavad kaitsevõe ja vanglate raamatukogud jpm.*

**Tellida ERÜ büroost  
Hind 90 krooni**



*Eerialaraamatukogude sektsiooni seminar RR-i kuppelsaalis.*



# KA SUVEL RÄÄGITAKSE TÖÖJUTTU

## Veidi ajaloost

Raamatukoguhoidjate suvelaagrite korraldamist alustati 40 aastat tagasi. Suveseminar-laagri idee pärineb Kultuuriministeeriumi raamatukogude inspeksiooni kauaaegselt ja teenekalt juhatajalt Ivi Tingrelt.

Agaga põhikorraldajad on ikka olnud Rahvusraamatukogust – nende hulgas Tiiu Valm, mitu korda Helju Kaev, Hans Jürman, legendaarne Kalju Oja jt. Praegu on suvelaagrite organiseerimine raamatukogunduse osakonna õlgadel, kuid tegemistesse kaasatakse ka teisi kolleege.

Esimene kokkutulek toimus 1.–4. augustini 1963. aastal. Ligi 90 raamatukogutöötajat kõigest rajoonidest veetsid neli sisukat päeva telklaagris Nuia alevi pargis.

Laagri töökavas oli loenguid, külastati Öisu külaraamatukogu, Polli katsebaasi, tutvuti Karksi mägede ja Nuia aleviga, käidi August Kitzbergi elu ja loominguga seotud paikades, kohtuti rahvalaulikutega. Öhtul arutati lõkkelule ääres Silvia Rannamaa "Kasuema" üle, esineti isetegevuspalaadega jne.

Laagri kordaminek toetas plaani korraldada samalaadne kokkutulek ka järgmisel aastal.

Nii toimuski 1964. aasta suvelaager Peipsi kaldal Kauksis. Siis kutsuti ka külalisi Leedust. Edaspidi toimusid suvelaagrid igal aastal ning siis paariaastase, hiljem viieaastase ja pikemagi vaheajaga. Suurem paus oli pärast Hiiumaal Öngus toimunud suvelaagrit 1988. aastast kuni 1994. aastani Laulasmaal.

Kuid pärast seda on rahvaraamatukogude suvised kokkutulekid toimunud jälle igal aastal. Selle perioodi huvitavamaks kujunes nn. saarte programm, nagu me ise seda nimetame. Laagerdamine algas Kihnu saarel 1995. a., siis Vormsil 1996, Ruhnu 1997, Piirissaarel 1998, Pakri poolsaarel ja Väike-Pakril 1999 ning Saaremaal 2000. aastal.

Nüüd oleme jälle mandril tagasi – 2001 Jõgevamaal, 2002 Narvas ja Narva-Jõesuus ning sellel suvel 12.–14. augustini Aegviidus – ürgsete soode, silmapiirini ulatuvate metsade ning inimtühjade loodusmaastikega Kõrvemaal.

Aastate jooksul on suvelaagrites käsitletud väga erinevaid teemasid: rahvaraamatukogude töökorraldust ja töökorraldusjuhendit, raamatukoguhoidja kutse nõudeid, paikkonna kultuuri, rahvaraamatukoguhoidjat 21. sajandil, regionaalsest haldusreformi, koostööd raamatukogude vahel jpm. Tööjutud on alati vaheldunud meelelahutusega.

## 2003 – põhiteema standardimine

Käesoleval aastal oli põhiteemaks raamatukogunduse standardimine. Käsitleti rahvusvahelise raamatukogustatistika ISO 2789 rakendamist rahvaraamatukogudes ning vastavalt kehtivale kutseeadusele Eesti Vabariigis raamatukoguhoidja kutsestandardi projekti. Esindatud olid kõikide maakondade ning suuremate linnade raamatukoguhoidjad, kokku 54 osavõtjat.

Laagri avas Aegviidu vallavolikogu esimees Kalle-Erik Morna, osavõtjaid tervitasid Meeli Veskus, Rutt Enok ja Krista Talvi. Oma esinemises raamatukoguprobleemidest mainis Meeli Veskus ka seda, et Kultuuriministeeriumi 2004. a. eelarve ei tööta raamatukogudele teavikute summa suurendamist.

Eesti Rahvusraamatukogu peadirektor Tiiu Valm tõstas infoühiskonna tähtsana küsimuse – infoteenuse seaduse väljatöötamise vajaduse. See seadus laieneks nii raamatukogudele, muuseumidele kui arhiividele ühtviisi, määraks vastutusala ja rahastamise.

## Tööjutud

Kuna põhiliselt räägiti standardimisest, siis moodustati selle valdkonna süvendatud käsitlemiseks töörühmad.

Raamatukoguhoidja kutsestandardi kohta jagas teavet Rutt Enok, kes on kutsestandardi väljatöötamise töörühma ja raamatukoguhoidja kutse nõukogu liige. Ta rõhutas kutseeaduse tähtsust (rakendus 2001), millest tulevalt on ka meie erialal vajalikud kutsevalifikatsiooninõuded. Eriti vajame aga kutsestandardit praegu, et kindlustada end turumajanduslikus ühiskonnas.

Anu Nuut kõneles raamatukogustatistika arvestusest, aga ka rahvusvahelise raamatukogustatistika rakendamisest; EVS-ISO 2789 terminitest, definitsioonidest, arvestusalustest.

Margit Jõgi valmistas rühmatööks ette rahvusvahelise statistika (EVS-ISO 2789) kogumise ja esitamise rakendamist rahvaraamatukogudes.

Laagrirahvas oli kõikide töötajate arutamisel aktiivne. Täna töörühma juhte – Marju Tarvet, Hele Ellermaad, Inga Kuljust ja Katrin Sõrmust, kes organiseerisid tööd nii oskuslikult, et see ei takistanud tegemast ka kõike muud huvitavat. Töörühmade kokkuvõttes on aluseks edasistel raamatukogustatistika ja kutsestandardi projektide aruteludel.

Raamatukoguhoidjatele on loodud hästi toimiv täienduskoolituse süsteem – võimalus olla kõige uuega kursis ning täiendada järjepidevalt oma teadmisi ja oskusi. Suvelaagrid on samuti üks võimalus teadmiste täiendamiseks, info hankimiseks, suhtlemiseks.

Ka tunneb raamatukoguhoidja alati huvi oma kolleegi töö vastu. Nii külastati Anija raamatukogu (juhataja Ilme Haavaloo), Aegviidu raamatukogu (juhataja Aili Pürjema), Loksa raamatukogu (juhataja Ille Piibemann), Kaberneeme raamatukogu (juhataja Laine Mei).

## Traditsioon peab jätkuma

Ei ole kahtlust, et raamatukogutöötajate suvelaagrid, olgu need siis korraldatud teadus-





Foto: Teet Malsroos

kooli- või rahvaraamatukogudele, on traditsioon ning kindlasti nad jätkuvad. Rahvaraamatukogude laagril on oma lipp ning peetakse ka kroonikat. Õhtuid sisustavad kohalikud kirjamehed, laulansamblid, vahel lavastatakse ka ise.

Seekord oli külas Tallinna setu leelokoor "Siidisõsarõ", kus Anija raamatukogu juhataja Ilme Haavalo ise osaleb. Uskumatult kenad rahvariided, rasked hõbehted, mitmekülgne esitus – kõik see jättis särava mulje.

Suveseminar-laagrite korral-

damine on ühisettevõtmine. Alati on kolm korraldajat: Eesti Rahvusraamatukogu, kohalik maakonna/linna keskraamatukogu (võib ka mõni väiksem raamatukogu olla) ning Kultuuriministerium.

Sellel suvel toimus laager juba 23. korda. Kaunis Põhjarannik – Loksa ja Viinistu rand ning Jaan Manitski kunstimeka jäävad alati-seks meelde.

Järgmisel aastal heisatakse kuldkollane rahvaraamatukogude laagri lipp Võrumaal Rõuges. Kokkutulekule pääsevad aga eel-

kõige need, kellel võru keel natukeneagi käpas.

*Täname Harju Maakonna Keskraamatukogu tublit peret, eriti Rutt Enokit ja Marju Tarvet laagri korraldamisel ja läbiviimisel, samuti Nelijärve puhkekeskust (eriti müügijuht Marin Vaherit), kes kõikide meie soovidega püüdis arvestada, teeninduse eest.*

*Krista Talvi,  
üks laagri korraldajatest*

## "RAAMATUKOGU" ilmub 2004. aastal 6 numbrit

### ■ TELLIMISEL TOIMETUSEST

<http://www.nlib.ee/anded/rk/indexrk.html>

#### – raamatukogudele

üksiknumbri hind 70 krooni  
tellimishind aastaks 420 krooni  
pooleks aastaks 210 krooni

– individuaaltellijaille Eestis  
üksiknumbri hind 35 krooni  
tellimishind 210 krooni  
pooleks aastaks 105 krooni

– pensionäridele ja üliõpilastele  
tellimishind aastaks 60 krooni

**NB!** Arve saadab toimetus koos aasta esimese numbriga

### ■ AJAKIRJANDUSLEVIST

üksiknumbri hind 70 krooni  
tellimishind aastaks 420 krooni  
pooleks aastaks 210 krooni



# KVALITEEDIJUHTIMINE: TEENUSED JA TEENUSTE TURG

Teadusraamatukogude suveseminar 2003

28.–29. augustini toimus järjekordne teadusraamatukogude suveseminar “Kvaliteedijuhtimine: Teenused ja teenuste turg”, seekord Harjumaa Vihterpalus Pedase küllalistemajas.

Seminaril osales 45 raamatukoguhoidjat raamatukogudest ja raamatukogunduslikest institutsioonidest. Käsitleti teadusraamatukogude tulemusjuhtimise seisukohalt väga olulist temaatikat – raamatukogu teenuste kvaliteeti ja teenuste turundust ning kvaliteedijuhtimist raamatukogutöös.

Eri aegadel on raamatukogud oma tarbeks läbi viinud kasutaja sihtrühmade ja ka lugeja üldrahulolu uuringuid, et saada tagasisidet ja juhendada muutuste elluviimisel kasutaja arvamusest. Üsna mitu raamatukogu on organisatsiooni toimemehhanismi parendamise eesmärgil teinud kvaliteedi analüüsi ja hindamisi ning töösoorituse analüüsi. Eriti järjekindlalt on oma lugejat uurinud ülikooliraamatukogud.

Nii Tartu Ülikooli Raamatukogu, Tallinna Pedagoogikauülikooli Akadeemiline Raamatukogu kui Tallinna Tehnikaülikooli Raamatukogu rõhutavad vajadust lugejakoolituseks, eriti esmakursuslaste infokirjaoskuse õpetamiseks.

TTÜR-i kodulehel on avatud lugejakoolituseks rubriik, et jagada üliõpilastele veebipõhist õpetust teaduskonniti. Aastaringelt toimuvad infootsingu koolitused ja individuaalkonsultatsioonid. Põhirõhk on suunatud uute teenuste väljaarendamisele ja elektrooniliste teenuste pakkumise arendamisele.

TTÜR-is on uuritud teenuste kvaliteedi parendamise eesmärgil nii üliõpilaste, õppejõudude kui tööstusspetsialistide infovajadusi. Õpikeskkonna arendamiseks on püütud leida täiendavaid finantseerimisallikaid. 2003. a. sai raamatukogu Haridus- ja Teadus-

ministeeriumilt projektipõhiselt raha infotehnoloogia, andmebaaside ja ingliskeelse õppekirjanduse hankeks. Oluliseks peetakse ülikoolide ja ülikooliraamatukogude vahelisi partnerlussuheteid.

TPÜAR peab väga oluliseks lugejakoolitust e-teenuste pakkumisel. Aastateks 2005–2007 on kavandatud teenuste kvaliteedi ja lugejauuringuid, et integreeruda TPÜ õpikeskkonda. Seoses TPÜ ja TPÜAR-i tegevuse ümberkorraldamisega peetakse prioriteetsete sihtrühmade, nagu TPÜ ja tulevase Tallinna ülikooli teadlaste, õppejõudude ja üliõpilaste infovajaduste analüüsi väga vajalikuks.

RR-is on aegade jooksul läbi viidud lugeja üldrahulolu uuringuid (1993, 1996); kasutaja sihtrühmade uuringuid parlamendiinfo keskuses, erialasaalides. Viimastest suurematest uuringutest väärib äramärkimist muusika- ja kunstiinformatsiooni tarbija infovajaduse uuring 2001. a. Samuti praegu käsil olev RR-i humanitaarteaduste saali kasutajate infovajaduste uuring ning humanitaarteadlaste turu-uuring. Lähiaastatel on kavas keskenduda ühiskonnateadlaste infovajaduste uurimisele ja e-teenuste kvaliteedi uuringutele.

RR-i turundusjuht **Triin Soone** andis põhjaliku ülevaate RR-i suhtekorraldusest, sise- ja väliskommunikatsioonist viimasel aastakümnel. Ettekanne tekitas suurt huvi ja oleks eeldanud pikemat diskussiooni raamatukogude vahel. Huvipakkuv oli ka RR-is läbiviidud sisekommunikatsiooni audit.

Organisatsiooni toimemehhanismi korraldus, muutuste sisseviimine, strateegiate vastuvõtmine ja tulevikuvisionide esitamine eeldab organisatsiooni töö tulemuslikkuse ja töösoorituse hinda-

mist, mis on üks osa kvaliteedijuhtimise programmist. RR-i peadirektor **Tiiu Valm** käsitles hiljuti raamatukogus katseliselt läbiviidud enesehindamist ühtse hindamismudeli (CAF) alusel ning Tartu Ülikooli Raamatukogu üldja arendusosakonna juhataja **Tii-na Kuusik** andis sisuka ülevaate nende raamatukogus läbiviidud töösoorituse hindamisest.

Et raamatukoguhoidjad õpiksid paremini tundma kvaliteedijuhtimise olemust organisatsioonis ja oskaksid rakendada kvaliteedi hindamise mudeleid, kutsuti kõnelema “TJO Konsultatsioonide” arendusjuht **Rauno Vinni**, kes oli ühtlasi eksperdikas ka RR-is läbiviidud organisatsiooni-kvaliteedi hindamisele. Ühe võimaliku variandina on viimastel aastatel hakatud kvaliteedi hindamisel rakendada tasakaalustatud arvestuskaarti.

TPÜ infoteaduste osakonna professor **Aira Lepik** andis ülevaate viimastel aastatel aset leidnud kvaliteedijuhtimise meetodikast tulemuskaardi rakendamisel raamatukogunduses. Ühtlasi tutvustas ta turunduse aspekte raamatukogunduses.

“Helvetia Balti Partnerite” esindaja **Algis Perens** rääkis teenuste turundusest avalikus sektoris ja turunduse strateegia põhimõtetest. Perensi ettekanne kutsus esile diskussiooni ja andis mõtlemisainet tulevikuks, kuidas raamatukogudes teenuste turgu arendada.

Raamatukogud vajavad tihedamat koostööd. Ühistes ettevõtmistes selguvad probleemid, arvamused ja ettepanekud edasiminekiks. Rohkem soovitakse ühisuuringuid ja komplekteerimise koordineerimist ning ressursside ühishankega seonduvate probleemide lahendamist. Teadusraamatukogude seminaridel soovitakse järgmist temaatikat:

– kvaliteedi standardite ja tee-



nuste standardite tutvustamine;

- lugejakoolituse, personali-koolituse, suhtekorralduse, raamatukogude mõju ja imago avamine;
- e-raamatukogu ja digiteerimine, digitaalraamatukogu õiguslikud aspektid ja infokirjaoskus;
- elektronkataloog ESTER ja selles sisalduv analüütika;

- raamatukogudevaheline riiklik ja rahvusvaheline koostöö, selle koordineerimine, projektid;
- uutest suundadest lugejateeninduses ja lugejauuringute läbiviimise meetodites välismaa kogemuste põhjal;
- raamatukogustatistika standardi rakendamine teadusraamatukogudes, e-keskkonna arvestus-

alused ja ühtlustamine ning teiste uute standardite tutvustamine;

- raamatukogude arendustegevus ja arendusdokumendid, õigusaktid.

Anu Nuut,  
RR-i raamatukogunduse osakonna  
juhataja

Seminari kava ja ettekannete tekstidega saab tutvuda aadressil: <http://www.nlib.ee/struktr/rmtk/sem03/sem2003.html>

## CENL-i KONVERENTS VILNIUSES

Käesoleval aastal toimus Euroopa Rahvusraamatukogude Direktorite Konverents (CENL) 25.-26. septembrini Vilniuses Leedu rahvusraamatukogus.

Kui CENL-i asutamiskonverentsil 1987. aastal Lissabonis oli osalejaid 21 riigist, siis Leetu oli saabunud 40 riigi esindajad.

CENL-i tavapärasele kahepäevasele konverentsile eelnes seekord projekti *The European Library* (TEL) lõpukonverents. See Euroopa Komisjoni 2001. aastast rahastatav projekt on loonud infotarbijatele suurepärase võimaluse kasutada koopereerunud raamatukogude inforessursse. Kui praegu osalevad projektis Soome, Saksamaa Liitvabariigi, Itaalia, Hollandi, Portugali, Sloveenia, Šveitsi ja Suurbritannia rahvusraamatukogud, siis oodata on osavõtjate ringi laienemist CENL-i liikmesraamatukogude arvel. Projekti käigus on arendatud metadata põhilisi standardeid, et toetada juurdepääsu nii digitaalkui tavaväljaannetele. Eriline tähelepanu oli koondatud mitmekeelse juurdepääsu tagamiseks. Oodatakse, et *The European Library* saab lähiaastatel Euroopa rahvusraamatukogusid ühendavaks keskseks infomassiiviks, mis loob kasutajale infootsingu mitmekesised võimalused. Vastavalt CENL-i liikmete üksmeelsele otsusele liidetakse 2004. aasta jooksul Euroopa rahvusraamatukogude koduleht *Gabriel* TEL-ga, mis annab raamatukogudele põ-

hiliikme staatuse. Täisliikme staatuse saamiseks vajalik liikmemaksu suurus täpsustatakse CENL-il konsensuse tulemusel. TEL-i täisliikmele, lisades oma raamatukogus sisalduvat informatsiooni Euroopa ühtsesse andmebaasi, avaneb ühtlasi juurdepääs kõikide raamatukogude inforessursile. Liikmete vahel on võimalik tööd hõlbustav kopeerkataloogimine.

Šveitsi Rahvusraamatukogu direktori Jean-Frédéric Jauslini juhitud CENL keskendus käesoleval aastal eelkõige koostööprojektidele ning CENL-i uue strateegia ning organisatsiooni küsimustele.

Projekt *Multilingual access to subjects* (MACS) võimaldab juurdepääsu 80 000 prantsuse-inglise-saksakeelsele lingile, koondatakse praegu enam kui seitse miljonit kirjet. Toimunud testimised on tõestanud, et MACS kujuneb hästi toimivaks operatsioonisüsteemiks.

CENL-i võrgustandardite töörühma juht Helsingi Ülikooli Raamatukogu pearaamatukoguhoidja Kai Ekholm informeeris, et töörühma põhitähelepanu on pööratud sellistele uutele standarditele, nagu *OpenURL version 1.0*, *ZING SRU/SRW*, *OAI Protocol for Metadata Harvesting version 2.0* (<http://www.openarchives.org/documents/FAQ.html>), *NCIP*, *ILL/GEDI*, *EDI*. Kuna enamik uusi süsteeme töötab NISO-le (*National Information Standards Organization of U.S.A.*), siis ühines Helsingi

Ülikooli Raamatukogu Euroopa esimese täisliikmena NISO-ga.

Projekti *Europe's reasearch programme on permanent access to electronic resources* (PATCH) põhi-eesmärk on garanteerida püsijuurdepääs digitaalobjektidele.

17 rahvusraamatukogust, arhiivist, ülikoolist, IT-firmast ja uurimisasutusest koosnev konsortsium tegeleb digitaalarhiivide standardimise ja ühtsete protseduurireeglite väljatöötamisega. Kahjuks pole Euroopa Komisjon pidanud vajalikuks projekti arendamist rahaliselt toetada, mistõttu see on aeglustunud.

2001. aastal algatas CENL Prantsuse rahvusraamatukogu juhtimisel Euroopa ja teisi rahvusvahelisi raamatukoguprojekte kajastava ülevaate koostamist (ka RR esitas ülevaate projektides osalemise kohta). Täna on vastav ülevaade nähtav *Gabrieli* kodulehel. Informatsiooni uuendamise on jäänud aga unarusse. Siiski peeti vajalikuks ülevaate koostamise jätkamist.

Rahvusraamatukogude tulemuslikkuse hindamise näitajate väljatöötamise projekti senini koordineeriv Sloveenia rahvusraamatukogu andis juhtimise üle Kreeka rahvusraamatukogu direktorile Georgios Zachosele.

Projekt, mis tegeles mitmekeelse märksõnaotsingu problemaatikaga Lõuna- ja Ida-Euroopa rahvusraamatukogudes (osaleb ka RR) vahetas samuti seni tööd koordineerinud Sloveenia rahvus-



raamatukogu Tšehhi rahvusraamatukogu vastu, kusjuures projekti hakkab juhtima Maria Balikova.

Põhjalikud arutelud algasid CENL-i strateegia, ülesannete, struktuuri, rahastamise jms. üle. CENL-i juhtorgan on teinud pöördumise Euroopa Komisjonile, et muutada selle struktuuri üheks osaks. See tõstaks tunduvalt mitte ainult rahvusraamatukogude tähtsust Euroopa tasandil, vaid mõjuks positiivselt ühisprojektide rahastamisele.

Loodi CENL-i strateegilise planeerimise rühm Monika Segberti juhtimisel. 2004. aastal töötatakse CENL-i missiooni ja ülesannete formuleerimisega. Ühtlasi kaalutakse CENL-i liikmemaksude diferentseerimist jpm.

Kuna rahvusraamatukogude aastaülevaated on kättesaadavad *Gabrieli* kodulehel, siis piirduti konverentsil vaid eesseisvate ürituste informeerimisega.

3.–4. novembrini 2003 toimub Genfis IFLA eelkonverents *Libraries@the heart of the information*

*Society* (<http://www.itu.int/wsis/>)

2004. a. kevadel toimub Pariisi konverents raamatukogude turvaküsimustes.

Euroopa Rahvusraamatukogude Konverents on suutnud viimastel aastatel mitte ainult arendada Euroopa inforessursse ühendavaid projekte, vaid integreerinud sujuvalt koostöösse ka endised idabloki raamatukogud. Kahtlemata on lähiaastate suurim projekt *The European Library*.

Tiiu Valm,  
RR-i peadirektor

## PIDU SAKSA RAAMATUTURUL

8.–13. oktoober 2003

### 55. Frankfurdi raamatumess



Frankfurdi raamatumess on saanud kirjastajatele üle maailma kord aastas nii-öelda kohustuslikuks kohtumispaigaks.

Kirjastustele ja agentuuridele tähendab see eelkõige nädala jagu tugevat tööd. Kohtumised, pakumised, kauplemised, uute raamatutrendide otsingud ja lihtsalt juhuslikud huvitavad raamatuleiud.

Seekordsel messil osales kokku 102 riiki kokku 6611 näitusestendiga. Messi külastas 288 887 inimest. Suured arvud, suur huvi raamatute vastu.

Messipaviljonides esmakordselt ringi liikudes tekib eestlasel kiiresti tunne, et oleme ikka väga-väga väikesed. Ühelt poolt olemegi, aga teisalt koosneb kogu maailma raamatuturg ju väikestest osadest. Ka suurtes kontsernides töötavad erinevad kirjastused, igäihel oma nägu ja püüdlused. Ning eesti kirjastajaid võetakse juba ammu võrdväärsete partneritena.

Paar viimast aastat on raamatumess koomale tõmmanud. Kui veel kolm aastat tagasi laiutasid boksid üheksas paviljonis ja kümnendas oli suur pressikeskus, siis nüüd mahtus kõik ära kaheksasse hoonesse. Aga seda kõike on siiski väga palju ning raamatu taandumisest audiovisuaalse tehnika ees, millega mõni aasta tagasi raamatutegijaid hirmutati, pole mõtet rääkida.

Seekord oli messi nn peamaaks Venemaa, kes oma kirjandust ja kultuuri tutvustas. Minu ootused olid küll suured. On ju Nõukogude ajast meeles kõikvõimalike kultuuripäevade pompoosus.

Kuid peab nentima, et koos suurriigi välise hiilguse tuhumisega on tunduvalt tagasihoidlikumaks muutunud ka nende eneseülistamine. Veelgi enam, Venemaa peapaviljonis olid igavad riulid üsna ilmetute raamatutega, seintel mittemidagiütlevad raamatuillustatsioonid. Ka pakutavad reklaammaterjalid olid pigem odavad brošüürid. Et samas esines messil aukartustäratav hulk tuntud ja vähemtuntud vene kirjanikke. Saksa keelt mitteoskavale eestlasele oli see hea uudis – nii sai ka teada, millest kirjanikud räägivad. Sest paraku toimusid messil kõik suuremad avalikud üritused vaid saksakeelse tõlkega.

Kindlasti oli üheks messi tõmbenumbriks menukirjanik Paulo Coelho. Käisin minagi teda kuulamas. Mees külitab mõnusalt sinisel sohvajal ja teatas oma (ilmselt uue) elufilosoofia: elamine on riskantne äri. Sest kui elad, siis sured. Samal õhtul püstitas Coelho ka Guinnessi maailmarekordi, signeerides korraga oma teoste 52 keeles ilmunud eksemplareid. *No comments.*

Kadedaks teeb sakslaste suur huvi raamatute vastu. Muidugi jagatakse lihtsale külastajalegi tasuta kõikvõimalikku nänni, kuid samas olid saksakeelse kirjanduse paviljonid raamatuid uudistavatest ja vestlusi-raamatututvustusi kuulavatest inimestest tulvil. Lisaks olid kõigis Frankfurdi suuremates raamatukauplustes spetsiaalsed messihinnad ja rahvast jätkus sinnagi. Suurepärase reklaam raamatule.

Kirjastamine on äri, aga teistsugune äri – see mõte on messil juba läbi aastate kõlanud. See tähendab, et ostu-müügitehingule eelneb raamatute otsimine, nende lugemine, võimalik sobitamine oma maa kultuurikonteksti. Minult on mitu korda küsitud, et kuidas me ikkagi raamatuid valime ja mille järgi otsustame, mida eesti keeles kirjastada. Pärast ühest vastust sellele polegi. Jälgima peab raamatu müügiedu teistes maades, kuigi ka see ei pruugi midagi näidata.

Tegelikult tuleb usaldada aastate jooksul omandatud vaistu ja kogemust. Ja lõpuks on ikka ostja see, kes otsustab. Nii saab ka kirjastaja alles pärast raamatu valmimist täpselt teada, kuidas ja kas see müüb.

Tiina Tammer,  
kirjastuse "Tänapäev" juht



## MIKS ON TEADUSRAAMATUKOGUDE JAOKS OLULINE KÜLASTADA FRANKFURDI RAAMATUMESSI?

Mis tahes raamatumessi külastamise peamiseks põhjuseks peaks olema soov leida sealt vahendaja või vahendajad, kelle poolt pakutavail teenuseil on konkreetse raamatukogu vajadusile kõige sobivam hinna ja tarneaja suhe.

Raamatukogudele on väga oluline olla informeeritud parimaist võimalusist, parimaist pakkumisist raamatukaubanduses. Seda informatsiooni on vaja hankida parimate komplekteerimisotsuste langetamiseks, teavikute komplekteerimisraha säästmiseks. Kui teadusraamatukogus ei ole küllaldaselt teavet selle kohta, milline on turusituatsioon, mida ja millise hinnaga maailma raamatuturul pakutakse, on selles raamatukogus kindlasti oht sooritada ebaadekvaatseid oste, sõlmida raamatukogu jaoks mitte just kõige paremaid lepinguid. Olen seisukohal, et Eesti teadusraamatukogudele on teadmatusest põhjustet ebaotstarbekate ostude

ennetamiseks just kõige mõttekamaks lahenduseks külastada Frankfurdi raamatumessi. Miks on see raamatumess teistest messidest olulisem? Mõistagi sellepärast, et see on raamatukaubandusmaailma tipp-sündmus, üritus, kus on esindatud suurim valik kirjastajaid ja vahendajaid, suurim valik pakkumisi. Seda teades küsin nii, et kas teadusraamatukogudel on otstarbekam külastada väiksemaid messe, kus on väiksem valik, ja samas mitte minna Frankfurti?

Minu arvates ei ole see parim lahendus. Ei ole saladus ju see, et Eesti teadusraamatukogudel napib raha. Ühe pädeva ja volitustega töötaja lähetamiseks Frankfurdi raamatumessile kulub teadusraamatukogul ligikaudu 15 000 – 20 000 krooni. Läbimõeldud tegutsemisega on sel töötajal aga võimalik säästa raamatukogu komplekteerimisraha märksa enam kui paarkümmend tuhat krooni.

Mihkel Volt,

RR-i kogude arenduse osakonna juhataja-peavarahoidja

### RAAMATUKOGUNDUSE KUTSEÕPE 2004. aastal

Tallinna Pedagoogikaülikooli infotöö keskus kuulutab välja erialase hariduseta raamatukogutöötajatele raamatukogunduse kutseõppe kursuse mooduliõppekava alusel. Kutseõppes saavad osaleda nii kesk- kui kõrgharidusega raamatukogude töötajad. Õppekava maht on 10 ainepunkti ehk 400 tundi, õppetöö toimub ühe semestri jooksul igas kuus ühe nädala.

2004. aastal toimub kutseõpe järgnevalt:

I moodul: 19.01. – 23.01.2004

II moodul: 09.02. – 13.02.2004

III moodul: 15.03 – 19.03.2004

IV moodul: 12. 04. – 16. 04. 2004

V moodul: 17. 05. – 21. 05. 2004

Viimane test ja tunnistuste üleandmine: 07.06.2004.

**NB! Kogu kutseõppe maksumus on 4000 krooni. Ühe mooduli hind on 800 krooni.**

Kutseõppe tunnistust on võimalik taotleda ka eksternina, sooritades vaid moodulite eksameid. Eksterniõppe hind on **500 krooni**.

Registreerimine kuni 14. jaanuarini 2004 tel: (0) 6409 482, e-posti aadressil: [veronik@tpu.ee](mailto:veronik@tpu.ee)

**Toimetuse täpsustus.** Sõnumi "IFLA aastakonverents Berliinis" (RK 4/2003, lk. 44–45) juures oleval fotol on eksitav allkiri ("Eesti delegatsioon Berliinis"), sest pildilt puudub mitu ametlikku delegaati.

IFLA ametlikud delegaadid Eestist olid: Marje Aasmets, Aveli Ainsalu, Aira Lepik, Toomas Liivamägi, Ene Loddess, Marju Rist, Kalju Tammaru, Tiiu Valm ja Meeli Veskus.



## FIRST COLUMN

**Professional Association – Our Common Voice?****Ilme Sepp 4**

On the occasion of the 80<sup>th</sup> anniversary of the Estonian Librarians' Association the Director of the Central Library of Lääne County ponders upon what she as a manager of the library of a borough expects from her professional association. The participation in the activities of the association has opened up an opportunity to get involved in developing the policy that shapes the life of all Estonian libraries. The ELA is the most high-sounding institution in developing Estonian librarianship. It fights through its members for all Estonian librarians. However, its voice would be even more louder, if its membership grew.

## DEVELOPMENT ACTIVITIES

**Terminological Standard Is to Be Published Soon****Endla Sandberg 5**

In the beginning of 2002 an international standard of terms ISO 5127 *Information and documentation – Vocabulary* was published. It contains 1084 terms and definitions related to information and documentation. At present a draft Estonian standard has been prepared and it can be commented upon up to 1 December 2003. The standard will be hopefully published in 2004.

## RESEARCH LIBRARIES

**A Library: a Postmodernist Approach** **Olga Einasto 7**

The article describes the philosophy and practice of library work in the categories of postmodern philosophy and analyses how adequate are these categories in the context of librarianship. The author proceeds from postmodernism being a world view, where the major tendencies of the development of modern society and the cultural changes of the last few decades are expressed.

**Performance Appraisal** **Tiina Kuusik 12**

Modern libraries have to look for an answer to the question how to perform more with reduced resources. Performance appraisal methods, used by business enterprises so far, are being introduced in libraries. The article provides an overview of the aims of performance appraisal, and of the evaluation criteria, methods and process.

**Towards International Cataloguing Rules****Janne Andresoo, Sirje Nilbe 15**

In July this year an international meeting of cataloguing experts took place under the auspices of IFLA. Before the meeting, European cataloguing rules were analysed that concerned eighteen sets of rules. The goal of research was to approximate national instructions and, if possible, to draw up international cataloguing rules.

## PUBLIC LIBRARIES

**The Kännukuke Library** **Shvea Sogenbits 17**

In August 2003 the Kännukuke Library was opened to the public in the Mustamägi District of Tallinn. The library has its own two-storeyed building. On the ground floor, there is Estonian-language literature, on the first floor – Russian-language literature. The library serves both adult population as well as children. Its services are computer-based. The library houses public Internet access point and a room for organising events.

**Io, a Library!** **Piret Kiivit 20****A Day in the Library** **Marju Roosileht 20**

Works Submitted to an Essay Competition, Organised by the ELA and a Journal *Raamatukogu*

## RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP 21

## CRITICAL REVIEW

**The Cosmos is an Organised Chaos** **Piret Lotman 25**

A critical review of a book *Vsemirnaya istoriya bibliotek* (A World History of Libraries) by Boris Volodin. The monograph treats the history of libraries as a journey, which libraries have made from their emergence up to the information age. Library is a social institution and the history of libraries is the history of the social demand for libraries. The author focuses on different stages of development and on critical changes in the history of libraries.

## THE ANSWER PLACE

**The Head of the Library of the Estonian Academy of Music, Ilvi Rauna, and the Head of the Collection Management Department of the National Library of Estonia, Krista Kats, ponder upon the importance of Estonian library journal *Raamatukogu*.** 27

## INTERVIEW

**A Book Is Pleased if It Is Thumbed Through: an Interview with Tiiu Reimo** **Maire Liivamets 28**

An interview with a Ph.D., the present Chair of Book Science of Tallinn Pedagogical University, a long-standing Head of *Baltica* Department of the Academic Library of Tallinn Pedagogical University about the history and present day of the book, about book research, educational policy and teaching of librarianship.

## FRIEDRICH REINHOLD KREUTZWALD – 200

**Our National Epic in Foreign Languages** **Urve Sildre 31**

The Estonian national epic, compiled by Kreutzwald, the founder of our national literature and a medical doctor, has been translated into eleven languages and it could be considered an Estonian literary work that has intrigued the world the most.

## ESTONIAN HISTORY OF IDEAS

**The Cultural Theology of Toomas Paul****Ringo Ringvee 34**

A review of a collection of articles *Kirik keset küla* (Halfway House) by an Estonian theologian Toomas Paul, published in the series *Eesti mõttelugu* (Estonian History of Ideas). Paul's ideas have reached outside the church walls in such a way that he can be defined as a cultural theologian. He approaches both church and cultural history as well as the whole human culture and ethics in the collection. These treatments are frequently personal and untraditional. His wide reading is reflected in his every writing, and perhaps partly for this, he sees Estonians in a slightly wider and longer perspective than we have accustomed to.

## ESTONIAN LIBRARIANS' ASSOCIATION

**Autumn Season Has Begun for the ELA****Krista Talvi 35**

## CONFERENCES &amp; SEMINARS

**Summer Camp for Public Libraries** **Krista Talvi 37**

An overview of a summer seminar for public libraries, held in the borough of Aegviidu on 12–14 August this year. The main issue treated was library standardisation.

**Summer Camp for Research Libraries** **Anu Nuut 39**

An overview of a summer seminar for research libraries *Quality Management: Services and the Market*, held in Vihterpalu on 28–29 August.

**Annual Meeting of the CENL in Vilnius** **Tiiu Valm 40**

An overview of an annual membership meeting of the Conference of European National Librarians on 25–26 September at the National Library of Lithuania in Vilnius. The final conference of a project *The European Library* (TEL) preceded the meeting. It has been expected that the TEL will become a central information array of European national libraries that will provide library users with diverse information retrieval possibilities in the nearest future.

**A Festive Event on the German Book Market****Tiina Tammer 41**

An overview of the 55<sup>th</sup> Frankfurt Book Fair on 8–13 October 2003 by the manager of an Estonian publisher *Tänapäev*.

**Why Is It Important for Research Libraries to Visit Frankfurt Book Fair** **Mihkel Volt 42**

Collection Development Officer of the National Library of Estonia explains, why Estonian research libraries should send their acquisition librarians to this major event among publishers.



# RK

